

KİTAPLARINA GİRMEYEN

ŞİİRLER

Orhan Veli Kanık

Orhan Veli Kanık ya da Orhan Veli (13 Nisan 1914, İstanbul - 14 Kasım 1950, İstanbul), Türk şair. Melih Cevdet ve Oktay Rifat ile birlikte yenilikçi Garip akımının kurucusu olan Kanık, Türk şiirindeki eski yapıyı temelinden değiştirmeyi amaçlayarak sokaktaki adamın söyleyişini şiir diline taşıdı.[4] Şair

36 yıllık yaşamına şiirlerinin yanı sıra hikâye, deneme, makale ve çeviri alanında bir çok eser sığdırdı.[5]

Yeni bir zevk ortaya çıkarabilmek için eski olan her şeyden uzak duran Orhan Veli, hece ve aruz vezinlerini kullanmayı reddetti. Kafiyeyle ilkel; mecaz, teşbih, mübalağa gibi edebi sanatları gereksiz bulduğunu açıkladı. "Geçmiş edebiyatların öğrettiği her şeyi, bütün geleneği atmak" amacıyla yola çıkan Kanık'ın bu arzusu şiirinde kullanabileceği teknik olanakları azaltsa da şair, ele aldığı konular, bahsettiği kişiler ve kullandığı sözcüklerle kendine yeni alanlar oluşturdu.[6] Yalın bir anlatımı benimseyerek şiir dilini konuşma diline yaklaştırdı. 1941 yılında, arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları Garip adlı şiir kitabında bu fikirlerinin örnekleri olan şiirleri yayınlandı ve Garip akımının doğmasına sebep oldu. Bu akım özellikle 1940-1950 yılları arasında Cumhuriyet dönemi şiirinde büyük etki bıraktı.[7] Garip şiiri hem yıkıcı hem de yapıcı özelliği ile Türk şiirinde bir mihenk taşı kabul edilir.[8]

Kanık, şiire getirdiği bu yenilikler yüzünden önceleri büyük ölçüde yadırgandı, çok sert eleştiriler aldı ve küçümsendi.[1][7][9][10] Geleneklerin dışına çıkan eserleri, önce şaşkınlık ve yadırgama, daha sonra eğlenme ve aşağılamayla karşılanırsa da hep ilgi uyandırdı.[6] Bu ilgi ise kısa zamanda şaire duyulan anlayış, sevgi ve hayranlığın artmasına yol açtı.[6] Sait Faik Abasıyanık da Orhan Veli'nin bu yönüne dikkat çekerek onu "üzerinde en çok durulmuş, zaman zaman alaya alınmış, zaman zaman kendini kabul ettirmiş, tekrar inkâr, tekrar kabul edilmiş; zamanında hem iyi hem kötü şöhrete ermiş bir şair" olarak tanımladı.[11]

Her ne kadar Garip döneminde yazdığı şiirleriyle öne çıksa da Orhan Veli "tek tür" şiirler yazmaktan kaçınmıştı. Durmadan arayan, kendini yenileyen, kısa yaşamı boyunca uzun bir şiir serüveni yaşayan Kanık'ın edebiyat hayatı farklı aşamalardan oluşmaktadır.[12] Oktay Rifat bu durumu "Orhan Fransız şairlerinin birkaç nesillik şiir macerasını kısacık ömründe yaşadı. Türk şiiri onun kalemi sayesinde Avrupa şiiriyle atbaşı geldi." ve "Birkaç neslin belki arka arkaya başarabileceği bir değişmeyi o birkaç yılın içinde tamamladı." sözleriyle açıkladı.[13][14]

1 Hayatı

1.1 Çocukluğu ve eğitimi

Orhan Veli Kanık, 13 Nisan 1914'te Beykoz'a bağlı Yalıköyü'nde bulunan İshak Ağa Yokuşu'ndaki Çayır Sokağı'nda 9 numaralı konakta dünyaya geldi.[15] Babası İzmirli tüccar Fehmi Bey'in oğlu Mehmet Veli, annesi ise Beykozlu Hacı Ahmet Bey'in kızı Fatma Nigar Hanım'dır.[16] Nüfus tezkeresi suretine göre asıl ismi Ahmet Orhan olan şairin babasının adı Veli olduğu için, sanatçı Soyadı Kanunu'ndan önce Orhan Veli olarak tanındı.[15] Orhan Veli'nin babası evlendiği sırada Mızıka-yı Hümayun'da klarnist idi. Cumhuriyet'in ilanından sonra ise Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın şefi oldu.[17] Veli Kanık, hem bu yeni görevi hem de Musiki Muallim Mektebi'nde (Ankara Konservatuarı) armoni profesörü olması dolayısıyla 1923-1948 yılları arasında Ankara'da yaşadı.[17] Bu dönemde bir süre Ankara Radyosu'nda müdürlük de yapan Veli Bey, daha sonraki yıllarda İstanbul Konservatuarı'nda ilmî kurul üyesi ve İstanbul Radyosu'nda ses uzmanı olarak çalıştı.[17] Orhan Veli'nin kendisinden küçük iki kardeşi vardı. Bunlar Vatan Gazetesi muhabirlerinden Adnan Veli Kanık ve Füzulan Yolyapan'dır.[18] Şairin ayrıca, bir yaşında iken Ankara'da ölen Ayşe Zerrin isminde bir kız kardeşi de olduğu söylenmektedir.[19]

Orhan Veli'nin çocukluğu Beykoz, Beşiktaş ve Cihangir'de geçti. Mütareke sırasında Akaretler'de bulunan Anafartalar İlkokulu'nun ana sınıfına devam etti.[17] Bir sene sonra ise bu okuldan alınarak Galatasaray Lisesi'ne yatılı olarak verildi.[20] Yedi yaşındayken Halife Abdülmecit'in Yıldız Sarayı'nda düzenlediği bir düğünde sünnet edildi.[16] 1925'te dördüncü sınıfı tamamladığında babasının isteği ile Galatasaray Lisesi'nden ayrılarak annesiyle birlikte Ankara'ya taşındı. Orada, Gazi İlkokulu'na yazıldı. Bir yıl sonra Ankara Erkek Lisesi'ne yatılı girdi.[21] Kanık, çocukluğunda bazı hastalıklar ve tehlikeler de yaşadı. Örneğin, beş yaşında yanma tehlikesi geçirdi ve uzun süre tedavi gördü.[20] Şair dokuz yaşında kızamık, on yedi yaşında ise kızıl hastalığına tutuldu.[22]

Kanık'ın edebiyata olan merakı ilkokul sıralarında başladı.[21] Bu dönemde Çocuk Dünyası isimli dergide bir hikâyesi basıldı.[23] Ortaokulun yedinci sınıfındayken Oktay Rifat Horozcu ile tanıştı.[24] Birkaç yıl sonra ise bir müsamere sırasında halkevinde Melih Cevdet Anday ile arkadaş oldu.[25] Lisenin ilk yılında edebiyat öğretmeni Ahmet Hamdi Tanpınar'dı.[24] Tanpınar, öğretmeni olduğu sürece Kanık'a öğütler verdi ve onu yönlendirdi.[24] Şair, lise döneminde arkadaşları Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte Sesimiz isimli bir dergi çıkardı.[23] Sanatçının yaşamının bu evresi aruz vezni kurallarını ve ahengini kavradığı ve ilk şiirlerini yazdığı dönem oldu.[26]

Kanık, gene lisede tiyatro çalışmalarına katıldı. Örneğin, Raşit Rıza'nın oynadığı Aktör Kin oyununda rol aldı.[24] Ankara Halkevi'nde Ercüment Behzat Lav'ın sahnelediği Ahmet Vefik Paşa'nın Molière'den uyarladığı Zor Nikah'ta Üstâd-ı Sanî'yi, Maurice Maeterlinck'in Monna Vanna'sında ise baba rolünü üstlendi.[23] Kanık, sonraki yıllarda tiyatro alanındaki çalışmalarına çevirmen olarak devam etti ve pek çok oyunu Türkçe'ye çevirdi.[II]

Şair 1932 yılında, liseden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin felsefe bölümüne kaydını yaptırdı.[27] 1933 yılında Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyeti başkanı seçildi. 1935 yılına kadar devam ettiği üniversiteyi bitirmeden okuldan ayrıldı.[27] İstanbul Üniversitesi'ne giderken bir yandan sürdürdüğü Galatasaray Lisesi'ndeki öğretmen yardımcılığı görevine, okuldan ayrıldıktan sonra bir sene daha devam etti.[28]

1.2 Sonraki yaşamı ve sanat hayatı

Kanık, daha sonra, Ankara'ya giderek PTT Umum Müdürlüğü, Telgraf İşleri Reisliği, Milletlerarası Nizamlar bürosuna girdi.[27] Şair, Ankara'ya döndükten sonra eski arkadaşları Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le tekrar bir araya geldi ve bu üçlü, benzer tarzda şiirler yazmaya başladı. 1936 yılında, Nahid Sırrı Örik'in şiirlerini yayınlamaları önerisinin ardından, Varlık Dergisi'nde Orhan Veli'nin, Oaristys, Ebabil, Eldorado, Düşüncelerimin Başucunda isimli şiirleri yayımlandı.[29] Dergide, Orhan Veli ve arkadaşları edebiyat dünyasına şöyle tanıtılmıştı:[1]“ Varlık'ın şiir kadrosu yeni ve kuvvetli genç imzalarla zenginleşmektedir. Aşağıda dört şiirini okuyacağınız Orhan Veli, şimdiye kadar yazılarını neşretmemiş olmasına rağmen olgun bir sanat sahibidir. Gelecek sayılarımızda onun ve arkadaşları Oktay Rifat, Melih Cevdet ve Mehmet Ali Sel'in şiirimize getirdikleri yeni havayı daha iyi belirtecektir. ”

Bu ilk şiirlerini, bir kısmı Mehmet Ali Sel mahlasını taşıyan diğer şiirleri takip etti. 1936 - 1942 yılları arasında Varlık'ın yanı sıra İnsan, Ses, Gençlik, Küllük, İnkılâpçı Gençlik dergilerinde şiirleri ve yazıları basıldı.[30] Orhan Veli, bu dönemin ilk yıllarında yazdığı şiirlerin şekli, yapısı ve içeriği dolayısıyla hece şairi olarak kabul edildi. 1937 yılından sonra ise hem Kanık hem de Anday ve Horozcu yeni tarzda şiirlerini yayınlamaya başladılar.[31]

1939 yılında, arkadaşı Melih Cevdet Anday'la birlikte araba kazası geçirdi. Bu olayın sonucunda yirmi gün komada kaldı.[30] Kazanın sebebi, Anday'ın sürdüğü arabanın Çubuk Barajı tepesinden aşağı yuvarlanmasıydı. 1941 yılının Mayıs ayında Garip seçkisi yayımlandı. Bu kitapta şairin yirmi dört şiirinin yanı sıra Melih Cevdet'in on altı, Oktay Rifat'ın ise yirmi bir şiiri yer aldı.[32] Kitabın içindeki şiirler kadar ses getiren önsözünü ise Orhan Veli yazdı.[32] Bu kitap sonradan Birinci Yeni olarak da anılacak Garip akımının başlangıcı oldu.[33] Garip akımının kurucuları olan Kanık, Horozcu ve Anday, radikal bir tutumla kendilerinden önce gelen hececilerin ve Ahmet Haşim'in şiirleriyle,

Nazım Hikmet'in toplumcu-gerçekçi şiirlerini reddettiler.[34] Kitaptaki şiirler ve önsöz edebiyat dünyasında büyük tartışmalara sebep oldu. Özellikle Orhan Veli'nin yazdığı "Yazık Oldu Süleyman Efendi'ye" mısrası üzerinde duruldu. Bu mısrayı kimileri tenkit ederken[III], kimileri çalıntı olduğunu iddia etti.[IV][34] Bir diğer grup ise Türkçede yazılmış en güzel dizelerden biri olduğunu söyledi. Bu münakaşalar sonucunda mısra çok popüler oldu,[34] hatta Nurullah Ataç'ın deyişi ile "vapurlara, tramvaylara, kahvehanelere kadar" girdi ve bir deyim niteliği kazandı.[35] Orhan Veli'nin "Yazık oldu Süleyman Efendi'ye" kadar meşhur olarak gündelik dile giren bir diğer dizesi ise Ahmet Haşım'ın "Göllerde bu dem bir kamış olsam" mısrasını hicvetmek için yazdığı "Rakı şişesinde balık olsam" idi.[V][36][37][38]

Şair, PTT'deki görevinden askerlik sebebiyle 1942 senesinde ayrıldı. 1945 yılına kadar Gelibolu'nun Kavak Köyü'nde askerliğini yaptı.[28] Bu dönemde sadece altı şiiri yayımlandı.[32] 1945 yılında teğmen rütbesiyle terhis oldu ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın Tercüme Bürosu'nda çalışmaya başladı.[28] Fransızca'dan yaptığı çeviriler bakanlığın klasikler serisinden yayımlandı.[28] Şair Şubat 1945'te Vazgeçemediğim isimli şiir kitabını, Nisan 1945'te ise Garip'in sadece kendi şiirlerini içeren ikinci baskısını çıkardı.[32] Bu kitapları 1946 yılında yayımlanan Destan Gibi ve 1947'de basılan Yenisi takip etti.[39]

1946 seçimlerinden sonra Hasan Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı görevinden ayrılması sonucunda Yücel'in kurduğu Tercüme Bürosu da önemini yitirdi. Kısa bir süre sonra Kanık istifa etti. İleriki yıllarda ayrılışına neden olarak Reşat Şemsettin Sırer'in bakan olmasından sonra oluşan baskıcı havadan rahatsız olmasını gösterdi.[39][40] Bu istifanın sebebini Orhan Veli'nin memuriyete uyum sağlayamaması olarak yorumlayanlar da oldu.[41] Ayrılmasının ardından Mehmet Ali Aybar'ın çıkardığı Hür ve Zincirli Hürriyet gazetelerinde denemeler ve eleştiriler yazdı. 1948'de La Fontaine'nin masallarını Türkçeye çevirdi, Ulus gazetesinde Yolcu Notları'nı yayınladı.

Bakanlıktaki değişimin ardından kendisiyle benzer durumda kalan Bedri Rahmi Eyüboğlu, Abidin Dino, Necati Cumalı, Sabahattin Eyüboğlu, Oktay Rifat ve Melih Cevdet gibi arkadaşlarıyla buluşmaları sonucunda 1948 yılı sonunda bir dergi çıkartmaya karar verdiler.[32] Masraflarını Mahmut Dikerdem'in karşıladığı Yaprak isimli bu dergi on beş günde bir yayımlanıyordu.[42] Dikerdem'in yardımlarına rağmen derginin sahibi ve yazı işleri müdürü Orhan Veli'ydi. Bu yüzden zaman zaman ortaya çıkan para problemleriyle kendisi ilgilendi ve dergiye devam edebilmek için paltosunu satmak zorunda bile kaldı.[32] Son sayıyı yayımlayabilmek için ise Abidin Dino'nun kendine hediye ettiği resimleri elden çıkardı.[32] İlk sayısı 1 Ocak 1949'da çıkan, Cahit Sıtkı Tarancı, Sait Faik Abasıyanık, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Külebi gibi yazar ve şairlerin eserleri yayınlanan Yaprak, 1 Haziran 1950'ye kadar 28 sayı yayımlandı.[28] Yaprak'la birlikte Orhan Veli'nin şairliğinin yanı sıra fikir adamlığı yönü de ortaya çıktı. Şairin yaklaşan seçimlerle ilgili fikirleri bu dergide yayımlandı. Ayrıca, Melih Cevdet ve Oktay Rifat'ın toplumsal şiirleri de Yaprak'ta yer buldu. Aynı günlerde Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet,

Nazım Hikmet'in hapisneden çıkartılması için açılan kampanyaya katılarak u gün açlık grevi de yaptılar.[43] Orhan Veli, Yaprak'ın yayınlandığı 1949 yılı boyunca Nasreddin Hoca hikâyelerini şiirleştirdi, Karşı isimli son şiir kitabını yayınladı ve Charles Lamb'ın uyarladığı Shakespeare'in Hamlet ve Venedik Taciri isimli eserlerini Şehbal Erdeniz'le birlikte Türkçeye çevirdi.[44][45]

Rumelihisarı sahilinde bulunan Orhan Veli heykeli. Heykelde, elinde kitap tutan aire bir martı eşlik etmektedir.

1.3 Ölümü

Orhan Veli, Yaprak'ın kapanmasının ardından İstanbul'a geri döndü. Aynı yılın Kasım ayında bir haftalığına geldiği Ankara'da belediyenin kazdığı bir çukura düştü ve başından hafifçe yaralandı.[46] İki gün sonra İstanbul'a döndü. 14 Kasım günü bir arkadaşının evinde öğle yemeği yerken fenalık geçiren şair hastaneye kaldırıldı. Beyinde damar çatlaması yüzünden başlayan rahatsızlığın sebebi doktor tarafından anlaşılamadı ve Kanık'a alkol zehirlenmesine karşı tedavi uygulandı.[47][VI] Aynı akşam sekizde komaya giren şair gece 23:20'de komadan ıkamayarak Cerrahpaşa Hastanesi'nde hayata veda etti.

Orhan Veli'nin Abidin Dino tarafından tasarlanan ve Nevzat Kemâl tarafından inşa edilen Aşiyân Mezarlığı'ndaki mezar taşı. Mezar taşındaki Emin Barın tarafından yazılan Orhan Veli/1914-1950 yazısı şairin şiirde karşı çıktığı kafiyeyle vefatıyla bile kurtulamadığının bir kanıtı gibidir.[46]

Lisedeki edebiyat hocası Ahmet Hamdi Tanpınar, Kanık'ı hastanede ziyaret etme fırsatı buldu ve bu olayı şöyle anlattı:“ Daha orta mektebin birinci sınıfında talebem olan Orhan'ı Cerrahpaşa Hastanesi'nde son defa oksijen çadırının altında yarı çıplak, güçlükle nefes alır ve o kadar güzel hayallerin yakaladığı dünyamızı yalnız akı görünen gözlerinden boşanırken gördüğüm günü hiçbir zaman unutamam. Şiirimize tatlı anlaşmazlığı ve lezzeti getiren zeka, kendisi olmaktan çıkmıştı.[48] ”

16 Kasım günü morgda yapılan otopside önce Sanat Dostları Cemiyeti tarafından Orhan Veli'nin yüzünün mulajı alındı.[28] 36 yaşında ölen şairin cenazesi 17 Kasım 1950'de, Beyazıt Camii'nden kaldırıldı. Cenaze, akademisyenler, yazar ve sanatçılardan oluşan kalabalık tarafından

Sirkeci'ye kadar taşındı, oradan bir otomobil ile Aşiyân Mezarlığı'na götürülerek defnedildi. Rahatsızlandığı sırada üstünde bulunan ceketin cebinden bir diş fırçasının sarılı olduğu kağıda yazılmış Aşk Resmi Geçidi isimli şiiri çıktı. 1 Şubat 1951'de arkadaşları tarafından anısına Son Yaprak çıkarıldı. Tek sayı olarak basılan bu dergide Orhan Veli'nin daha önce yayınlanmamış Aşk Resmi Geçidi şiiri de yer buldu.[8]

1.4 Ölümünden sonar

Kaynak ve Varlık dergileri tarafından "Orhan Veli'nin mezarı" kampanyası başlatıldı.[49] Suat Taşer, Osman Attilâ gibi birçok ismin kampanyaya destek vermesinin ardından Abidin Dino, Orhan Veli için bir mezar projesi hazırladı. Nevzat Kemâl ise bu mezarı inşa etti.[50] Ölümünün ardından, şair için, dostlarından Halim Şefik Güzelson Otopsi,[45] Ercüment Behzat Lav Çilelim, Oktay Rifat ise Ağıt isimli şiirler yazdılar.[51] Yüksel Pazarkaya ve Helmut Vader tarafından Almanca'ya çevrilmiş olan seçilmiş 49 şiiri, 1965 yılında Frankfurt'taki Suhrkamp Verlag yayınevi tarafından Poesie ismiyle yayımlandı.[52] Şair hakkında Almanca bir kitap da bulunmaktadır. Orhan Veli'nin şiirleri İngilizce ve Özbekçe'ye de çevrildi.[52]

Orhan Veli'nin çevirdiği Jean Anouilh'ten Antigone ve Jean-Paul Sartre'dan Saygılı Yosma ölümünden önce yayımlanamamıştı. Bu eserlerden Antigone şairin vefatından sonra İstanbul Devlet Tiyatrosu'nca sergilendi. Saygılı Yosma ise 1950 sonunda "Saat 6 Tiyatrosu" tarafından bir kez temsil edildi.[44]

1988 yılında yapılan Orhan Veli heykeli Rumelihisarı sahilindeki ufak bir parka kondu.[53] Bu heykelde şairin elinde bir kitap, hemen arkasında ise bir martı durmaktadır. Orhan Veli ise Boğaziçi'ni seyretmektedir.

2 Kişiliği ve fiziksel özellikleri

Orhan Veli'nin kişiliği ve fiziki özelliklerinin şiirleri ve sanat anlayışı ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir.[54] Cemal Süreya, Kanık'la ilgili olarak "Yeni şiirimizin, işlev olarak kurucusu olan bu adam kuramını yazılarıyla değil, başka iki şeyiyle yaptı: Hayatıyla (yaşam biçimiyle) ve şiirleriyle"

açıklamasını yaptı.[55] Orhan Veli, Garip akımını sadece şiirleriyle değil, günlük hayatıyla, gönül ilişkileriyle, çevresinde kendisi ile ilgili çıkan dedikodularla, fiziği ile yeni bir şair tipi yaratarak oluşturdu.[1]

Kardeşi Adnan Veli'nin "Vücudu oldukça kemikli, kollarıyla bacakları epey uzundu. Göğsünü öne doğru eğerek hafifçe yaylanarak yürürdü. Elleri gayet ince, beyazdı. Parmakları adam akıllı uzun, tırnakları pembe, uzun ve yuvarlaktı. Geniş bir alnı, sivri bir çenesi vardı. Dudakları eni konu etliydi. Burnu tümsekliydi. Yüzü gençlikte çıkardığı ergenlik sivilceleri sebebiyle pürtüklüydü." [56] olarak anlattığı Orhan Veli'yi, yazar arkadaşı Sait Faik ise bir röportajında şöyle betimledi: " İki incecik bacak, kısaca bir trençkot, kanarya sarısı bir kaşkol, müselles bir yüz, şişirilmiş bir göğüse benzeyen bir sırt, -denebilirse- ergenlik bozuğu bir yüz: İşte görünüşte Orhan Veli.[57] ”

Herkesle iyi geçinen, kimsenin kalbini kırmayan, çevresindeki insanlara saygı gösteren Orhan Veli'nin yakın arkadaşları arasında Oktay Rifat, Melih Cevdet, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sait Faik, Suat Taşer, Fikret Adil, Agop Arad gibi isimler yer alıyordu. Son günlerinde en yakın olduğu isim ise Sabahattin Eyüboğlu'ydu.[58] Garip akımını yalnız yazdıklarıyla değil, hayata karşı duruşuyla açıklayan şair, fiziğini bile bu uğurda kullanmaktan çekinmedi. Bu yüzden şiirinin hayatının sonucu olduğuna değil, aksine hayatını şiirine göre yaşadığına inanılır.[1]

3 Sanat hayatı

3.1 Şairliği

Orhan Veli Kanık'ın 1936 yılında başladığı şiir hayatı üç dönemde incelenebilir: Garip öncesi (1936-1941), Garip dönemi (1941) ve Garip sonrası.

3.1.1 Garip öncesi

Bu dönemdeki şiirleri eski ve yeni şiirleri olmak üzere iki devrede incelenebilir.[60]

3.1.1.1 Eski şiirleri

Orhan Veli'nin ilk şiirleri 1 Aralık 1936 tarihinde Varlık Dergisi'nde yayımlandı. O günlerde Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Ahmet Kutsi Tecer, Necip Fazıl Kısakürek gibi şairler Ahmet Haşim'in Fransız sembolistlerinden ilham alarak oluşturduğu simgelerin gücünden yararlanan şiirlerinin takipçisiydi.[61] Ahmet Haşim'in saf şiir anlayışını benimseyen bir diğer şair olan Cahit Sıtkı Tarancı ise diğer dönemdaşlarından aksine gündelik yaşamı da şiirlerinin içine almaya çalışıyordu.[61] Nazım Hikmet Ran ve Ercüment Behzat Lav ise biçim ve özde yenilik yaparak vezinsiz, serbest ve toplumcu şiirler yazıyorlardı.[62]

Kanık'ın ilk şiirleri, Necip Fazıl, Ahmet Muhip, Ahmet Hamdi ve Cahit Sıtkı kuşağına bağlıdır.[63] Bu eserler, içerik, biçim, dil ve tarz olarak klasik ve geleneğe bağlı olarak yazıldılar. Daha sonraki çalışmalarının aksine şiirlerinde uyak da kullanan Orhan Veli ayrıca benzetmelere ve sıfatlara geleneksel bir şekilde yer verdi.[60] Ölüm, doğa, rüya, zaman, aşk gibi temaların işlendiği bu dönem eserlerinde hiç ironiye rastlanmaz. Şair henüz kendine ait bir dil geliştiremediği için şiir anlayışı ve mısra yapısında Baudelaire'in; konu, işleyiş, dil ve üslupta ise Necip Fazıl'ın etkisi altındaydı.[64]

Gün Doğuyor, Oaristys, Ebabil, Eldorado, Kurt, Zeval gibi eserlerini içeren ilk dönem şiirlerinde şair, yalnız ve mutsuz bir kişinin yaşamını anlattı, acılarını, isteklerini, aşklarını dile getirdi. Orhan Veli eski şiirlerinde akıldan çok duyguya, gerçeklikten çok romantikliğe, toplumsallıktan çok bireyselliğe önem verdi.[65] Bu açıdan da Kanık'ın edebiyat dünyasına girişi okuduğu ve sevdiği yabancı şairlerin etkilenecek ve Türkiye'de onları takip eden şairlerin arasına katılarak oldu.[66]

3.1.1.2 Yeni şiirleri

Şair, 1937 yılından sonra eski şiir anlayışından uzaklaşarak Garip akımının habercisi olan yeni bir tarz benimsedi.[60] Kanık'ın bu yeni şiirleri 1937 - 1941 yılları arasında Varlık, İnsan, İnkılâpçı Gençlik gibi dergilerde ve ölümünün ardından Vatan (1952) ve Papirüs'te (1967) yayımlandı.[67] Sayıları 51'i bulan Garip'in ilk örnekleri olan bu eserler, abartılı bir dille yazılmıştır.

Dönemin şiirlerinden farklı yapıtlar ortaya koymaya karar veren Orhan Veli, ilk olarak ölçü ve uyağı daha sonra ise tasviri, şairaneliği, hayali, süsü ve zekâ oyunlarını şiirinden çıkarttı.[68] Sadelik ve basitliği önemseyen sanatçı, duygudan çok akla önem vermeye başladı.[69] Halkın kullandığı kelimeleri tercih etmeye başlayan Kanık hayat karşısında kötümser, ironik, ümitsiz, inançsız görünmektedir.[69] Yeni şiirlerinin temaları ise çoğunlukla tabiat, insan, aşk, çocukluk, savaş, hayat, sarhoşluk ve seyahat oldu.[70] Şair bu dönemde, çoğunlukla kısa şiirler yazmayan başladı. Nurullah Ataç bu çalışmaların Fransız sürrealistlerin yazılarını ve Japon haikularını anımsattığını söyledi.[71] Orhan Veli de o yıllarda arkadaşlarıyla birlikte Fransız gerçeküstücüleri sık sık okuduklarını açıklamıştır.[72] Yine de sanatçı, noktalama işaretleri kullanması, imgeyle simgeden kaçınması, şiiri insanın duyularına değil aklına hitap eden bir sanat haline getirmeye çalışması gibi özellikleriyle sürrealistlerden ayrılır.[73]

Kanık'ın bazı şiirlerinde oluşturmaya çalıştığı yeni tarzla ilgili acemiliği ortaya çıkar. Bu şiirlerde mısralar yan yana yazılınca bir nesir oluşur.[71] Şairin bu dönemine ait eserleri arasında Fena Çocuk, Ağaç, Kuş ve Bulut, Tereyağı, Gangster, Pazar Akşamları gelir.

3.1.2 Garip dönemi

1941 yılında Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat'la birlikte Garip adlı şiir kitabını yayımladı. Bu kitapla birlikte şairin tarzının önceki dönemine göre daha tutarlılaşmış ve gelişmiş olduğu düşünülür.[75] Kanık, kitabın önsözünü kendi yazdı ve şiir hakkındaki düşüncelerini açıkladı. Bu önsöz Garip akımının manifestosu kabul edilir.[69] Orhan Veli, o günlerin aydınlarının şiir anlayışı sebebiyle kendisine "garip" gözüyle baktıklarını açıklamıştır. Akımın adının da bu bakış açısından geldiği sanılmaktadır.[34] Garip akımı kendisinden önceki şiir anlayışına bir tepki olarak doğdu.[34] Kanık ve arkadaşları Ahmet Haşim'in eserlerini, Nazım Hikmet'in toplumcu şiirlerini ve hececileri reddetmişlerdi.

Orhan Veli (soldan birinci), Garip akımının kurucusu olan diğer iki şair Oktay Rifat (soldan üçüncü) ve Melih Cevdet (soldan dördüncü) ile birlikte. Üçlünün yanındaki diğer isim Şinasi isimli bir arkadaşlarıdır.[74]

Şair bu dönemdeki şiirlerinde klasik uyak düzenini ve vezni kullanmadı. Ona göre hakiki şiir için vezin ve kafiye mutlak gerekli olan şeyler değildi.[69] Kanık, kafiye reddetse de düzensiz ses yinelemelerine sık sık başvurdu ve onlara anlam vurgusunu oluşturan temel bir işlev yükledi.[76] Eserleri incelendiğinde sanatçının ses yinelemeleri, sözcük öbeği yinelemeleri, söz dizimsel yinelemeler, ek yinelemeleri ve dizelerin aynen yinelenmesi gibi tekrarlara başvurduğu görülebilir.[77]

Garip dönemi şiirlerinin bir diğer ortak özelliği ise Orhan Veli'nin konuşma dilinin doğallığını, sokak Türkçesini ve hatta halk argosunu eserlerine taşımış olmasıydı.[78] "Kılıksız", "cıgara", "ıspanak", "rakı",

"Hitler", "boyacı sandığı" gibi sözcükler kullanan şairin Kitab-e Seng-i Mezar isimli şiirinde kullandığı "nasır" kelimesi büyük tartışmalara sebep oldu.[76] Kanık, böylece hem divan hem de halk şiirinde egemen olan romantizm anlayışını da yıkmış oluyordu.[79] Öte yandan teşbih ve istiareyi terk ettiği için şiirinde yalın bir dil ortaya çıktı.[80] Orhan Veli'nin Garip hareketiyle getirdiği yeniliklerin diğer ikisi ise Türk şiirinde öteden beri soyut olarak dile getirilen evrensel hümanizmin yerine somut ve belirgin bir hümanizm koyması ve belirli kişileri hedef alan taşlama geleneğini ilk kez bir şair olarak kendisine yöneltmesiydi.[79]

Orhan Veli, o günlerde kişisel şiirler yazdığı kadar sosyal konulara da eğildi[34] ve dar görüşler ile törelerin gülünçlüğünü alaylı sözcükler kullanarak anlatmaya çalıştı.[78] Ayrıca, şairin hece ve sözcük bakımından boyutunu ve şiirdeki sayısını azaltarak dizinin şiirdeki egemenliğini ortadan kaldırdığı da söylenir.[81]

3.1.3 Garip sonrası

Orhan Veli, "Garip sonrası" olarak adlandırılan 1945-1950 yılları arasında dört kitap yayınladı: Vazgeçemediğim (1945), Destan Gibi (1946), Yenisi (1947) ve Karşı (1949). Ayrıca, şairin 1949-1950 yılları arasında yazılmış fakat vefatı sebebiyle yayınlanamamış şiirleri de mevcuttur. Kanık'ın garip sonrası dönemde yazdığı şiirler "garibin devamı" ve "garipten farklı" olarak iki ana grupta toplanabilir.[82] Şair sanatındaki değişimi 1945 yılında ikinci baskısı yapılan Garip'in önsözünde "Onları beş sene önce yazmıştım. Beş sene sonra da aynı şeyleri söyleyecek olduktan sonra neden yaşadım" diyerek açıkladı.[38]

Bu dönemde düşünceleriyle birlikte eserleri de farklılaşmaya başlayan Orhan Veli'nin yıkıcılıktan ayrılarak yapıcılığa yöneldiği ve şiirinin estetik yönünü zenginleştirmeye çalıştığı gözlemlenebilir.[83] Değişiminin göze çarpan yanlarından biri de şairin Vazgeçemediğim ile birlikte uyak kullanmaya başlaması oldu. Bu döneminin en ayırt edici özelliği ise şairin halk şiirine duyduğu ilginin eserlerine yansımaysıydı.[84] Bu konuda Vazgeçemediğim içinde yer alan İstanbul Türküsü isimli şiir bir dönüm noktası kabul edilmektedir.[84] Destan Gibi içinde yer alan Yol Türküsü isimli uzun şiir de sanatçının bu tarza olan yönelişinin bir örneğidir. Orhan Veli bu dönemdeki şiirlerinde gülmece öğelerini azalttı. Halk şiiri tarzında yazdığı eserlerinin konusu çoğunlukla kişisel duygular olsa da özellikle Yenisi ve Karşı'da toplumsal konulara da değindi. Asım Bezirci, Orhan Veli'nin bu tarz konulara eğilmeye başlamasının sebebinin İkinci Dünya Savaşı ardından pahalılık ve yoksulluğun alt tabaka kadar orta ve üst sınıfı da etkilemesi olduğunu iddia etti.[85]

Kanık'ın kelime kullanımı, dize ve cümle yapısı halk şiiri özellikleri taşıyan eserleri dışında benzer şekilde devam etti. Öte yandan ilk dönem şiirlerinde sık rastlanan yinelemeleri halk şiirine yaklaşması ile daha da

fazla kullanmaya başladı.[86] Şairin halk kültürüne olan bu yaklaşması vefatı sebebiyle yarım kalmıştır.[87]

3.2 Diğer çalışmaları

3.2.1 Çevirileri

Orhan Veli, Türkçe'ye şiir, hikâye ve oyun çevirileri yaptı.[88] İlk kez 1947 yılında Varlık Yayınları tarafından basılan Fransız Şiirleri Antolojisi'nin önsözü ve kitapta yer alan şairlerin biyografileri de sanatçı tarafından yazıldı. Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le birlikte çalıştığı Batıdan Şiirler isimli kitaptaki 31 şiirin altı tanesi Kanık tarafından çevrilmişti.[88] 1948 yılında, Doğan Kardeş Yayınları'ndan çıkan La Fontaine'den Masallar'da ise La Fontaine'nin 49 masalını çevirdi. Şairin hayat görüşü ile La Fontaine'nin felsefesi arasında yakın ilişki olduğuna inanılır.[87] Orhan Veli'nin şiirlerinin de hikâye karakteri taşıması ve sanatçının yaşama karşı alaycı duruşu bu inancı destekler.[87]

Orhan Veli, 1937-1941 yılları arasında Ki-Ka-Ku isimli Japon şairinin 30 haikusunu Türkçe'ye çevirdi.[89] Bu şiirler aralıklarla Varlık Dergisi'nde basıldı. 19 Mart 1946'da ise Tercüme Dergisi'nin Şiir Özel Sayısı'nda Hai-Kai'ler başlığı altında tümü yayımlandı.[90] 1945 yılında yayımlanan Üç Hikâye isimli kitapta Gogol'un üç öyküsü bulunuyordu. Bunlardan Burun ve Fayton'u Orhan Veli çevirmişti.[52] Charles Lamb tarafından çocuklar için hikâyeleştirilmiş William Shakespeare'in Venedik Taciri'ni ise 1949 yılında Şehbal Erdeniz'le birlikte çevirdi.[52]

Kanık ilk oyun tercümesini Oktay Rifat ile birlikte 1943 yılında Alfred de Musset'nin Bir Kapı Ya Açık Durmalı Ya Kapalı isimli eserini çevirerek yaptı.[91] Ertesi yıl aynı yazarın Barberina'sını Türkçe'ye kazandırdı. Bu çeviri Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Edebiyatından Tercüme serisinin 53. kitabı olarak yayımlandı.[91] Sanatçı, 1944'te Moliere'in üç oyununu çevirdi. Orhan Veli'nin çevirisini yaptığı Jean Anouilh'in Antigone isimli oyunu ise şairin ölümünden önce basılamadı. Bu oyun şairin vefatının ardından İstanbul Devlet Tiyatrosu'nca sergilendi.[44] Ölümünün ardından basılan ve sergilenen bir diğer çevirisi ise Jean-Paul Sartre'ın Saygılı Yosma'sı oldu. Kanık, son olarak İrene Nemirovsky'nin Les Chiens et les Loups adlı oyununu İtlerle Kurtlar ismiyle Türkçe'ye tercüme ediyordu. Sanatçı, 245 sayfalık bu eserin 105. sayfasını çevirmesinin ardından hayata gözlerini yumdu.[44] Orhan Veli'nin tamamlayamadığı diğer iki çalışma ise Moliere'in Elit Prenses'i ve Madame de Sévigné'nin seçme mektuplarıydı.[56]

3.2.2 Nesir yazıları

Orhan Veli hikâye yazmaya 1947 yılında başladı ve ölümüne kadar altı öykü yazdı.[92] Bu eserler Tanin, Seçilmiş Hikâyeler ve kendi çıkardığı Yaprak dergilerinde yayınlandı. Şair, öykülerinde de tıpkı şiirlerinde

olduğu gibi sıradan insanları ve günlük hayatı konu edindi. Zaman zaman ise toplumsal eleştirilerde bulundu.[92]

Kamık'ın 21 makale, 6 yk ve 7 eleştiri yazısı kitap olarak, ilk kez 1953 yılında Varlık Yayınevi'nce Nesir Yazıları ismiyle yayınlandı.[93] Daha sonraki yıllarda ise Asım Bezirci, şairin nesirlerini bir araya getirerek farklı kitaplar olarak yayınladı. Bu kitaplardan ikisi 1975 yılında yayınlanan Edebiyat Dünyamız ve 1982 yılında yayınlanan Bütün Yazıları'dır.

3.3 Kullandığı temalar

Her Şeyin Şiire konu edinilebileceğine inanan Orhan Veli ve arkadaşlarının Türk Şiirine yaptığı en büyük katkılardan biri de bu inançlarını eserlerinde uygulamaları oldu.[94] Bunun için de ilk olarak sıradan insanı kendilerine konu edindiler. Böylece, eski Őiirlerdeki kahramanlaştıırılan ideal insan tipinin yıkılmasını sağladılar. Divan Şiirinde insan, aŐkın arayıcısı olan kusursuz ve soyut bir varlık; Namık Kemal, Tefvik Fikret ve Mehmet Akif gibi Şairlerin eserlerinde toplumu için mücadele eden bir kahraman iken Orhan Veli'nin Şiirlerinde gündelik sorunların peŐinde koŐan sıradan bir vatandaŐtı.[94] rneğin Kitab-e-i Seng-i Mezar Şiirinin kahramanı olan Süleyman Efendi, hayattaki en önemli sorunu nasır olan, Allah'ın adını sık anmasa da günahkar sayılmayan, varoluŐ problemi yaŐamayan bir adamdı.[95] Süleyman Efendi'yle ilgili olarak Orhan Veli: "Ben hayatı sadelik içinde geçmiş basit bir adamın hayatından bahsetmek istedim. Acayiplik olsun diye yazmadım Şiiri, neŐretmeden evvel de bu kadar yadırganacağımı tahmin etmiyordum." dedi. Nasırı önemseyip edebiyata soktuğu için eleŐtirenlere ise Şu cevabı verdi: "Hayatından daha büyük manevi ızdırapları olmayan bir insan için nasırın mühim olduğunu telakki ediyorum".

Toplum eleŐtirisi teması da Orhan Veli tarafından sık sık kullanıldı.[96] Fakat Şair, bu konuyu kendisinden önce bu türün örneklerini veren Namık Kemal, Nazım Hikmet ya da Tefvik Fikret gibi isimlerin aksine ironi ve parodi tekniklerini kullanarak iŐliyordu. Hardalname, Cımbızlı Şiir, Vatan İçin, Bedava ve Kuyruklu Şiir'in örnek olarak verilebileceği Şiirlerinde sadece durum tespiti yapıp herhangi bir ideolojiyi savunmaması sebebiyle sanatçı burjuva Şairi olmakla da suçlandı.[97]

Orhan Veli Dedikodu, Söz, Tahattur, Şanolu Şiir, Sereserpe, Eski Karım, AŞk Resmigeidi gibi pek çok Şiirinde ise aşk ve cinsellik konusunu işledi. Öte yandan ocukluk Şairin hem Garip ncesi hem de Garip döneminde sık sık kullandığı temalardan biriydi. Bu temanın örnekleri arasında Ağaç, Kuş ve Bulut, Rüya, Robenson sayılabilir. Sanatçının ocuk algısıyla yazdığı Şiirlerde duygu tonu diğer Őiirlerine göre çok daha fazladır.[98]

Şairin işlediği diğer temalar arasında yaşama sevinci (Ne Kadar Güzel, Sokakta Giderken, Güzel Havalar, Birdenbire), savaş (Bizim Gibi, Tereyağı, Gangster), yolculuk (Yolculuk, Seyahat) gelir. Talât Sait Halman'a göre varolmanın ve yaşamın sevincini Türk edebiyatına sistemli olarak yerleştiren isim Orhan Veli olmuştur.[79] Ayrıca, Kanık, Nedim ve Yahya Kemal ile birlikte Türk şiirinin sayılı İstanbul şairlerinden biri kabul edilmektedir.[99]

3.4 Takma adı

Orhan Veli, Mehmet Ali Sel ismini takma ad olarak kullandı ve pek çok şiirini bu isimle yayımladı.[100] Örneğin, ilk şiirlerinin yayımladığı Varlık Dergisi'nin Aralık 1936'da çıkan sayısında "Varlık'ın şiiri kadrosu yeni ve kuvvetli genç imzalarla zenginleşmektedir. Aşağıda dört şiirini okuyacağınız Orhan Veli, şimdiye kadar yazılarını neşretmemiş olmasına rağmen olgun bir sanat sahibidir. Gelecek sayımızda onun ve arkadaşları Oktay Rifat, Melih Cevdet ve Mehmet Ali Sel'in şiirimize getirdikleri yeni havayı daha iyi belirtecektir." dendi.[101] Arkadaşı Oktay Rifat, bu isimle ilgili olarak "galiba yırtmaya kıyamadığı şiirlerini bu adla çıkarırdı" açıklamasını yaptı.[101] Orhan Veli ise Baki Süha Ediboğlu'nun konuyla ilgili sorusunu şu şekilde yanıtlamıştı:

O zamanlar çok şiir yayınlıyordum. Adımın her zaman görünmesi hem benim için hem de dergi için doğru değildi. Bir de şu var: Mehmet Ali Sel benim bazı tecrübelerime alet olmuş bir isimdir.[101]

4 Etkileri

Orhan Veli'nin öncüsü olduğu Garip akımı dönemin genç şairlerine örnek olduğu gibi bir çok ünlü şairini de etkiledi.[102] Kanık'ın vefatının ardından Oktay Rifat ve Melih Cevdet yeni bir şiir geliştirmeye yönlenseler de 1950'ler boyunca Garip'in Türk edebiyat dünyası üzerindeki etkisi devam etti.[103] Dergilerde bu akımın kopyası olan şiirlere sık sık rastlamıyordu.[104] Mehmet Doğan bu tarz şiirlerle ilgili "İmzalar olmasa hangi şiirin kime ait olduğu anlaşılmamaktadır" yorumunu yaptı.[105] Muzaffer Erdost'un İkinci Yeni adını verdiği şiir hareketi de o günlerde Garip'e tepki olarak doğdu.[106] Akımın öne çıkan isimleri arasında İlhan Berk, Cemal Süreya, Edip Cansever, Turgut Uyar, Sezai Karakoç ve Ece Ayhan yer alıyordu. Birinci Yeni olarak adlandırılan Garip akımı gibi İkinci Yeni de Türk şiirinin gelişimine büyük katkıda bulundu.[106] İkinci Yeniciler, Garipçilerin aksine anlaşılabilirlik yerine anlamca kapalılığı, somuta karşılık soyutlamayı, imgeci ve biçimci bir şiir anlayışını savundular.[103]

İkinci Yeni'nin önde gelen bazı isimleri şiire ilk başladıkları günlerde Garip etkisinin altında şiirler de yazmışlardı. Örneğin, Edip Cansever'in ilk denemeleri, yaşama sevincini dile getirdiği bu tarzda eserlerdi.[107] Turgut Uyar'ın 1958 yılında büyük kente yerleşmesinin ardından değişen kültür ve ilişki ortamı şiirine de yansımıştı. Uyar, bu değişimin Orhan Veli etkisinden uzaklaşmasını nasıl sağladığını şu cümlelerle açıkladı: "Beni yazdığım şiiri yazmaya iten neden çevrem değiştiğini görmemdi. Birdenbire kentleşen dünya, birdenbire karşılaştığım neon lambaları, büyük oteller, bir takım yeni gelişmeleri haber veren durumlar beni artık Orhan Veli şiiri yazmakla kurtarmıyordu." [108]

Ahmet Oktay, Orhan Veli ve Garip akımının Rifat Ilgaz'dan Suphi Taşhan'a pek çok farklı şairi değişik derecelerde etkilediğini söyledi.[109] Oktay'a göre Cahit Irgat'ın imgelerinin altında dahi Garip şiirinden çok şey bulunabilir.[110] Ayrıca, Sabahattin Kudret Aksal, Salâh Birsal, Behçet Necatigil, Suat Taşer, Metin Eloğlu, Rüştü Onur, Necati Cumalı gibi isimler de Orhan Veli ve onun önderlik ettiği Garip akımının etki alanından geçmişlerdir.[111]

Şairin pek çok şiiri farklı sanatçılarca bestelendi. Anlatamıyorum Alpay, Hümevra, Bedava Yaşıyoruz Cem Karaca, Özdemir Erdoğan, Dedikodu Levent Yüksel, Pireli Şiir Timur Selçuk ve Vesikalı Yarım Edip Akbayram tarafından seslendirildi.[112] Klasik Türk müziği şarkısı olarak bestelenen İstanbul Türküsü ise Ahmet Özhan tarafından okundu.[113] Murathan Mungan, Orhan Veli'nin şiirlerini Bir Garip Orhan Veli ismiyle oyunlaştırdı. Oğuz Aral'ın yönettiği ve Müşfik Kenter'in rol aldığı tek kişilik oyun 1980 yılından beri Kent Oyuncuları tarafından sergilenmektedir.[114][115] Oyunun, Müşfik Kenter'in sesinden bir albümü de yayınlanmıştır. Metin Üstündağ ise 2002 yılında Orhan Veli'lemeler isimli bir kitap yayınladı.[VII]

1989 yılında Ramazan Üren'in yazı işleri müdürlüğünde Sunay Akın ve Akgün Akova'nın destekleriyle Yeni Yaprak dergisi çıkmaya başladı.[116] Bu

derginin logosu Orhan Veli'nin Yaprak'ı ile aynıydı ve ilk sayısında tıpkı Yaprak'ın ilk sayısında olduğu gibi Orhan Veli'nin Alış-Veriş şiiri yer alıyordu.[116]

14 Kasım 2000'de M. Şeref Özsoy tarafından Beyoğlu'nda açılan Orhan Veli Şiir Evi'nde ise şiir ve fotoğraf alanında etkinlikler düzenlenmektedir.[117] Ayrıca, şairin ölüm yıldönümü olan 14 Kasım'da 1996 yılından beri Orhan Veli yürüyüşü düzenlenmektedir. Yürümeyi çok sevdiği bilinen Kanık'ın anısına sevenleri o günde Taksim'den sanatçının mezarının bulunduğu Aşiyan'a kadar hep birlikte yürümektedirler.[118]

Beyoğlu'ndaki İmam Adnan Sokak'ta yer alan Orhan Veli Şiir Evi

5 Seçme bibliyografi

Şiir kitapları

Garip (1941, Resimli Ay Matbaası)

Vazgeçemediğim (1945, Marmara Yayınevi)

Destan Gibi (1946, Ölmez Eserler Yayını)

Yenisi (1947, İnkılâp Yayınevi)

Karşı (1949, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik)

Bütün Şiirleri (1951, Varlık Yayınları)

Hikâye/Şiir

Nasreddin Hoca Hikâyeleri (1949, Doğan Kardeş Yayınları)

Yazılar

Nesir Yazıları (1953, Varlık Yayınları)

Edebiyat Dünyamız (1975, Bilgi Yayınları. Hazırlayan: Asım Bezirci)

Bütün Yazıları (1982, Can Yayınları)

Çeviri

Bir Kapı Ya Açık Durmalı Ya Kapalı, Alfred de Musset (1943, Maarif Basımevi)

Barbarine, Alfred de Musset (1944, Maarif Basımevi)

Scapin'in Dolapları, Molière (1944, Maarif Basımevi)

Versailles Tûluatı, Molière (1944, Maarif Basımevi, Azra Erhat'la birlikte)

Sicilyalı Yahut Resimli Muhabbet, Molière (1944, Maarif Basımevi)

Tartuffe, Molière (1944, Maarif Basımevi)

Üç Hikâye, Nikolay Gogol (1945, Alaaddin Kırıl Basımevi, Erol Güney'le birlikte)

Turcaret, Alain Rene Lesage (1946, Milli Eğitim Basımevi)

Fransız Şiir Antolojisi, (1947, Varlık Yayınevi)

La Fontaine'in Masalları, La Fontaine (1948, Doğan Kardeş Yayınları)

Hamlet, William Shakespeare (1949, Charles Lamb uyarlaması, Doğan Kardeş Yayınları)

Venedik Taciri, William Shakespeare (1949, Charles Lamb uyarlaması, Doğan Kardeş Yayınları)

Saygılı Yosma. Jean-Paul Sartre (1961, Ataç Yayınevi)

Batıdan Şiirler (1963, Yeditepe Yayınları)

Bütün Çeviri Şiirleri (1982, Can Yayınları)

6 Ayrıca bakınız

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı

http://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_dönemi_Türk_edebiyatı

Garip akımı

http://tr.wikipedia.org/wiki/Garip_akımı

Oktay Rifat Horozcu

http://tr.wikipedia.org/wiki/Oktay_Rifat_Horozcu

Melih Cevdet Anday

http://tr.wikipedia.org/wiki/Melih_Cevdet_Anday

7 Notlar

I. ^ Mehmet Kaplan ileriki yıllarda o günlerde Orhan Veli'ye olan tepkisini "Yeniye karşı olan kuvvetli temayülüme rağmen Orhan Veli ve arkadaşlarını bir türlü şair olarak kabul edemiyordum." diyerek açıkladı. Cemil Meriç ise Kanık hakkında "Sevimli ama gülünç ve zavallı. Kartaldan çok bir kümes hayvanına benziyor bu şiir. Yumurtası olmayan garip bir kümes hayvanı. Orhan nesli yeni fetihlere koşmadı. Göz boyacılığını, jonglörlüğü, ucuzu erişilemeyene tercih etti. Fikret'in, Hamit'in hatta Haşim'in kanat çırpışları yok onlarda. Ya kolej talebesinin küçük şikayetleri, ya gazete fıkrası. Hangi batı, hangi yenilik? Bir cüceler edebiyatı. Bir mikro edebiyat." diye yazdı. Yahya Kemal 1956 yılında verdiği bir röportajda "Ahmet Haşim şiirden ne anlar... Nazım Hikmet şair değildir... Halit Ziya hiçbir şey değildir... Sait Faik çok şişirildi... Oktay Rifat da Orhan Veli de cahil ve geri kimselerdir." diyerek bir çok şair ve yazarla birlikte Orhan Veli ve arkadaşlarını da eleştirmiştir.

II. ^ Kanık'ın Türkçe'ye çevirdiği oyunlar arasında Oktay Rıfat'la birlikte çevirdiği Alfred de Musset'nin Bir Kapı Ya Açık Durmalı Ya Kapalı'sı, Jean-Paul Sartre'ın Saygılı Yosma'sı, Moliere'in Tartuffe'ü gibi oyunlar yer alır.

III. ^ Yusuf Ziya Ortaç, Akbaba Dergisi'de sert bir eleştiri yazısı yayınladı. Derginin 28 Mart 1940 tarihinde çıkan yazısında "Vezin gitti, kafiye gitti, manâ gitti... Türk şiirinin berceste mısraı diye "Yazık oldu Süleyman Efendi'ye!" rezaletini alkışladılar... Göğüslerinde cehennemler yanan sanat cücelerinin kınalar yakıp, ziller takıp şıkır şıkır oynadıklarını gördük! Sanatın darülâcezesiyle timarhanesi el ele verdi, birkaç mecmuanın sahifesinde saltanat kurdular! (...) Ey Türk gençliği! Sizi bu hayasızlığın suratına tükürmeye devam ediyorum." diye yazdı.

IV. ^ Mısranın Verlaine'in "Priez pour le pauvre Gaspard" mısrasından alındığını söyleyenler olduğu gibi Baki'nin "Berbâb kıldı taht-ı Süleymân-ı rûzigâr" mısrasından esinlenerek yazıldığını iddia edenler de vardır.

V. ^ Ahmet Haşim'in ilgili dizesi Piyale isimli kitabında yer alan Bir Günün Son Arzusu şiirindedir. Bu şiirin son dördlüğü şu şekildedir: "Akşam, yine akşam, yine akşam / Bir sırma kemerdir suya baksam / Akşam, yine akşam, yine akşam / Göllerde bu dem bir kamış olsam!". Divan şairi Nedim'in ise Ahmet Haşim'e esin kaynağı olan "Destide kadehte doyamam görmeye bârî/Ey gevher-i şeffaf senin mahzenin olsam" dizelerini yazdığı bilinmektedir.

VI. ^ Şairin ölüm sebebi tedavi eden doktorlarca alkol zehirlenmesi olarak gösterildi. Adli tıp raporu veren doktorlara göre ise Orhan Veli, Ankara'da düştüğü çukurda başını vurmuş ve bu sırada beyin damarlarından biri çatlamıştı.

VII. ^ Üstündağ'ın Orhan Veli'lemeler isimli kitabı Sel Yayınları tarafından 2002 yılında yayımlandı. Eserin ISBN'i 9755701699'dur.

8 Kaynakça

Bezirci, Asım (1972), Orhan Veli, Oluş Yayınevi

Bezirci, Asım (1977), Orhan Veli ve Seçme Şiirleri, Cem Yayınevi Eğitim Dizisi

Bezirci, Asım (1991), Orhan Veli: Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Eserleri, Altın Kitaplar Yayınevi, ISBN 975 405 239 5

Ercilasun, Bilge (2004), Orhan Veli Kanık, Hayatı, Sanatı, Eserlerinden Seçmeler, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, ISBN 975 11 0789 X

Fuat, Memet (2000), Orhan Veli, Adam Yayınları, 9789754186420

Halman, Talât Sait (14 Kasım 1975), "Orhan Veli'nin edebiyatımıza katkıları ve şiirlerindeki yenilik boyutları", Milliyet Sanat Dergisi (158)

Kanık, Adnan Veli (1953), Orhan Veli İçin, Yeditepe Yayınları

Karpat, Kemal H. (2004), Studies on Turkish politics and society: selected articles and essays, Brill, ISBN 9789004133228

Kurnaz, Cemal; Tatçı, Mustafa (2000), Ölümünün 50. Yılında Belgelerle Orhan Veli, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, ISBN 9751120802

Ostle, Robin (1991), Modern literature in the Near and Middle East 1850-1970, Taylor & Francis, ISBN 9780415058223

Özdemir, Emin (1994), Türk ve Dünya Edebiyatı, T.C. Kültür Bakanlığı yayınları, ISBN 9751714540

Özkırmırlı, Atilla; Baraz, Turhan (1993), Çağdaş Türk Edebiyatı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, ISBN 9789754923711

Özsoy, M. Şerif (2002), Kanık'sadığim Biri Orhan Veli, Ayna Yayınları, ISBN 9789758297160

Sağlam, Nuri (2002), Orhan Veli Kanık: Hayatı, Sanatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Hikmet Yayınları, ISBN 975-6524-85-5

Taşcıoğlu, Yılmaz (2004), Türk Şiirinde Bir Garip Adam: Orhan Veli Kanık, Beykoz Belediye Başkanlığı Yayınları

Uyguner, Muzaffer (1967), Orhan Veli Kanık : hayatı, sanatı, eserleri, Varlık Yayınları

8.1 Kaynak notları

^ a b c d Özkırmırlı, Atilla. 25. ölüm yıldönümünde Orhan Veli: Kendisinden önceki şiir ne değilse onu yazmaya çalışan şair. Milliyet Sanat Dergisi. 14 Kasım 1975. Sayı: 158, Sayfa 5.

^ Özkırmırlı, Atilla. 25. ölüm yıldönümünde Orhan Veli: Kendisinden önceki şiir ne değilse onu yazmaya çalışan şair. Milliyet Sanat Dergisi. 14 Kasım 1975. Sayı: 158, Sayfa 6.

^ Uyguner 1967, sayfa 9

^ İz Bırakanlar: Orhan Veli. Hürriyet Gazetesi. Sayfa 4

^ Sağlam 2002, sayfa 7

^ a b c Bezirci 1991, sayfa 140

^ a b Sağlam 2002, sayfa 8

^ a b Théma Larousse: Tematik Ansiklopedi, Milliyet, 1993-1994. Cilt 6. Sayfa 92.

^ Arslanoğlu, Kaan. Memleketimden karakter manzaraları. İthaki Yayınları, 2006. ISBN 9789752732025. Sayfa 306

^ Bezirci 1991, sayfa 59

^ Abasıyanık, Sait Faik. Orhan Veli Kanık. Yedigün Dergisi, 2 Şubat 1947

^ Bezirci 1991, sayfa 139

^ Rifat, Oktay. Orhan Veli Kanık. Yeditepe Dergisi, 1 Şubat 1950

^ Rifat, Oktay. Orhan Veli Kanık. Vatan, 16 Kasım 1952

^ a b Kurnaz 2000, sayfa 3

^ a b Uyguner 1967, sayfa 3

^ a b c d Taşcıoğlu 2004, sayfa 23

^ Kanık 1953, sayfa 8

^ Ercilasun 2004, sayfa 15

^ a b Bezirci 1991, sayfa 15

^ a b Bezirci 1991, sayfa 16

^ Uyguner 1967, sayfa 4

^ a b c Ercilasun 2004, sayfa 16

^ a b c d Bezirci 1991, sayfa 17

^ Anday, Melih Cevdet. Açıklığa Doğru. 1984, sayfa 10.

^ Taşcıoğlu 2004, sayfa 26

^ a b c Kanık 1953, sayfa 9

^ a b c d e f Ercilasun 2004, sayfa 17

^ Bezirci 1972, sayfa 10

^ a b Bezirci 1991, sayfa 18

^ Taşcıoğlu 2004, sayfa 29

^ a b c d e f g Taşcıoğlu 2004, sayfa 32

^ Okay, Orhan. Şiir Sanatı Dersleri, Cumhuriyet Devri Poetikası. Erzurum, 1984.

^ a b c d e f Bezirci 1991, sayfa 23

^ Bezirci 1972, sayfa 42

^ Ercilasun 2004, sayfa 28

^ Bezirci 1991, sayfa 84

^ a b Bezirci 1991, sayfa 85

^ a b Bezirci 1994, sayfa 19

^ Onger, Fahri. Orhan Veli Kanık. Yenilik Dergisi. Aralık 1953

^ Kurnaz 2000, sayfa 8

^ Sazyek, Hakan. Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 1996. Sayfa 257.

^ Doğan, Mehmet H., Yaprak döneminde Orhan Veli. Türk Dili, sayı 291. Aralık 1975, sayfa 722 - 731

^ a b c d e Kanık 1953, sayfa 13

^ a b Bezirci 1991, sayfa 20

^ a b Taşcıoğlu 2004, sayfa 33

^ Sönmez, Cemil ve Özdamar Necmettin. Acı bir Ölüm Olayı. Antoloji. Sayı 1, 1981. Sayfa 36.

^ Tanpınar, Ahmet Hamdi. Edebiyat Üzerine Makaleler. Hazırlayan: Zeynep Kerman. İstanbul, 1977. Sayfa 447-448.

^ Özsoy 2002, sayfa 246

^ Ercilasun 2004, sayfa 18

^ Kanık 1953, sayfa 89

^ a b c d Ercilasun 2004, sayfa 34

^ Özsoy 2002, sayfa 226

^ Özkırımlı, Atilla. 25. ölüm yıldönümünde Orhan Veli: Kendisinden önceki şiir ne değilse onu yazmaya çalışan şair. Milliyet Sanat Dergisi, sayı 158. 14 Kasım 1975, sayfa 4.

^ Süreya, Cemal. Papirüs, 1967. Sayfa 8

^ a b Kanık 1953, sayfa 14

^ Abasıyanık, Sait Faik. Orhan Veli Kanık. Yedigün Dergisi. 2 Şubat 1947

^ Kanık 1953, sayfa 15

^ Bezirci 1991, sayfa 133

^ a b c Ercilasun 2004, sayfa 21

^ a b Taşcıoğlu 2004, sayfa 63

^ Özkırımlı, Atilla. 25. ölüm yıldönümünde Orhan Veli: Kendisinden önceki şiir ne değilse onu yazmaya çalışan şair. Milliyet Sanat Dergisi. 14 Kasım 1975. Sayı: 158, Sayfa 7.

^ Bezirci 1977, sayfa 14

^ Bezirci 1991, sayfa 34

^ Bezirci 1991, sayfa 37

^ Bezirci 1991, sayfa 35

^ Bezirci 1972, sayfa 23

^ Bezirci 1972, sayfa 25

^ a b c d Ercilasun 2004, sayfa 22

^ Bezirci 1972, sayfa 38

^ a b Bezirci 1972, sayfa 27

^ Bezirci 1972, sayfa 34

^ Bezirci 1972, sayfa 35

^ Théma Larousse: Tematik Ansiklopedi, Milliyet, 1993-1994. Cilt 6. Sayfa 93.

^ Bezirci 1991, sayfa 64

^ a b Taşcıoğlu 2004, sayfa 70

^ Taşcıoğlu 2004, sayfa 75

^ a b Bezirci 1991, sayfa 72

^ a b c Halman 1975, sayfa 9

^ Taşcıoğlu 2004, sayfa 68

^ Taşcıoğlu 2004, sayfa 71

^ Ercilasun 2004, sayfa 24

^ Bezirci 1991, sayfa 86

^ a b Taşcıoğlu 2004, sayfa 86

^ Bezirci 1991, sayfa 88

^ Taşcıoğlu 2004, sayfa 87

^ a b c Ercilasun 2004, sayfa 30

^ a b Ercilasun 2004, sayfa 33

^ Fuat 2000, sayfa 99

^ Fuat 2000, sayfa 124

^ a b Kanık 1953, sayfa 12

^ a b Sağlam 2002, sayfa 41

^ Ercilasun 2004, sayfa 35

^ a b Taşcıoğlu 2004, sayfa 91

^ Taşcıoğlu 2004, sayfa 94

^ Taşcıoğlu 2004, sayfa 96

^ Halman 1975, sayfa 8

^ Taşcıoğlu 2004, sayfa 101

^ Ercilasun 2004, sayfa 27

^ Özsoy 2002, sayfa 23

^ a b c Özsoy 2002, sayfa 14

^ Özkırmılı & Barez 1993, sayfa 91

^ a b Özkırmılı & Barez 1993, sayfa 139

^ Özdemir 1994, sayfa 221

^ Özkırmılı & Barez 1993, sayfa 145

^ a b Özkırmılı & Barez 1993, sayfa 148

^ Özkırmılı & Barez 1993, sayfa 144

^ Oktay, Ahmet. İmkansız Poetika. İthaki Yayınları, 2008. Sayfa 510. ISBN 9789752733909

^ Oktay, Ahmet. Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları. İthaki Yayınları. ISBN 9789752734050. Sayfa 41

^ Oktay, Ahmet. Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları. İthaki Yayınları. ISBN 9789752734050. Sayfa 42

^ Bezirci 1991, sayfa 142

^ Orhan Veli'nin Bestelenmiş Şiirleri (Türkçe). orhanveli.net. Asıl adresinden 23 Haziran 2010 tarihinde arşivlenmiştir. 23 Haziran 2010 tarihinde erişilmiştir.

^ Fuat 2000, sayfa 78

^ Bir Garip Orhan Veli (Türkçe). milliyet.com.tr. Asıl adresinden 23 Haziran 2010 tarihinde arşivlenmiştir. 23 Haziran 2010 tarihinde erişilmiştir.

^ Bir Garip Orhan Veli (Türkçe). tiyatrom.com. Asıl adresinden 23 Haziran 2010 tarihinde arşivlenmiştir. 23 Haziran 2010 tarihinde erişilmiştir.

^ a b Özsoy 2002, sayfa 259

^ Neden Şiir Evi (Türkçe). orhanveli.net. Asıl adresinden 23 Haziran 2010 tarihinde arşivlenmiştir. 23 Haziran 2010 tarihinde erişilmiştir.

^ Özsoy 2002, sayfa 219

9 Dış bağlantılar

Orhanveli.net

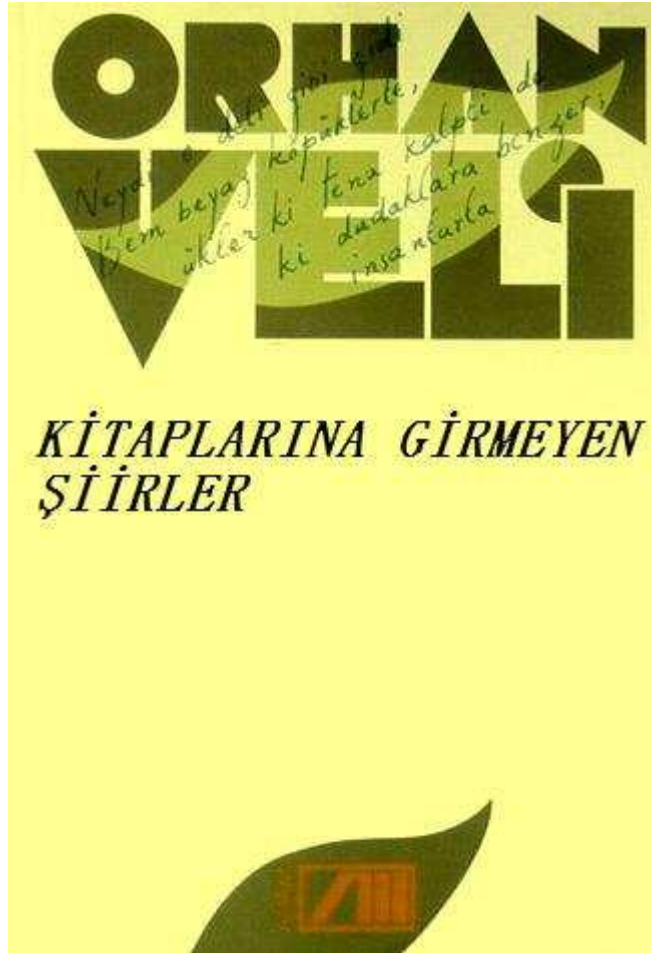
<http://www.orhanveli.net/>

Sofistike.org-Orhan Veli Kanık Hakkında.

<http://sofistike.org/index.php?topic=321.0>

Orhan Veli anısına

<http://www.youtube.com/watch?v=Bc1O8A8n5H8>

İLK ŞİİRLER

Eski Biçimli Olanlar

GÜN DOĞUYOR

Dili çözüüyor gecelerin.

Gölgeler kaçışıyor derine.

Alıp sihrini bilmecelein:

Gün doğuyor şehrin üzerine.

Korkarak şekl'alıyor bacalar,

Gün doğuyor şehrin üzerine.

Bakıyorlar günün gözlerine

Gözleri uykulu atmacalar.

Sallayarak dallarını kavak

Yükseliyor her günkü yerine,

Gün doğuyor şehrin üzerine,

Mavi bir ışıkla ağararak.

Gün doğuyor şehrin üzerine,

Renk renk hacimle doluyor her yer.

Dalıyor dağınık yüzlü evler

Hâlâ yanan sokak fenerine.

Toprak kımıldıyor yavaş yavaş,

Gün doğuyor şehrin üzerine;

Bembeyaz gece çiçeklerine
Sabahla düşüyor bir damla yaş.

Ve bir deniz hücumu halinde
Gün doğuyor şehrin üzerinde.

(Nisan 1938/Varlık, 15.3.1937)

OARİSTYS

In Memoriam

Ey hâtırası içimde yemin kadar büyük,
Ey bahçesinin hoş günlere açık kapısı
Hâlâ rüyalarımın giren ilk gözağnsı,
Çocuk alınlarda duyulan sıcak öpücük.

Ey sevgi dalımda ilk çiçek açan tomurcuk,
Kanımın akışını yenileştiren damar,
Gül rengi ışıkları sevda dolu akşamlar
İçime yeni bir fecir gibi dolan çocuk.

Ey tahta perdenin üzerinden aşan hatmi
Ve havaları seslerimizle dolu bahar,
Koştuğumuz yollar, oynadığımız sular,

Kâğıttan teknesinde sevinç taşıyan gemi.

Duyup karşı minarede okunan yatsıyı

Yatağıma sıcaklığını getiren rüya.

Denizlerde onunla yaşadığım dünya

Ve ey ufku beyaz cennetlere giden kıyı.

Ah! Birçok şeyler hatırlatan erik ağacı

Ve o ilk yolculukla başlayan hasret, zindan;

Atları çingiraklı arabanın ardından,

Beyaz, keten mendilinde sallanan ilk acı.

(Haziran 1936/Varlık, 1.12.1936)

EBABİL

Alıp içinde sesler uçuşan bu akşamdan

Hafızamı bir deniz kıyısına çeken yol,

Aydınlık rüyaların peşine düşen gondol,

Mavi bir denizde yüzer gibi yanan şamdan.

Tuşların üstünde karanlığın heyulası

Ve birden kalbe çirpinişler veren hâtıra,

Çekmede beni saadet dolu dünyalara

Mine parmaklarında sadalaşan hülyası.

Sıyrılmada gözlerimden yıllarca geceler,
Ve yalnız kalmada bir yaza râm olan sahil,
Uçuşmada gökyüzünde bir sürü eabil:
Sevgimi ve hasretimi ebedî kılan yer.

Açık pancurlarından seslerin dökülüü.
Bir göl mü ürpermede ruhun uzaklarında?
En yakın sevgiyi duymayan dudaklarında,
Her yaşayıştan daha güzel olan gülüşü.

Ilık gölgelerde uyutup düşünceleri
Beyaz etekleriyle bana görüdüğü an
Ve kapıları yeşil sabahlara açılan
Sıcak tahayyüllerle dolu yaz geceleri.

Renkli fanusların altına doğan dünyası,
Omuzlarında ayışığından örgülerle
Eklenmede içime hasret kaldığım yerle
Mine parmaklarında sadalaşan hülyası.

(Temmuz 1936/Varlık, 1.12.1936)

DÜŞÜNCELERİMİN BAŞUCUNDA

Hasretimin yıllardanberi bel bağladığı.,
İşte odur düşüncelerimin başucunda.
O, göğsünün taşkın hareketi avucunda
Gözlerinde rüyaların gülüp ağladığı.

Kendi bahçesidir onu içinde gördüğüm.
Yollar yine her günkü gibi yaz uykusunda
Ve yaban çiçeklerinin buruk kokusunda
Her ikindi günlük rüyasını gören mürdüm.

Onun da dudaklarında bir eskiye dönüş
O da yüzmede bir ses yığımı üzerinde,
Bin hâtrayı bir anda duyan gözlerinde
İnsana ruhlar dolusu haz veren düşünüş.

Sonra kızlık kadar temiz, aydın bir açılma,
Evine giden toprak yolda o yine çocuk,
Yine uykuyla başlayan âlemde yolculuk
Ve taptaze sabahlar kayısı dallarında.

Hasretimin yıllardanberi bel bağladığı.,
İşte odur düşüncelerimin başucunda.
O, göğsünün taşkın hareketi avucunda
Gözlerinde rüyaların gülüp ağladığı.

(Eylül 1936/Varhk, 1.12.1936)

ELDORADO

(On dördüncü yaşın ilk güzel gecesine ithaf)

Ufkunda mavi bulutların uçuştuğu dağ.

Büyüli göklerinde sesler duyduğum Aden.

Avucumda dört kollu nehrin verdiği maden,

Üstümde yemişleri alınma değen Tuba.

Müthiş dünyasıyla uykuma ilk girdiği yer..

Gülümsüyor mavi bir ay ışığında kamış.

Göllerin şekil dolu derinliğine dalmış

Vuslatın havasını çevreleyen iğdeler.

Suların aydınlığında saadetten bir iz:

Dallardan süzülen kayığından bu hoş insan,

Omzuna değen arzu dolu dudakları kan...

Artık bir cennete bağlı bütün günlerimiz.

Artık ışıkla dolu billur bir kadeh gibi

En güzel şeytanın elinde tuttuğu gurup,

Akşamlar, ağzımda harikulade bir şurup

Ve başımda geceler yeşil bir deniz gibi.

Ufkunda mavi bulutların uçuştugu dağ
Ve nebatî bir âlemde duyduğum ilk hece,
Bir sesin aydınlattığı yalan dolu gece
Ve dumanlı bir sabah serinliği ormanda.

Ne onda itidal, ne bende günahkâr hali
Ruhları bir kuş gibi âvere kılan uyku.
Dağılan içimde her zaman o baygın koku,
Lezzeti dudağımda buğulaşan şeftali.

(Eylül 1936/Varlık, 1.12.1936)

BUĞDAY

Düzüldü uçsuz bucaksız alay,
Çıngıraklar çalar kapılarda.
Düzüldü uçsuz bucaksız alay,
Bak, son hasad başladı rüzgârda.

Okundan ayrılmak üzere yay,
Kuyuların ağzı genişledi.
Okundan ayrılmak üzere yay,
Korku tâ kemiğime işledi.

Savruluyor gökyüzünde buğday,

Gölgeler uzaklaşıyor yerde,
Savruluyor gökyüzünde buğday,
Tanrım! Tanrım! Bir deva bu derde..

Düzüldü uçsuz bucaksız alay,
Çıngıraklar çalar kapılarda.
Düzüldü uçsuz bucaksız alay,
Bak, son hasad başladı rüzgârda.

Undan bize de pay, bize de pay.
Koşun. Buğday dağıtıyor Yusuf.
Undan bize de pay, bize de pay,
Çökmeden sonu gelmeyen küsuf.

Eriyecek tencerede kalay,
Çocuklar anlaşmasınlar dağda,
Eriyecek tencerede kalay,
Yetişmeyecek Ömer imdada.

Altında aynı eyer, aynı tay
Arayıcısı herkes bir sesin;
Altında aynı eğer, aynı tay
Seferi aynı köye herkesin.

Artık kuruldu bu kervansaray,
Boşuna düşünür ihtiyarlık.

Artık kuruldu bu kervansaray,
Şimdi seslerle dolu mezarlık.

(Eylül 1936/Varhk, 15.1.1937)

AVE MARIA

Rüzgâr tersine esiyor..
Niçin? Eski günler geri mi gelecek?
Kımıldıyor kozasında böcek
Bildiği hayata doğmak için.

Neden içimize doldu vehim?
Ah ümit., ümit, yollar boyunca.
Düşünmez miydi akşam olunca
Hacer'in kollarında İbrahim?

Ve gemisinde Kleopatra?
Neden yine kaynaştı havalar?
Saadet mi getiriyor rüzgâr
Dolarak erguvan atlaslara?

Elimize değen kimin eli?
Kimdir bu muammalarla gelen?
O mu, helezonlara yükselen,

Saba ellerinin en güzeli?

Sesler mi çözülüyor derinde,
Nedir durup dinlediklerimiz,
Şarkı mı söylüyor Semiramis
Babil'in asma bahçelerinde?

Omzundan örtüler kaydı yere.
Kim bu, kim alnımızdaki yazı?
Gözlerinde günahının hazzı
Gülüyor saz benizli bakire.

(Eylül 1936/Varhk, 1.2.1937)

KURT

Ah! artık benim de benzim sarı,
Damar kanımı dolaştırmıyor.
Hiçbir kıyıya ulaştırmıyor,
Beni Şehrazad'ın masalları.

Anlamıyorum dilinden artık
Geceyi saran güzelliğin,
İçim, kör bir kuyu gibi derin,
Ve sonsuz rüyasında yalnızlık.

Susmak istiyorum, susmak bugün.
Susmak, hiçbir üzüntü duymadan,
Büyük bir kuş iniyor semadan.
Sükût, bu indiğini gördüğün.

Artık tırtılları beslemiyor
Bahçemin orta yerindeki dut.
Başıma kondu ebedi sükût.
Gün, yeniden doğmak istemiyor.

Kuşla oldumsa da senli benli,
Beynimi kurcalayan bir kurt var:
Anlamak istiyorum, ne yapar
Rüzgârı boşalınca yelkenli?

(Ekim 1936/Varhk, 1.1.1937)

ZEVAL

Örtüldü hafızanın örtüsü
Tasalarımın bittiği yerde.
Yükseliyor şimdi perde perde
«Geri gelen saadet» türküsü.

Devri tamam oldu pervanenin
Gökten bir beklediğim kalmadı.
Tükendi artık içimde tadı
Yıldızlı küreler düşünmenin.

Ne çıkar karşıma çıksa ecel,
Bu boşluk ondan daha mı iyi?
Başka bir âlemden beklediği
Olmayan kula zeval ne güzel!

Beklememek, beter beklemeden;
Geldi yolunu gözlediğim yâr.
Al bu başı sen artık ey rüzgâr
Ve sus artık sus artık ey beden!

(Ekim 1936/Varlık, 15.5.1937)

ODAMDA

Ben miyim bu şeylerin sahibi?
Kafamda bir çocuk var meraksız,
İç âlemim oyuncaktan farksız.
Odam, içime bir ayna gibi.

Bir ışık oyunu var tavanda

Gölgeler seslerle birleşiyor
Ve bir karga beynimi deşiyor
Azaplar kemirdiğim bu anda.

Kardeşini öldürüyor Kaabil,
İçimde bir yalnızlık duygusu,
Ölüm kadar uzun yaz uykusu,
Sıkıntı ile geçilen sahil.

Bağlanıyor bir iple, bir sürü
Düşünce köyleri birbirine,
Çöküyor her şeyin üzerine
Hülyam boyunca kurduğum köprü.

Ve doluyor sessiz, ordularım,
Durmada, dinlenmeden odama.
Urbam içinde yatan adama
Hayretle bakıyor dört duvarım.

Kardeşini öldürüyor Kaabil,
İçimde bir yalnızlık duygusu,
Ölüm kadar uzun yaz uykusu,
Sıkıntı ile geçilen sahil.

Ve delirmenin tatlı vehmini
Sessizlik odama dolduruyor.

Kargam hâlâ başımda duruyor
Bulmak'çün beyin cehennemini.

Düşüp yatağın dalgalarına
Günlerce sürüyor bu yolculuk.
Durmadañ akıtıyor bir oluk
Korkuyu sükûtun mezarına.

Kardeşini öldürüyor Kaabil,
İçimde bir yalnızlık duygusu,
Ölüm kadar uzun yaz uykusu,
Sıkıntı ile geçilen sahil.

Dünyaya tek gelen insan gibi
Atılıyorum bir Hint dağına.
Giriyor kafamın darlığına
Kimsesiz dünyaların sahibi

Gidip gidip gelmede aynı his,
Ulaşmıyor iskeleye çıma.
Ansızın dikiliyor karşıma
Boynum kalınlığındaki ceviz.

Kardeşini öldürüyor Kaabil,
İçimde bir yalnızlık duygusu,
Ölüm kadar uzun yaz uykusu,

Sıkıntı ile geçilen sahil.

(Ekim 1938/Varlık, 18,12.1936)

SON TÜRkü

Kaybolmak üzre suya düşen bilezik
Bak bütün kırışıklar silindi sudan.
Son saatimde mi uyandım uykudan,
Neden boş geçen yıllardan içim ezik?

Durdu beni ölüme götüren kervan.
Eski bir şarkı söyleniyor rüzgârda.
Duydum ki sevmeyi bilen dudaklarda
Benim ilâhilerim hâlâ okunan.

Sevgilim... ellerime dokunaraktan...
Beni çağırın bir eda var sesinde.
Bu muydu insanlara son nefesinde
Görüneceğinden bahsedilen şeytan?

Sular çekilmeye başladı köklerde
Isınmaz mı acaba ellerimde kan?
Ah! Ne olur bütün güneşler batmadan
Bir türkü daha söyleyeyim bu yerde.

(Ekim 1936/Varlık, 15.6.1937)

EHRAM

Ey aşılmaz dağların ardında,
Ulaşılmaz beldelerden uzak,
Hasretin dallarım tutan sak,
Mavi, sonsuz bir takın atında!

Ey gülüşü sabahlardan güzel,
Dünyası düşüncelerden geniş!
Ey göğsünde ilâhî geriniş,
Rüyalarım hükmeden güzel!

Nerde eğilen dalından yere
Portakalların düştüğü çardak,
Kadehe doyarak degen dudak,
Sevgiyle bakan göz, gecelere.

Yanmış ruhu titreten ilâhi,
Yapraklarda billûrlaşan seher,
Nerde çam kokan tahta testiler.
Geyik sesiyle çınlayan vadi?

Yaldız dallarda çiçek yerine
Yıldız açmaz mı artık ağaçlar?
Yanmaz mı bin rüya ile saçlar
Kapanıp günün eteklerine.

Ey gülüşü sabahlardan güzel,
Dünyası düşüncelerden geniş!
Ey göğsünde ilâhi geriniş
Rüyalarım hükmeden güzel!

Hakikate olmaz mı acep ram
Yıllardır beslediğim düşünce?
Çıkılmaz dağlardan da mı yüce
Hasretlerin tırmandığı ehram?

(Aralık 1936/Varlık, 1.1.1937)

DAR KAPI

Nedir bu geceyle gelen birsam?
Duyuyorum serzenişlerini.
Karanlıkta ağzının yerini
Arıyor deli gibi hafızam.

«Yanıyor unutulmuş buhurdan

Yine gecenin içinde sessiz»
Hâtıralarla kabaran deniz,
Doluyor ruhun oluklarından.

Işık yağıyor doğan geceden.
Nasıl diriliş bu, neden sonra?
Bu rüya gibi geceden sonra
Gidecek mi o maziden gelen?

Seziyorum senelerce susan
Ruhumda taptaze bir geriniş,
Sonuna vardığım çölden geniş
Ayaklanma açılan umman.

Bütün mevsimlerimin üstüne
Geriliyor bembeyaz bir kanat.
Gelip durdu artık işte hayat
Bana hep onu vadeden güne.

Artık ebedî huzur deminin
İçebilirim sırlı tasından,
Girmek üzereyim dar kapısından
O eski rüyalar âleminin.

(Aralık 1938/Varlık, 15.1.1937)

AÇSAM RÜZGÂRA

Ne hoş, ey güzel Tanrım, ne hoş

Maviliklerde sefer etmek,

Bir sahilden çözülp gitmek.

Düşünceler gibi başıboş.

Açsam rüzgâra yelkenimi;

Dolaşsam ben de deniz, deniz.

Ve bir sabah vakti, kimsesiz

Bir limanda bulsam kendimi.

Bir limanda, büyük ve beyaz.

Mercan adalarda bir liman.

Beyaz bulutların ardından

Gelse altın ışıklı bir yaz.

Doldursa içimi orada

Baygın kokusu iğdelerin.

Bilmese tadını kederin

Bu her âlemden uzak ada.

Konsa rüya dolu köşkümün

Çiçekli damına serçeler.

Renklerle çözülse geceler,

Nar bahçelerinde geçse gün.

Her gün aheste mavnaların

Görsem açıktan geçişini

Ve her akşam dizilişini

Ufukta mermer adaların.

Ne hoş, ey güzel Tanrım, ne hoş!

İller, göller, kıtalar aşmak.

Ne hoş deniz, deniz dolaşmak

Düşünceler gibi başıboş.

Versem kendimi bütün bütün

Bir yelkenli olup engine.

Kansam bir an güzelliğine

Kuşlar gibi serseri ömrün.

(Aralık 1936/Varlık, 1.2.1937)

MASAL

Çocuk gönlüm kaygılardan azade

Yüzlerde nur, ekinlerde bereket;

At üstünde mor kâküllü şehzade;

Unutmaya başladığım memleket,

Şakağımda annemin sıcak dizi,
Kulağımda falcı kadının sözü,
Göl başında padişahın üç kızı,
Alaylarla Kafdağına hareket.

(1936/Varlık. 1.8.1937)

UYKU

Üzerinde beni uyutan minder
Yavaş yavaş girer ılık bir suya,
Hind'e doğru yelken açar gemiler,
Bir uyku âlemine doğar dünya.

Sırça tasta sihirli su içilir,
Keskin Sırat koç üstünde geçilir,
Açılmayan susam artık açılır
Başlar yolu cennete giden rüya...

(1936/Varlık. 1.6.1937)

TUBA

Güneşli mavi ellere yelken açar
Beyaz kanatlı, altın yüklü gemiler,
Ve uçup giden hülyamızda ağaçlar,
Çeşmelerinden abıhayat akan yer.

Beyaz kuşlarla ve günlerce yolculuk;
Sihirli Hind'e doğru açılan diba,
En sonunda bereket akıtan oluk,
Olgun yemişleri yere değen Tuba.

(1936/Varhk, 15.7.1937)

EKMEK

Dilimin ucunda bir eski arkadaş adı,
Unutulmuş şekilleri taşıyan bulutlar;
Bir gökyüzü genişliğiyle ruhuma dolar
Otların içine sırtüstü yatmanın tadı.

Avucumda sıcaklığını duyduğum ekmek;
Üstümde hâtırası kadar güzel sonbahar;
O bembeyaz, o tertemiz bulutlara dalar
Düşünürüm bir çocuk türküsü söyleyerek.

(1936/Varhk. 1.3.1952)

**UZUN BİR İSTIRABIN SONUNDA
VE BİR SAADET ÂNINDA GELECEK
ÖLÜMÜN TÜRKÜSÜ**

Bir sahile varacak günlerimiz..
Günler ki namütenahi ıstırap.
Kalmayacak bugünkü hasta, harap
Yüzlerde bahtın karanlığından bir iz.

Şekillenecek ruhu çeken kutup:
Sevmek kadar tatlı, yaşamak kadar
Kısa bir ânın ötesinde bahar.
İşte o dem ki bir ömrü unutup

Açacağız nurdan kapılarını
Bugün vadedilen cennetimizin.
En güzel, en son memleketimizin
Bulacağız ışıktan pınarını.

Gün vuracak baktığımız her yüze
Ve kızlar, kucaklarında çiçekler,
Ebedi baharı getirecekler
Bu yeniden başlayan ömrümüze.

(Mart 1937/Varhk, 15.3.1937)

GÜNEŞ

Ah aydınlıklardan uzaktayım
Kafamda o dağılmayan sükûn,
Ölmedim lâkin, yaşamaktayım
Dinle bak, vurmada nabzı ruhun.

Yarasalar duyurmada bana
Kanatlarının ihtizazını.
Şimdi hep korkular benden yana
Bekliyor sular, açmış ağzını.

Ah aydınlıklardan uzaktayım
Kafamda o dağılmayan sükûn.
Ölmedim lâkin, yaşamaktayım
Dinle bak, vurmada nabzı ruhun.

Siyah ufukların arkasında
Seslerle çiçeklenmede bahar
Ve muhayyilemin havasında
En güzel zamanın renkleri var.

Ölmedim hâlâ... yaşamaktayım.

Dinle bak: vurmada nabzı ruhun!

Ah aydınlıklardan uzaktayım

Kafamda o dağılmayan sükûn.

Ruhum ölüm rüzgârlarına eş,

Işık yok gecemde, gündüzümde.

Gözlerim görmüyor... lâkin güneş

O her zaman, her zaman yüzümde.

(Mart 1937/Varhk, 1.4.1937)

HELENE İÇİN

(Nezihe Adil Arda'ya)

Ötesi yok şehre ulaşınca kaderin yolu

Pişman bir el kapayacak kapısını ömrünün;

Hatırlayacaksın beni gözlerin yaşla dolu,

Güzelliğin yalnız mısralarımda kaldığı gün.

Odanı, dolduracak son mevsimin, son baharın...

İsmini dinleyeceksin serin esen rüzgârda,

Duyacaksın ateş feryadını hâtıraların

Akşam vakti söylenen âşıkane şarkılarda.

Ve bilhassa parmaklığına dayandığın zaman
Ufku uzak şehirlere açılan balkonunun,
Günahların geçecek hafızanın arkasından.
Günahların... Sonu gelmez kabilelerden uzun...

Öterken ağaçlarda kuşlar tahayyül içinde,
Bakışlarında sükûnun zehri, dinleyeceksin,
Türlü acılar şekillenecek yine içinde
«Ah! Şairim bu akşam da geçmedi» diyeceksin.

Ve ulaşacak bu son şehre kaderin yolu,
Kapayacak pişman bir el kapısını ömrünün;
Hatırlayacaksın beni gözlerin yaşla dolu,
Güzelliğin yalnız şarkılarımda kaldığı gün.

(Nisan 1937/Varlık. 1.8.1937)

ÖLÜMDEN SONRA

NEŞELENMEK İÇİN LİED

Ben sonsuz bir deniz düşünürüm.

Bulutlar başımın üzerinden

Bir Olymp ilâhı sükûniyle

Geçip giderken

Ve kır melekleri şarkılarını söyleyip

Raksederken ekin tarlalarında,

Göze görünmeden.

Fakat neden mavi gökyüzlerine

Genişlerken ağustos böceklerinin sesi,

Kuşlar yine onun türküsünü söyler?

(Mayıs 1937/Varlık, 15.8.1937)

İHTİYARLIK

(Franz Hellens'den mülhem)

Benim, bardağın, sürahinin

Önümüzdesin rengin uçmuş.

Bu eski, sevdiğim bir duruş;

Elin içinde benimkinin.

İçelim! Madem ömrümüz hoş

Geçmiş, tatmamışız ayrılık.

Madem ne bardağımız kırık

Madem ne de sürahimiz boş.

Bir gün ikimizden birimiz

İçmek.veya doldurmak için

Burada olmayabiliriz.

(1937/Varhk, 15.2.1937)

HABER

Sardı o her akşamki sessizlik, yokuşları,
Bin bir hülyaya açık pencerenin camında,
Sükûtu örüp bu sonbahar akşamında
Bir âlem doğdu yine gideri günün ardından.

Sardı o her akşamki sessizlik, yokuşları,
Bir âlem doğdu yine giden günle beraber,
Geldi medar ellerinden beklediğim haber,
«Başladı cıvıltıya canevimin kuşları.»

Gördüm giden günün ardından sulara dalan
Gözlerin yeni bir dünyaya açıldığını.
Bir üstüva âlemine yaklaşıldığını,
Bu akşam kuşların ufuktan koptuğu an.

Kuruldu bir âlem her günkü dünyamızdan uzak,
Kaybolduğum düşünceye ve kendime yakın.
Kuşlar, dizi dizi kuşlar...Kuşlar, akın akın...

Rüyam benden bu akşam ve ben rüyamdan uzak.

(1937/Varlık, 1.9.1937)

MAHALLEMDEKİ AKŞAMLAR İÇİN

Kımıldanır mahallemin daralan ruhu

Basma perdelerimde gün batarken.

Atıp saatler süren uykusunu

Odama uzanır akasyam pencereden.

Kırmızı, uzak damlarda bir serinleme,

Uyanır gündüz uykusundan evler,

Kapılarda işleri ellerinde

Kadınlar giyinip kocalarını bekler.

İyi insanların ruhudur yakınlaşır,

Takunya sesleri gelir evlerden,

Yalnız bu dem rahat bir dünya taşır,

Bin mihnet dolu kafasında yorgun beden.

Her şeyin geliş saatidir akşam

Mahallede ömürler akşamüstü başlar.

Hepsi burda buluşmaya gelir, akşam;

Başka dünyalardan, ayaklar, başlar...

(1937/Varlık, 1.121951)

SEYAHAT

(Renâ Bizet'den mülhem)

Her yanı yolculuk dolu gökyüzünde
Altından kuşlarımın çırpınışı var.
Dönüyorlar bir manzaranın üstünde;
Soluk, gül rengi bir günle dönüyorlar.

Hangi liman veya adaya bu gidiş
En canlı çırpınışlar kanatlarında?
Denizde ne bir yelken, ne bir ürperiş;
Bütün zenci kurallar ölü bu anda.

Gidecekler beyaz köpükten izinde
Uzak, ağır ve çok uzak bir vapurun,
Birden belirecek hepsinin gözünde
Manzarası, Yafa'nın ve Singapur'un.

Sonra, sabahlann en muhayyelini
Geri getirecekler bu uçuşlarında
Ve anlatacaklar hikâyelerini
Hâzzın en büyüğünü duyan ruhuma.

(1937/Papirüs, Haziran 1967)

EFŞÂNE

Bir zamanlardı bu gamhânedede bir dem vardı

Gece sahilde sular fecre kadar çağlardı

O çağılıyla beraber döğünürken def ü cenk

Bir güneş dalgalar üstünde doğar rengârenk

Mavi bir gökyüzü titrerdi güzel bir histe

Rindler muğbeceler mest bütün mecliste

Ve o haletle bütün kahkahalar nağmeleşir

Dilde Yahya Kemal'in şarkısı şehnâmeleşir

O gürültüyle sular çalkalanır çağlardı

Bir zamanlardı bu gamhânedede bir dem vardı

Lâkin artık o hayal âlemi bir efsâne

Ses sada yok bu değil sanki o devlethane

(Nokta. 15.2.1951)

CANAN¹

Canan ki Degütasyon'a gelmez

Balıkpazarı'na hiç gelmez.

(Yeni Dergi, 1.2.1951)

1. Bu şiirin, Orhan Veli'nin arkadaşı Nahit Hanım'a göre, şu biçimde olanı da vardır:

«Canan ki gündüzleri gelmez

«Gece yansından sonra hiç gelmez»

RUBAİ

Ömrün o büyük sırrını gör bir bak da

Bir tek kökü kalmış ağacın toprakta

Dünya ne kadar tatlı ki binlerce kişi

Kolsuz ve bacaksız yaşayıp durmakta.

(Aile. 1951, Sayı 17)

ŞARKI¹

Felah bulmadı bir türlü derd ü mihnetten

Ne türlü ateşe yanmış gönül muhabbetten

Müreccah olmadı divanelik bu haletten
Ne türlü ateşe yanmış gönül muhabbetten

ŞARKI²

Dem bezm-i visalinde heba olmak içindir
Canım senin uğrunda feda olmak içindir
Nabzım helecanımda seda olmak içindir
Canım senin uğrunda feda olmak içindir

Bardak boşanır bencileyin dolmayı bilmez
Benzim gibi yaprak sararıp solmayı bilmez
Hiçbir şey canımca feda olmayı bilmez.
Canım senin uğrunda feda olmak içindir.

(Papirüs, Ocak 1067)

1. Bu şarkıyı Refik Fersan bestelemiştir.
2. Bu şarkıyı Suphi Ziya bestelemiştir.

İLK ŞİİRLER

Yeni Biçimli Olanlar

PAZAR AKŞAMLARI

Şimdi kılıksızım; fakat
Borçlarımı ödedikten sonra
İhtimal bir kat da yeni esvabım olacak
Ve ihtimal sen
Yine beni sevmeyeceksin.

Bununla beraber pazar akşamları
Sizin mahalleden geçerken,
Süslenmiş olarak,
Zannediyor musun ki ben de sana
Şimdiki kadar kıymet vereceğim?

(Ağustos 1937/Varlık, 15.9.1937)

HOY LU-LU

İsterim benim de acaip isimleri
Hiç duyulmamış zenci arkadaşlarım olsun.
Onlarla Madagaskar limanlarından
Çin'e kadar yolculuk yapmak isterim.
İsterim içlerinden bir tanesi
Vapurun güvertesinde, yıldızlara karşı
«Hoy Lu-Lu» şarkısını söylesin her gece.

Ve bir gün ansızın bir tanesine

Rastgelmek isterim

Paris'te..,

(Ağustos 1937/Varlık, 15.0.1937)

YOKUŞ

Öteki dünyada, akşam vakitleri,

Fabrikamızın paydos saatinde

Bizi evlerimize götürecek olan yol

Böyle yokuş değilse eğer

Ölüm hiç de fena bir şey değil.

(Ağustos 1937/Varlık,15.9.1937)

YOLCULUK

Yolculuk niyetinde değilim

Fakat böyle bir iş yapmaya kalksam

Doğru İstanbul'a gelirim.

Beni Bebek tramvayında görünce

Ne yaparsın acep?

Maamafih söylediğim gibi

Yolculuk niyetinde değilim!..

(Ağustos 1037/Varlık, 15.0.1037)

YAŞIYOR MUSUN?

Takmaya çalıŐırken kuyruğunu
Birlikte yaptığımız Şeytan uurtmasının
Görürdüm ırpınırdı ufacık kalbin.
Hatırımdan bile geçmezdi
Sana duyduklarımı söylemek.
Acaba hâlâ yaşıyor musun?

(Ağustos 1037/Varlık, 1.5.1952)

SİCİLYALI BALIKÇI

Yüz sene sonra bugünkü dünyadan
Bir tek insan kalmadığı gün,
Sicilya sahillerinde yaşayan balıkçı
Bir yaz sabahı ağlarını atarken denize
O zamankinden daha geniş gökyüzüne bakıp
Benden bir mısra mırıldanacak
Şarkı halinde;

Bu dünyadan, Mehmet Ali isminde bir şairin
Gelip geğtiğini bilmeksizin.
Bu güzel düşüncenin
Olmayacağından eminim
Fakat nedense bu iş
Benim pek tuhafıma gidiyor.

(Ağustos 1937/Gençlik, 15.5.1938)

AĞAĞ

Ağaca bir taş attım
Dşmedi taşım
Dşmedi taşım
Taşımı ağaç yedi
Taşımı isterim
Taşımı isterim

(Ağustos 1937/Varlık, 15.9.1937)

DENİZ

Ben deniz kenarındaki odamda,

Pencereye hiç bakmadan,
Dışarda geçen kayıkların
Karpuz yüklü olduğunu bilirim.

Deniz, benim eskiden yaptığım gibi,
Aynasını odamın tavanında
Dolaştırıp beni kızdırmaktan
Hoşlanır.

Yosun kokusu
Ve sahile çekilmiş dalyan direkleri
Sahilde yaşayan ocuklara
Hiçbir Şey hatırlatmaz.

(Eylül 1937/Varlık, 15.9.1937)

SAKA KUŐU

Güzel kız sen, küçüklüğümde,
Bahemizdeki erik ağacının
En yüksek dalına kurduğum
ksenin üstünde dolaşan
Saka kuŐu kadar Sevimli değilsin.

(Eylül 1937/Varlık, 15.12.1937)

ASFALT ÜZERİNE ŞİİRLER

I

Ne kadar güzel şey:

Yolun üstündeki bina

Yıkıldığı zaman

Bilinmeyen bir ufuk görmek.

II

Kaldırımın kenarına dizilip

Bacası olan silindirin

Yürüyüşünü seyreden

Çocuklara imreniyorum.

III

Onun sesi

Bir arkadaşına

Denizden geçen

Motorları hatırlatıyor.

IV

Kırık taşlara bakıp

Işıklı bir asfalt düşünmek

Acaba yalnız

Şairlere mi mahsus?

(Eylül 1937/Varlık. 15.10.1037)

EDITH ALMERA

İhtimal ki şu anda o,
Brüksel'e yakın
Bir gölün kenarında
Edith Almera'yı düşünmektedir.

Edith Almera
Kafeşantanlarda muhabbet toplayan
Bir Çigan orkestrasının
Birinci kemancısıdır.

O,
Kendisini alkışlayanlara
Selâm verirken
Gülümser.

Kafeşantanlar güzeldir;
İnsan,
Orada çalışan kemancı kızlara
Âşık olabilir.

(Eylül 1937/Varlık. 15.10.1937)

AĞACIM

Mahallemizde

Senden başka ağaç olsaydı

Seni bu kadar sevmezdim.

Fakat eğer sen

Bizimle beraber

Kaydırak oynamasını bilseydin

Seni daha çok severdim.

Güzel ağacım!

Sen kuruduğun zaman

Biz de inşallah

Başka mahalleye taşınmış oluruz.

(Eylül 1937/Varlık, 1.11.1937)

MAHZUN DURMAK

Sevdiğim İnsanlara,

Kızabilirdim,

Eğer sevmek bana

Mahzun durmayı

Öğretmeseydi.

(Eylül 1937/Varlık, 1.11.1937)

MEYHANE

Madem ki sevmiyorum artık,

O halde, her akşam

Onu düşünerek içtiğim

Meyhanenin önünden

Ne diye geçeyim?..

(Eylül 1937/Varlık, 1.11.1937)

İNSANLAR

II

Her zaman, fakat, bilhassa

Beni sevmediğini

Anladığım zamanlarda

Görmek isterim seni de

Annemin kucağından

Seyrettiğim insanlar gibi,

Küçüklüğümde...

(Eylül 1937/Varlık, 1.11.1937)

ŞAHESERİM

Aşık olduğum zamanlarda
Şiir yazmak âdetim değildir
Halbuki asıl şaheserimi
Onu en çok sevdiğimi
Anladığım zaman yazdım.
Onun için bu şiiri
İlk önce ona okuyacağım.

(Eylül 1937/Papirüs, 1.6.1937)

SEYAHAT

Söğüt ağacı güzeldir.
Fakat trenimiz
Son istasyona vardığı zaman
Ben dere olmayı
Söğüt olmaya
Tercih, ederim.

(Ekim 1937/Varlık, 1. 11 1937)

SEYAHAT ÜSTÜNE ŞİİRLER

I

Seyahat edildiği zamanlarda

Yıldızlar konuşur

Söyledikleri şeyler

Ekseriya hüznüldür.

II

Sarhoş olunduğu akşamlar

Islıkla çalınan şarkı

Neşelidir.

Halbuki aynı şarkı

Bir trenin penceresinde

Neşeli değil.

(Ekim 1937/Varhk, 15.12.1937)

SABAH

Elimi çok dallı bir ağaç gibi

Tutarım gölün yüzüne

Ve seyrederim bulutlan

Bir deve gürültüler içinde koşar, koşar, koşarken

Güneş doğmadan evvel varmak için

Ufka...

(Ekim 1937/Varhk, 15.12.1937)

BEBEK SUITE'İ

(Sekiz parçadan müteşekkildir.)

Yol

Düzdür.

Üzerinden tramvay geçer.

Adamlar geçer

Kadınlar geçer.

Kadınlar

Kadınlar...

Akşam, sabah

Tramvayı beklerler

Rejinin önünde...

Yeşil

Sevdikleri renk

Yeşildir.

Ellerinde

Yemek çıkınları.

Vatman

Hep karşıya bakar,

Cıgara içmez

Vatman

Ömür adamdır.

Peyzaj

Evler, dükkânlar, duvarlar,

Kömür depoları,

Deniz,

Çatanalar, mavnalar, kayıklar.

Deniz

Denizi kim sevmez

Üstünde ve kenarlarında

Balık

Tutulduktan sonra.

Balıkçılar

Bizim balıkçılar

Kitaplardaki balıkçılar gibi

Şarkıyı

Bir ağızdan söylemezler.

Senin Evin

Bütün bu yollardan

Tramvayla geçilir.

Halbuki senin evin

Daha ötededir.

(Ekim 1937/Papirüs, Haziran 1967)

MONTÖR SABRİ

Montör Sabri ile

Daima geceleyin

Ve daima sokakta

Ve daima sarhoş konuşuyoruz.

O her seferinde,

«Eve geç kaldım» diyor.

Ve her seferinde

Kolunda iki okka ekmek.

(Kasım 1937/Varlık, 1.1.1938)

İŞ OLSUN DİYE

Bütün güzel kadınlar zannettiler ki

Aşk üstüne yazdığım her şiir

Kendileri için yazılmıştır.

Bense daima üzüntüsünü çektim

Onları iş olsun diye yazdığımı

Bilmenin.

(Kasım 1937/İnsan, Ekim 1938)

BİR ŐEHİRİ BIRAKMAK

Bu Şehirde yağmur altında dolaşılır

Limandaki mavnalara bakıp

Şarkılar mırıldanılır geceleri.

Bu Şehrin sokakları çoktur,

Binlerce insan gelir gider sokaklarında...

Her akşam çayımı getiren

Ve bir beyaz Rus olmasına rağmen

Hoşuma giden garson kadın bu Őehirdedir.

Bu Őehirdedir

Valsler, fokstrotlar arasında

Őuman'dan, .Brams'dan

Parçalar aldığı zaman dönüp

Bana bakan ihtiyar piyanist.

Doğduğum köye müşteri taşıyan

Őirket vapurları bu Őehirdedir.

Hâtıralarım bu Őehirdedir.

Sevdiklerim,

Ölmüşlerimin mezarları.

Bu Őehirdedir işim, gücüm,

Ekmek param...

Fakat bütün bunlara mukabil
Yine budur başka bir şehirdeki
Bir kadın yüzünden
Bıraktığım şehir.

(18 Kasım 1937/Papirüs, 1.6.1967)

OKTAY'A MEKTUPLAR

I

Ankara, 8. 12. 37 Saat 21

Kış, kıyamet
Macar Lokantası'nda yazıyorum
İlk mektubumu. Oktay'cığım
Bu gece sana bütün sarhoşların Selâmı var

II

Ankara. 10. 12. 37 Saat 14.30

Şu anda dışarda yağmur yağıyor
Ve bulutlar geçiyor aynadan
Ve bugünlerde Melih'le ben
Aynı kızı seviyoruz.

III

Ankara. 1.1.38 Saat 10

Bir aydanberi iş arıyorum, meteliksiz.

Ne üstte var ne başta.

Onu sevmeseydim

Belki de beklemezdim

İnsanlar için öleceğim günü.

(Varlık, 15.1,1938)

İNTİHAR

Kimse duymadan ölmeliyim

Ağzımın kenannda bir parça kan bulunmalı.

Beni tanımayanlar

«Mutlak birini seviyordu» demeliler.

Tanıyanlarsa, «Zavallı, demeli,

Çok sefalet çekti...»

Fakat hakiki sebep bunlardan hiçbirisi olmamalı.

(Aralık 1937/Varlık, 15.12.1937)

SOKAKTA GİDERKEN

Sokakta giderken, kendi kendime
Gülümsediğimin farkına vardığım zaman
Beni deli zannedeceklerini düşünüp
Gülümsüyorum.

(1937/Varhk. 15.3.1940)

YATAĞIM

Ben ki her akşam, yatağımda
Onu düşünüyorum,
Onu sevdiğim müddetçe
Yatağımı da seveceğim.

(Ocak 1938/İnsan, 1.10.1938)

QUANTİTATİF

Güzel kadınları severim,
İşçi kadınları da severim,
Güzel işçi kadınları
Daha çok severim.

(Ocak 1938/Varlık, 15.3.1940)

ALİ RIZA İLE AHMED'İN HİKÂYESİ

Ne tuhaftır Ali Rıza ile

Ahmedin hikâyesi!..

Birisi köyde oturur,

Birisi şehirde

Ve her sabah

Şehirdeki köye gider,

Köydeki şehire.

(1938/ İnsan. 1.10.1938)

İÇKIYE BENZER BİR ŞEY

İçkiye benzer bir şey var bu havalarda

Kötü ediyor insanı, kötü...

Hele bir de hasretlik oldu mu serde;

Sevdiğin başka yerde,

Sen başka yerde;

Dertli ediyor insanı, dertli.

İçkiye benzer bir şey var bu havalarda,

Sarhoş ediyor insanı, sarhoş.

(Varlık, 1.9.1951)

KÜÇÜK BİR KALP

(Jules Supervielle'den mülhem)

Asfaltın üzerinden

Bisikletle geçen kızın

Bacaklarının arasında

Bir güvercin çırpınmada

Ve küçük bir kalp,

Küçük bir kalp çarpmadadır.

(1938/Papirüs, 1.6.1967)

MANGAL

Akşam karanlığında bir şey görünmezmiş

Ateşten ve dumandan başka.

Kıtlık senelerinde kömürün bolluğu

Huzur ve saadet verirmiş çocuk ruhuna

Şair arkadaşım Oktay Rifat'ın...

Ve Münevver Hanım, validesi,

Balık pişirmiş mangalda ve dumanını
Mukavvadan yelpazesıyla
Genzine doldurmuş arkadaşım.

(1938/İnsan, 1.10.1938)

ÜSTÜNE

Kuşlar geçer bulutun üstünden,
Yağmur yağar bulutun üstüne.

Kuşlar geçer trenin üstünden,
Yağmur yağar trenin üstüne.

Kuşlar geçer gecenin üstünden,
Yağmur yağar gecenin üstüne.

Ve ay gelir, kuşlar nereye giderse..
Güneş doğar yağmurun üstüne.

(Mart 1939/Vatan, 16.11.1952)

ŞEHİR HARİCİNDE

Çatlamak üzere olan tomurcuklar
Güzel günler vadetmededir.
Ve bir kadın, şehir haricinde;
Otların üstünde,
Güneşin altında,
Yüzükoyun uzanmış;
Göğsünde ve karnında
Baharı hissetmededir.

(Mayıs 1939/Vatan, 16.11.1052)

HAYAT BÖYLE ZATEN

Bu evin bir köpeği vardı;
Kıvır kıvırdı, adı Çinçon'du, öldü.
Bir de kedisi vardı: Maviş,
Kayboldu.
Evin kızı gelin oldu,
Küçük Bey sınıfı geçti.
Daha böyle acı, tatlı
Neler oldu bir yıl içinde!
Oldu ya, olanların hepsi böyle..
Hayat böyle zaten!..

(Haziran 1939/Vatan. 16.11.1952)

RÖNESANS

Yarın rıhtıma gitmeli,
Rönesans çıkacak vapurdan
Bakalım, nasıl şey Rönesans?
Kılığı, kıyafeti nasıl?
Şık mı, sünepe mi?
Siyasî mi, bastonu var mı elinde?
Yoksa kâküllü, bıyıklı;
Hokkabaza mı benziyor?
Ambardan mı çıkacak, kamaradan mı?
Yoksa ateşçi filân mı?
Çalışarak mı geliyor gemide?

(Temmuz 1939/Vatan. 16.11.1952)

KARANFİL

Hakkınız var, güzel değildir ihtimal
Mübalâğa sanatı kadar
Varşova'da ölmesi on bin kişinin
Ve benzememesi
Bir motorlu kıtanın bir karanfile,

«Yârin dudağından getirilmiş».

(Eylül 1939/Varlık. 15.10.1939)

LAKIRDILARIM

1914'de doğdum

15'de konuştum

Hâlâ konuşuyorum.

Lakırdılarım ne oldu,

Gökyüzüne mi gitti?

Belki de hepsi geri gelecek

Tayyare biçimine girip

1939'da.

Allah varsa eğer

Başka bir şey istemem ondan.

Bununla beraber istemem

Ne Allahın olmasını,

Ne de işimin

Allaha kalmasını.

(Eylül 1939/Varlık. 15.10.1939)

BİZİM GİBİ

Arzulu mudur acaba
Bir tank, rüyasında?
Ve ne düşünür tayyare
Yalnız kaldığı zaman?

Hep bir ağızdan şarkı söylemesini,
Sevmez mi acaba gaz maskeleri,
Ay ışığında?
Ve tüfeklerin merhameti yok mudur
Biz insanlar kadar olsun?

(Eylül 1939/Varlık, 15.10.1039)

TEREYAĞI

Hitler amca!
Bir-gün de bize buyur.
Kâkülünle bıyıklarını
Anneme göstereyim.
Karşılık olarak ben de sana
Mutfaktaki dolaptan aşırıp
Tereyağı veririm.

Askerlerine yedirirsin.

(Eylül 1939/Vatan, 16.11.1952)

VEDA

Yolum asfalt,

Yolum toprak,

Yolum meydan,

Yolum gökyüzü

Ve ben neler düşünüyorum!..

Aşkı, yağmuru,

Tramvay sesini,

Otelciyi...

Ve bir mısra mırıldanıyorum

Sıcak bir yemek lezzetinde..

*

Postacı, jandarma ve işsiz

Hâlâ gidip geliyorlar.

Yalnız Niyazi oturuyor,

Rahmetli Süleyman Efendinin oğlu,

Kahvede.

Ajans dinliyor, düşünüyor.-

«Harp olur mu,
Kıtlık olur mu?» diye.
Yahut o da biliyor,
Yakında muharebeye gideceğini.

(Ekim 1939/Vatan, 16.11.1952)

GANGSTER

(Hitler, kendini edebiyata verecek)

Şiir yazdım bunca senedir,
Ne buldum?
Eşkîyalık edeceğim bundan sonra.

Haberi olsun yol kesenlerin:

İş yok artık kendilerine

Dağ başlannda.

Mademki ekmeklerini alıyorum

Ellerinden,

Buyursunlar onlar da benim yerime.

Münhal var edebiyat âleminde.

(Eylül 1939/Vatan. 10.11.1952)

TENEZZÜH

Böyle gece yansından sonra,
Ne diye ışık yanar bu dağ evinde?
Ne yaparlar acaba içerdekiler?
Konuşurlar mı, tombala mı oynarlar?
Belki o, belki bu..
Konuşurlarsa ne konuşurlar?
Muharebeden mi, vergilerden mi?
Belki de hiçbir şey yapmazlar;
Çocuklar uyumuştur,
Efendi gazete okur;
İyâli dikiş dikmektedir.
Onu da yapmazlar belki de.
Kimbilir,
Belki de yazılmaz
Ne yaptıkları.

(Şubat 1940/Vatan. 16.11.1952)

BEN ORHAN VELİ

Ben Orhan Veli,

«Yazık oldu Süleyman Efendiye»

Mısra-ı meşhurunun mübdii..

Duydum ki merak ediyormuşsunuz,

Hususi hayatımı,

Anlatayım:

Evvelâ adamım, yani

Sirk hayvanı filân değilim.

Burnum var, kulağım var,

Pek biçimli olmamakla beraber.

Bir evde otururum,

Bir işte çalışırım.

Ne başımda bulut gezdiririm,

Ne sırtımda mühr-ü nübüvvet.

Ne İngiliz kiralı kadar

Mütevazıyım,

Ne de Celâl Bayar'ın

Sabık ahır uşağı gibi aristokrat.

Ispanağı çok severim.

Puf böreğine hele

Biterim.

Malda mülkte gözüm yoktur.

Vallahi yoktur.

Oktay Rıfat'la Melih Cevdet'tir

En yakın arkadaşlarım.

Bir de sevgilim vardır pek muteber;

İsmini söyleyemem,

Edebiyat tarihçisi bulsun.
Ehemmiyetsiz şeylerle de uğraşırım,
Meşgul olmadığım ehemmiyetsiz
Sadece üdeba arasındadır.
Ne bileyim,
Belki daha bin bir huyum vardır.
Amma ne lüzum var hepsini sıralamaya?
Onlar da bunlara benzer.

(Nisan 1940/İnkılâpçı Gençlik, 15.8.1942)

HARDALNAME

Ne budala şeymişim meğer,
Senelerdenberi anlamamışım
Hardalın cemiyet hayatındaki mevkiini.
«Hardalsız yaşanmaz.»
Bunu Abidin de söylüyordu geçende.
Daha büyük hakikatlere
Ermiş olanlara.

Biliyorum, lâzım değil ama hardal
Allah kimseyi hardaldan etmesin.

(Mart 1940/Vatan. 16.11.1952)

MANZARA

Karşı evin arkasından ay doğdu.
Akşam serinliği çıktı.
Tramvay sesleri geliyor,
Deniz kokusu geliyor uzaktan.
Manzaradan pek fazla mütehassisim.

(Nisan 1940/Papirüs. 1.6.1967)

RESİMLER

Hiçbiri ona ait değil,
Fakat ne hazin isimleri var
Şu resimlerin:
«Nisan sabahı»,
«Yağmurdan sonra»
Ve «Dansöz».
Baktıkça ağlamak geliyor içimden.

(Nisan 1940/Papirüs, 1.6.1967)

KUŞ VE BULUT

Kuşçu amca!

Bizim kuşumuz da var,

Ağacımız da.

Sen bize bulut ver sade

Yüz paralık.

(Varlık, 15.3.1940)

BEYAZ MAŞLAHLI HANIM

Kalender'den sandala bindi

Beyaz maşlahlı hanım.

Bir elinde şemsiye,

Bir eliyle açtı yelpazesini;

Cuma günü Göksu'ya gitti

Beyaz maşlahlı hanım...

(Eylül 1940/Vatan., 16.11.1952)

ÇOK ŞÜKÜR

Bir insan daha var, çok şükür, evde;

Nefes var,

Ayak sesi var;

Çok şükür, çok şükür.

(Yeni Ufuklar. Mayıs 1958)

FENA ÇOCUK

Mektepten kaçırıyorsun,

Kuş tutuyorsun.

Deniz kenarına gidip

Fena çocuklarla konuşuyorsun,

Duvarlara fena resimler yapıyorsun;

Bir şey değil,

Beni de baştan çıkaracaksın.

Sen de fena çocuksun!

(Nisan 1941/Vatan, 16.11.1952)

BAYRAK

Ey bir muharebe meydanında

Avuçları kanımla dolu,

Kafası gövdemin altında,

Bacağı kolumun üstünde,
Cansız uyuyan insan kardeşim!
Ne adını biliyorum,
Ne günahını.
ihtimal aynı ordunun neferleriyiz,
ihtimal düşman.
Belki de tanırsın beni.
Ben İstanbul'da şarkı söyleyen
Tayyareyle Hamburg'a düşen,
Majino'da yaralanan,
Atina'da açlıktan ölen,
Singapur'da esir edilenim.
Alınyazımı kendim yazmadım.
Bununla beraber biliyorum,
O yazıyı yazanlar kadar olsun,
Çilekli dondurmanın tadını,
Cazbant sesindeki sevinci,
Meşhur olmanın azametini.
Sen de nimetler tanırsın biliyorum;
Çaydan, simitten,
Kalınca bir paltodan gayrı.
Zeytinyağlı enginar, kremalı keklik
Bir kadeh
Black And White viski,
Kıl pranga kızıl çengi bir esvap.
Yirmi yıllık çalışmanın
Bir kurşunluk hükmü varmış,

Hayata

Harkof bölgesinde atılmakmış nasip;

Aldırma.

Biz bir bayrak getirdik buraya kadar;

Onu daha ileriye götürürler;

şu dünyada topu topu

iki milyar kişiyiz,

Birbirimizi biliriz.

(Papirüs, Ocak 1087)

HAY-KAY¹

Yosun kokusu

Ve bir tabak karides

Sandıkburnu'nda.

1. şairin şiir el defterinde bu hay-kay'ın altında ve yine «hay-kay» başlığıyla şu şiiri bulunmaktadır:

Gemliğe doğru

Denizi göreceksin

Sakın şaşırma!

NETİCE

ROBENSON

Haminnemdir en sevgilisi
Çocukluk arkadaşlarımın
Zavallı Robenson'u ıssız adadan
Kurtarmak için çareler düşündüğümüz
Ve.birlikte ağladığımız günden beri
Biçare Güliiver'in
Devler memleketinde
Çektiklerine.

(Kasım 1937/Varhk, 15.12.1937)

RÜYA

Annemi ölmüş gördüm rüyamda.
Ağlayarak uyanmışım
Hatırlattı bana, bir bayram sabahı
Gökyüzüne kaçırdığım balonuma bakıp
Ağlayışımı.

(1938/İnsan, 1.10.1938)

İNSANLAR

Ne kadar severim o insanları !
O insanlar ki, renkli, silik

Dünyasında çıkartmaların

Tavuklar, tavşanlar ve köpeklerle beraber

Yaşayan insanlara benzer

(Ağustos 1937/Varlık. 15.0.1937)

BAYRAM

Kargalar, sakın anneme söylemeyin!
Bugün toplar atılırken evden kaçıp
Harbiye Nezareti'ne gideceğim.
Söylemezseniz size macun alırım,
Simit alırım, horoz şekeri alırım;
Sizi kayık salıncağına bindiririm kargalar,
Bütün zıpzıplarımı size veririm.
Kargalar, ne olur anneme söylemeyin!

(Kasım 1938/Varlık, 15.3.1940)

HİCRET

I

Damlara bakan penceresinden

Liman görünürdü

Ve kilise çanları

Durmadan çalardı, bütün gün.

Tren sesi duyulurdu yatağından

Arada bir

Ve geceleri.

Bir de kız sevmeye başlamıştı.

Karşı apartımanda.

Böyle olduğu halde

Bu şehri bırakıp

Başka şehre gitti.

(Kasım 1937/Varlık, 15.12.1937)

HÎCRET

II

Şimdi kavak ağaçları görünüyor-

Penceresinden,

Kanal boyunca.

Gündüzleri yağmur yağıyor;

Ay doğuyor geceleri

Ve pazar kuruluyor, karşı meydana.

Onunsa daima;

Yol mu, para mı, mektup mu;

Bir düşündüğü var.

(Kasım 1938/Gençlik, 19.5.1938)

SOL ELİM

Sarhoş oldum da

Seni hatırladım yine;

Sol elim,

Acemi elim,

Zavallı elim!

GÖLGEM

Bıktım usandım sürüklemekten onu,

Senelerdir, ayaklarımın ucunda;
Bu dünyada biraz da yaşayalım,
O tek başına, Ben tek başıma.

(Eylül 1937/Varlık, 15.12.1937)

GÖZLERİM

Gözlerim,
Gözlerim nerde?
Şeytan aldı götürdü;
Satamadan getirdi.
Gözlerim,
Gözlerim nerde?

(Ekim 1937)

DAĞ BAŞI

Dağ basındasın;
Derdin günün hasretlik;
Akşam olmuş,
Güneş batmış,
İçmeyip de ne haltedেকেksin?

ŞOFÖRÜN KARISI

Şoförün karısı, kıyma bana,
El etme öyle pencereden,

Soyunup dokunup;
Senin, eniştende gözün var;
Benimse gençliğim var;
Mapuslarda çürüyemem;
Başımı belâya sokma benim;
Kıyma bana.

(İşte, 15.6.1944)

DEDİKODU

Kim söylemiş beni
Süheylâ'ya vurulmuşum diye?
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü,
Yüksekkaldırım'da, güpegündüz?
Melâhat'i almışım da sonra
Alemdar'a gitmişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım, fakat
Kimin bacağını sıkılmışım tramvayda?
Güya bir de Galata'ya dadanmışız;
Kafaları çekip çekip
Orada alıyormuşuz soluğu;
Geç bunları, 'anam babam, geç,
Geç bunları bir kalem;
Bilirim ben yaptığımı.

Ya o, Muallâ'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranın'ı söyletme hikâyesi?

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR

I

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hattâ çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi;
Kundurası vurmadiğı zamanlarda
Anmazdı ama Allahın adını,
Günahkâr da .sayılmazdı.
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye.

(Nisan 1938/İnsan. 1.10.1938)

KITABE-İ SENG-İ MEZAR

II

Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar, götürdüler.
Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar
Haklarımı helâl ederler elbet.
Alacağına gelince...

Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

(Ocak 1940/Varhk, 15,3.1940)

KITABE-İ SENG-İ MEZAR

III

Tüfeğini deppoya koydular,

Esvabını başkasına verdiler.

Artık ne torbasında ekmek kırıntısı,

Ne matrasında dudaklarının izi;

Öyle bir rûzigâr ki,

Kendi gitti,

İsmi bile kalmadı yadigar.

Yalnız şu beyit kaldı,

Kahve ocağında, el yazısıyla:

«Ölüm Allahın emri,

Ayrılık olmasaydı.»

(Eylül 1941/İnsan, 1.8.1943)

DERDİM BAŞKA

Sanma ki derdim güneşten ötürü;

Ne çıkar bahar geldiyse?

Bademler çiçek açtıysa?

Ucunda ölüm yok ya.

Hoş, olsa da korkacak mıyım zaten

Güneşle gelecek ölümden?

Ben ki her Nisan bir yaş daha genç,
Her bahar biraz daha âşığıım;
Korkar mıyım?
Ah, dostum, derdim başka...

?

Neden liman deyince
Hatırıma direkler gelir
Ve açık deniz deyince yelken?
Mart deyince kedi,
Hak deyince işçi
Ve neden ihtiyar değirmenci
Allaha inanır düşünmeden?

Ve rüzgârlı havalarda
Yağmur iğri yağar?

(Mart 1938/İnsan, 1.10.1938)

HARBE GİDEN

Harbe giden sarı saçlı çocuk!
Gene böyle güzel dön;
Dudaklarında deniz kokusu,

Kirpiklerinde tuz;
Harbe giden sarı saçlı çocuk!

(Mayıs 1940)

BAŞAĞRISI

I

Yollar ne kadar güzel olsa,
Gece ne kadar serin olsa,
Beden yorulur,
Başağrısı yorulmaz.

II

Şimdi evime girsem bile
Biraz sonra çıkabilirim
Madem ki bu esvaplarla ayakkaplar benim
Ve madem ki sokaklar kimsenin değil.

(Nisan 1938/İnsan, 1.10.1938)

SABAHA KADAR

Şu şairler sevgililerden beter;
Nedir bu adamlardan çektiğim?

Olur mu böyle, bütün bir geceyi
Bir mısraın mahremiyetinde geçirmek?

Dinle bakalım, işitebilir misin
Türküsunü damların, bacaların
Yahut da karıncaların buğday taşıdıklarını
Yuvalarına?

Beklemesem olmaz mı güneşin doğmasını
Kullanılmış kafiyeleri yollamak için,
Kapıma gelecek çöpçülerle,
Deniz kenarına?

Şeytan diyor ki: «Aç pencereyi;
Bağır, bağır, bağır; sabaha kadar.»

(Varlık 1939/Varlık, 15.3.1940)

İSTANBUL İÇİN

Nisan

İmkânsız şey
Şiir yazmak,
Aşıksan eğer,
Ve yazmamak,

Aylardan Nisansa.

Arzular ve Hâtıralar

Arzular başka şey,

Hâtıralar başka.

Güneşi görmeyen şehirde,

Söyle, nasıl yaşanır?

Böcekler

Düşünme,

Arzu et sade!

Bak, böcekler de öyle yapıyor.

Davet

Bekliyorum

Öyle bir havada gel ki,

Vazgeçmek mümkün olmasın.

(Nisan 1940)

NE KADAR GÜZEL

Çayın rengi ne kadar

Sabah sabah,

Açık havada!

Hava ne kadar güzel!

Oğlan ocuk ne kadar güzel!

ay ne kadar güzel!

SEVDAYA MI TUTULDUM?

Benim de mi düşüncelerim olacaktı,

Ben de mi böyle uykusuz kalacaktım,

Sessiz, sedasız mı olacaktım böyle

Çok sevdiğim salatayı bile

Aramaz mı olacaktım?

Ben böyle mi olacaktım?

(Nisan 1939/Varlık, 15.3.1940)

GEMİLERİM

Elifbamın yapraklarında

Gemilerim, yelkenli gemilerim.

Giderler yamyamların memleketlerine

Gemilerim, yan yata yata;

Gemilerim, kurşunkalemiyle çizilmiş;

Gemilerim, kırmızı bayraklı.

Elifbamın yapraklarında

Kız Kulesi,

Gemilerim,

(Kasım 1938/Varlık, 15.3.1940)

GÜZEL HAVALAR

Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden
ütüne böyle havada alıştım,
Böyle havada âşık oldum;
Eve ekmekle tuz götürmeyi
Böyle havalarda unuttum;
Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüksetti;
Beni bu güzel havalar mahvetti.

(Nisan 1940)

KARMAKARIŞIK

Bir okla yaralı kalbim,
Boyacının sandığında;
Güvercinim kâğıt helvasında;
Sevgilim kayığın burnunda;
Yarısı balık,
Yarısı insan;
İN miyim?
Cin miyim?
Ben neyim?

ILLUSION

Eski bir sevdadan kurtulmuşum;
Artık bütün kadınlar güzel;
Gömleğim yeni,
Yıkanmışım,
Tıraş olmuşum;
Sulh olmuş.
Bahar gelmiş.
Güneş açmış.
Sokağa çıkmışım, insanlar m hat;
Ben de rahatım.

(Mart 1940/Ses, 1.4.1940)

ANLATAMIYORUM

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralanmda;
Dokunabilir misiniz
Gözyaşlanma, ellerinizle?

Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.

Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;

Anlatamıyorum.

(Nisan 1940/Anadolu. 9.2.1947)

KIZILCIK

İlk yemişini bu sene verdi,
Kızılık,

Üç tane;

Bir daha seneye beş tane verir;.

Ömür çok,

Bekleriz;

Ne çıkar?

İlâhi kızılık!

(Nisan 1940)

ESKİ KARIM

Nedendir, biliyor musun;
Her gece rüyama girişin,
Her gece şeytana uyuşum,
Bembeyaz çarşafların üstünde;
Nedendir, biliyor musun?
Seni hâlâ seviyorum, eski kanm.

Ama ne kadınsın, biliyor musun!

KUŞLAR YALAN SÖYLER

İnanma ceketim, inanma

Kuşların söylediklerine;

Benim mahrem-i esrarım sensin.

İnanma kuşlar bu yalanı
Her bahar söyler.
İnanma ceketim, inanma!

(Nisan 1940)

FESTİVAL

Ekmek karnesi tamam ya,
Kömür beyannamesi de verilmiş;
Düşünme artık parasızlığı;
Düşünme yapacağın yapıyı;
El tutar, ömür yeter;
Yanna Allah kerim;
Dayan hovarda gönlüm!

KASİDE

Elinde Bursa çakısı,
Boynunda kırmızı yazma;
Değnek soyarsın akşamlara kadar,
Fulya tarlasında.

Ben sana 'hayran,
Sen cama tırman.

(Eylül 1940)

EFKÂRLANIRIM

Mektup alır, efkârlanırım;
Rakı içer, efkârlanırım;
Yola çıkar, efkârlanırım.
Ne olacak bunun sonu, bilmem.
«Kâzım'ım» türküsünü söylerler,
Üsküdar'da;
Efkârlanırım.

(Eylül 1940)

SÖZ

Aynada başka güzelsin,
Yatakta başka;
Aldırma söz olur diye;
Tak takıştır,
Sür sürüştür;
İnadına gel,
Piyasa vakti,
Mahallebiciye.

Söz olurmuş,
Olsun;
Dostum değil misin?

(Şubat 1941)

VAZGEÇEMEDİĞİM

**DELİ EDER İNSANI BU DÜNYA;
BU GECE, BUYILDIZLAR, BU KOKU,
BU TEPEDEN TIRNAĞA ÇİÇEK AÇMIŞ AĞAÇ**

BİR ROMAN KAHRAMANI

Çadırımın üstüne yağmur yağıyor,
Saros körfezinden rüzgâr esiyordu,
Ve ben, bir roman kahramanı,
Ot yatağın içinde,

İkinci dünya harbinde,
Başucumda zeytinyağı yakarak
Mevzuumu yaşamaya çalışıyordum
Bir şehirde başlayıp
Kimbilir nerde,
Kimbilir ne gün bitecek mevzuumu.

(Ülkü. 1.1.1945)

SAKAL

Hanginiz bilir, benim kadar,
Karpuzdan fener yapmasını;
Sedefli hançerle, üstüne,
Gülcemal resmi çizmesini;
Beyit düzmesini;
Mektup yazmasını;
Yatmasını,
Kalkmasını;
Bunca yılın Halimesi'ni
Hanginiz bilir, benim kadar,
Memnun etmesini?

Değirmende ağartmadık biz bu sakalı!

(Temmuz 1941)

YOLCULUK

Rıfki Melûl Meriç'e

Ne var ki yolculukta,
Her sefer ağlatır beni,
Ben ki yalnızım bu dñnyada?
Bir sabah kızılığında
Yola çıkarım Uzunköprü'den;
Yaylının atları şingır mıngır;
Arabacım on dört yaşında,
Dizi dizime değer bir tazenin,
Çarşafı, ama hafifmeşrep;
Gönlüm şen olmalı değil mi?
Nerde!.
Söyleyin, ne var bu yolculukta?

TREN SESİ

Garibim;
Ne bir güzel var avutacak gönlümü,
Bu şehirde,
Ne de bir tanıdık çehre;
Bir tren sesi duymaya göreyim,
Gözüm, iki çeşme.

İSTANBUL TÜRKÜSÜ

İstanbul'da Boğaziçi'nde,

Bir fakir Orhan Veli'yim;

Veli'nin oğluyum,

Tarifsiz kederler .içinde.

Urumelihisarı'na oturmuşum;

Oturmuş da, bir türkü tutturmuşum:

«İstanbul'un mermer taşları;

Başıma da konuyor, konuyor aman,martı kuşları;

Gözlerimden boşanır hicran yaşları;

Edalı'm,

Senin yüzünden bu hâlim.»

«İstanbul'un orta yeri sinema;

Garipliğim, mahzunluğum duyurmayın anama;

El konuşur, sevişirmiş, bana ne?

Sevdalı'm,

Boynuna vebalim!»

İstanbul'da, Boğaziçi'ndeyim;

Bir fakir Orhan Veli;

Velinin oğlu;

Tarifsiz kederler içindeyim.

(Ülkü, 1.2.1045)

DEĞİL

Bilmem ki nasıl anlatsam;

Nasıl, nasıl, size derdimi!

Bir dert ki yürekler acısı,

Bir dert ki düşman başına.

Gönül yarası desem...

Değil!

Ekmek parası desem...

Değil!

Bir dert ki...

Dayanılır Şey değil.

GİDERAYAK

Handan, hamamdan geçtik,

Gün ışığındaki hissemize razıydık;

Saadetinden geçtik,

midine razıydık;

Hiçbirini bulamadık;

Kendimize hüzünler icadettik,

Avunamadık;

Yoksa biz...

Biz bu dünyadan değil miydik?

(lk. 1.1.1945)

KEŐAN

21.8.1942,

Cumhuriyet Hanı'nda;
Ne güzel bir geceydi!
Sabaha karşı yağmur yağdı.

Güneş doğdu, ufuk kana boyandı;
Çorbam geldi, sıcak sıcak;
Kamyon geldi kapımıza dayandı.

Karnım tok,
Sırtım pek;
Ver elini Edirne şehri.

MİSAFİR

Dün fena sıkıldım, akşama kadar;
İki paket cigara bana mısın demedi;
Yazı yazacak oldum, sarmadı;
Keman çaldım ömrümde ilk defa;
Dolaştım,
Tavla oynayanları seyrettim,
Bir şarkıyı başka makamla söyledim;
Sinek tuttum, bir kibrit kutusu;
Allah kahretsin, en sonunda,
Kalktım, buraya geldim.

ESKİLER ALIYORUM

Eskiler alıyorum

Alıp yıldız yapıyorum

Musiki ruhun gıdasıdır

Musikiye bayılıyorum

Şiir yazıyorum

Şiir yazıp eskiler alıyorum

Eskiler verip musikiler alıyorum

Bir de rakı şişesinde balık olsam

DESTAN GİBİ

YOL TÜRKÜLERİ

«Hereke'den çıktım yola,

Selâm verdim sağa sola,

Haydi, benim bu dünyaya garip gelmiş şairim,

Yolun açık ola!»

İzmit sokakları yaprak içindeydi;

Başımızda, unutamadığım şehrin havası;

Dilimde hep oraların şarkıları;

Ellerim ceplerimde,

Bir aşağı bir yukarı.

Sonbahar;

İzmit sokakları yaprak içindeydi.

«İzmit'in köprüsü betondur beton,
Nasıl kadrin bilmez yanında yatan,
Sensin gece gündüz gözümde tüten.
Yüreğim yanıktır, ciğerim delik,
Of, of, kemirir bağrımı of, ince hastalık.»

Arifiye!

Şoför durdu, Enistütü Mektebi, dedi.
Süleyman Edip bey müdürün adı.
Bir yol da burada duralım;
Ellerinde nasır, yüzlerinde nur,
Yarına ümitle yürüyenlere
Bir selâm uçuralım.

«Ada yolu kestane
Aman dökülür tane tane.»

Ada demek, Adapazarı demek;
Kadehler şişe olur Çark'ın başında;
Zaten efkârlısın, Ayağını denk al, şekerim.

«Hükümet önünden geçtim,

Oturdum bir kahve içtim,
Hendek'te bir güzel gördüm,
Yavuklumdan vazgeçtim;

Hendeğin yolları taştan,
Sen çıkardın beni baştan.»

Sabahları erken kalkılıyor yolculukta;
Doğan güneşe karşı,
Dertler biraz daha unutulmuş,
Gurbete biraz daha alışılmış,
Yapılacak işler düşünülüyor.

«Düzce yolu düz gider,
Aman bir edalı kız gider.»

Düzce'deyim Yeşil Yurt Oteli'nde.
Otelin önü çarşı,
Salepçiler salep satar otele karşı.
Yine dertli geçirdim geceyi,
Şarkılar, türkülerle:

«Evlerinin yüzü aşı boyası,
İnsaf bilmez yüreğine acı değesi,
Duyduğumdan beterini duyası.»

Alışamıyacak mıyım,
Unutamıyacak mıyım?
Güneşten sonra yattım,
Güneşten önce kalktım;
Pencereden dışarıya şöyle bir baktım:
Ufuk, yeşil yeşil, ağarıyordu.
Sevgilim, dedim,
Dördüncü uykudadır şimdi;
Galata Köprüsü açılmak üzeredir;
Kül rengi sulara
Kirli bir gün ışığı dökülecektir.
Çatanalar, mavnalar, kayıklar,
Limanda sıra bekleyen gemilerin arasında
İnsanlar hayat mücadelesinde;
Adamlar, kadınlar, çocuklar;
Ellerinde yemek çıkınları,
Rejiye giden işçi kızlar.

«Benden selâm olsun Bolu Beyi'ne,
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır;
Ok gıcirtısından, kalkan sesinden,
Dağlar seda verip seslenmelidir.»

Hey, hey!

Hey dağlar, hey dağlar, Bolu'nun dağları, hey!

Savulun geliyorum, hey Bolu beyleri!

Böyle olur yüksek yerin rüzgârı;

Böylesine söyletir insanı,

Yokuş çıkar, döne döne;

Yokuştan bir Döne çıkar;İsa Balı'nın ardından Hanoğlu Kocabey çıkar;

Ayvaz çıkar, Hoylu çıkar;

Bir yardan Köroğlu çıkar:

«Hemen Mevlâ ile sana dayandım,

Arkam sensin, kalem sensin, dağlar hey!»

Kır At'a nal mı dayanır?

Dağlar uykudan uyanır,

Yer gök kızıla boyanır.

Bu dağlardan geçmedinse,

Bu sulardan içmedinse,

Yaşadım deme be, ahbap.

El dayanmaz, diş dayanmaz pınar başlarında

Kavaklar yatar, boylu boyunca.

Ovaya kereste indiren arabalardan

Ses gelir, inceden ince:

«Arabalar yük indirir ovaya,

Arabacı değnek vurur düveye,

Başın döner, bakamazsın havaya.»

Arabacı nasıl kıyar düvesine?

Varı yoğu bir çift küzü,
Gelinlik bir kızı,
Üç tane kuzu;
Her Şey ateş pahasına.
Korozman yaptık yolda posta ile,
Canım posta, gülüm posta,
Selâm götür eŐe dosta.

Őehirliden vilâyete ilâm verilmiş,
Belediye meydanına radyo kurulmuş;
Verdiğimiz haberlerin özeti... Falan filân;
Bir teneke benzin aldık karaborsadan,
«Dayan!» dedik.

Gerede'nin yolu,
ReŐadiye gölü.
Bir göl ki...
İnsanın Şair olup Şiir söyleyeceği geliyor

«Akşam oldu yine bastı kareler.»

Oturdum sırtın üstüne.
Geçmiş günleri düşündüm.
Askerdim, Adilhan köyündeydim;
Böyle bir akŐamdı yine;
İçimde yine İstanbul hasreti,

Dalmış düşünmüştüm;

«Bu dağlar Kuru dağları değil,

Bu köy Adilhan köyü değil;

Ne şu değirmen Ferhat ağanın,

Ne de bu türkü hazin;

Ne açım, ne susuz,

Ne de gurbet elde yalnız.

Hele güneş bir çekilsin,

Gideceğim bir ahçı dükkânına

Bu akşam da orada içeceğim;

Hele şu Haliç vapuru

İskeleye yanaşsın,

Yolcular çıksın hele;

En güzel saati şimdi Eyüp'ün.»

Haydi yavrum, yolcu yolunda gerek.

Nihayet göründü Ibrıcık köyü.

- Selâmün aleyküm kahveci dayı!

- Aleyküm selâm, evlât,

Bir hastamız var, makine bekliyor.

Bir hastaları varmış, makine bekliyor .

Gübre kokuyor kahvenin peykeleri.

Herkesin derdi başka;

- Memleket, hemşeri?

- Sinop.

«Uy neyimiş neyimiş, aman aman,
Kaderim böyle imiş,
Yâr üstüne yâr sevmek, aman aman,
Ateşten gömleğimiş.»

«Gerede'ye vardık, günlerden Pazar
Kaldırımlarında yosmalar gezer;
Bilmem, bu gurbetlik ne kadar uzar.

Yüreğim yanıktır, ciğerim delik,
Of of, kemirir bağrımı of, ince hastalık.»

Zonguldak yolundayız.
Dağların tepesinden,
Birdenbire denizi göreceğiz.
Denizi gökle bir göreceğiz,
Şimal rüzgârları gelecek uzaktan.
O yolcu, biz yolcu,
Şimal rüzgârlarıyla öpüşeceğiz.
Güneşli bir günde,
Masmavi göreceğiz Karadeniz'i.
Balkaya'dan Kapuz'a kadar,
Karış karış biliriz biz bu şehri;
E.K.İ.'nin çiçekli bahçeleri
Rıhtıma kömür taşıyan vagonlarıyla;

Paydos saatlerinde yollara dökülen
Soluk benizli insanlarıyla.

«Siyah akar Zonguldağın deresi;
Yüzkarası değil, kömür karası;
Böyle kazanılır ekmek parası.»

Gemiler vardı limanda gemiler
Herbiri yeni bir ufka gider.

1945

YENİSİ

TAHATTUR

Alnımdaki bıçak yarası
Senin yüzünden;
Tabakam senin yadigârın;
«İki elin kanda olsa gel» diyor
Telgrafın;
Nasıl unuturum seni ben,
Vesikalı yârim?

(Temmuz 1940/Küllük, 1.9.1940)

ALTIN DIŞLIM

Gel benim canımın içi, gel yanıma;

İpek çoraplar alayım sana;
Taksilere bindireyim,
Çalgılara götüreyim seni.
Gel, .
Gel benim altın dişlim;
Sürmelim, ondüle saçlım, yosmam;
Mantar topuklum, bobsitilim, gel.

BİR İŞ VAR

Her gün bu kadar güzel mi bu deniz?
Böyle mi görünür gökyüzü her zaman?
Her zaman güzel mi bu kadar,
Bu eşya, bu pencere?
Değil,
Vallahi değil;
Bir iş var bu işin içinde.

ŞANOLU ŞİİR

Kadehlerin biri gelir, biri gider,
Mezeler çeşit çeşit;
Bir sevdiğim şanoda şarkı söyler;
Biri yanıbaşımda,
İçer içer, ötekini kıskanır.
Kıskanma, güzelim, kıskanma;

Senin yerin başka,
Onun yeri başka.

İÇİNDE

Denizlerimiz var, güneş içinde;
Ağaçlarımız var, yaprak içinde;
Sabah akşam gider gider geliriz,
Denizlerimizle ağaçlarımız arasında,
Yokluk içinde.

CIMBIZLI ŞİİR

Ne atom bombası,
Ne Londra Konferansı;
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna;
Umurunda mı dünya!

KUMRULU ŞİİR

Duyduğum yoktu ne vakittir
Güvercin sesi, kumru sesi, pencerede;
İçime gene
Yolculuk mu düştü, nedir?
Nedir bu yosun kokusu,
Martıların gürültüsü havalarda;

Nedir?

Yolculuk olmalı, yolculuk.

(Varlık, 1.1.1947)

SERESERPE

Uzanıp yatıvermiş, sereserpe;

Entarisi sıyrılmış hafiften ;

Kolunu kaldırmış, koltuğu görünüyor;

Bir eliyle de göğsünü tutmuş.

içinde kötülüğü yok, biliyorum;

Yok, benim de yok ama...

Olmaz ki!

Böyle de yatılmaz ki!

(Varlık, 1.9.1946)

AH NEYDİ BENİM GENÇLİĞİM!

Nerde böyle hüznülenmek o zaman;

İçip içip ağlamak,

Uzaklara dalıp şarkı söylemek;

Hafta sekiz ben eğlentide;

Bugün saz, yarın sinema,

Beğenmedin Aile Bahçesi;

Onu da beğenmedin, parka;

Sevdiğim dillere destan;

Sevdiğim,

Meyil verdiğim;

Ben dizinin dibinde elpençe divan,

Samanlık seyran.

Nerde,

Nerde,

Nerde böyle hüzünlenmek o zaman!

(Varlık, 1.2.1947)

DENİZİ ÖZLEYENLER İÇİN

Gemiler geçer rüyalarımda,

Allı pullu gemiler, damların üzerinden;

Ben zavallı,

Ben yıllardır denize hasret,

«Bakar bakar ağlarım».

Hatırlarım ilk görüşümü dünyayı,

Bir midye kabuğunun aralığından:

Suların yeşili, göklerin mavisi,

Lâpinaların en harelisi...

Hâlâ tuzlu akar kanım

İstiridyelerin kestiği yerden.

Neydi o deli gibi gidişimiz,

Köpükler ki fena kalpli değil,

Köpükler ki dudaklara benzer;
Köpükler ki insanlarla
Zinaları ayıp değil.
Gemiler geçer rüyalarımda,
Allı pullu gemiler, damların üzerinden;
Ben zavallı,
Ben yıllardır denize hasret.

(Aile, 1947, sayı 1)

KAPALI ÇARŞI

Giyilmemiş çamaşırlar nasıl kokar bilirsin,
Sandık odalarında;
Senin de dükkânın öyle kokar işte.
Ablamı tanımazsın,
Hürriyette gelin olacaktı, yaşasaydı;
Bu teller onun telleri.
Bu duvak onun duvağı işte.
Ya bu camlardaki kadınlar?
Bu mavi mavi,
Bu yeşil yeşil fistanlı...
Geceleri de ayakta mı dururlar böyle?
Ya şu pembezar gömlek?
Onun da bir hikâyesi yok mu?
Kapalı Çarşı deyip de geçme:
Kapalı Çarşı,
Kapalı kutu.

(Varlık, 1.3.1947)

ÖLÜME YAKIN

Akşam üstüne doğru, kış vakti;
Bir hasta odasının penceresinde;
Yalnız bende değil yalnızlık hâli;
Deniz de karanlık, gökyüzü de;
Bir acıip, kuşların hâli.

Bakma fakirmişim, kimsesizmişim,
—Akşam üstüne doğru, kış vakti—
Benim de sevdalar geçti başımdan.
Şöhretmiş, kadmmış, para hırsıymış;
Zamanla anlıyor insan dünyayı.

Ölürüz diye mi üzüyoruz?
Ne ettik, ne gördük şu fâni dünyada
Kötülükten gayri?

Ölünce kirlerimizden temizlenir,
Ölünce biz de iyi adam oluruz;
Şöhretmiş, kadınmış, para hırsıymış,
Hepsini unuturuz.

ZİLLİ ŞİİR

Bir memurlar,
Saat dokuzda, saat on ikide, saat beşte,
Biz bizeyizdir caddelerde.
Böyle yazmış yazımızı Ulu Tanrı;
Ya paydos zilini bekleriz,
Ya aybaşını.

(Varlık, 1.12.1946)

FIRFIRLI ŞİİR

Uyandım baktım ki bir sabah,
Güneş vurmuş içime;
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm,
Pır pır eder durur, bahar rüzgârında.
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm;
Cümle âzam isyanda;
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm;
Kuşlara,
Yapraklara.

ALTINDAĞ

Altındağ, Ankara'nın arka tarafında kurulmuş büyük bir fakir fukara mahallesidir. Aşağıda okuyacağınız par çalar bu mahalleden bahseden uzun bir şiirden alınmıştır. Sabaha karşı bütün Altındağ rüya görür. Burada, sadece, bir genç kızla bir lağımcinin rüyasını okuyacaksınız.

Biri bir koca görür rüyasında:

Yüz lira maaşlı kibar bir adam.
Evlenir, şehire taşınırlar.
Mektuplar gelir adreslerine:
Şen Yuva Apartmanı, bodrum katı.
Kutu gibi bir dairede otururlar.
Ne çamaşıra gidilir artık, ne cam silmeye;
Bulaşıkta kendi bulaşıkları.
Çocukları olur, nurtopu gibi;
Elden düşme bir araba satın alınır.
Kızılay Bahçesi'ne gidilir sabahları;
Kumda oynasın diye küçük Yılmaz,
Kibar çocukları gibi.
Lâğımcının hamam rüyasıdır,
Rüyaların en güzeli.
Uzanır yatar göbek taşına;
Tellaklar gelip dizilir yanına.
Biri su döker,
Biri sabunlar;
Elinde kese sıra bekler biri.
Yeni müşteriler girerken içeri,
Lâğımcı,
Pamuklar gibi çıkar dışarı.

SUCUNUN TÜRKÜSÜ

Su taşıyım, eşeğim önümde;

Deh, eŒeđim, deh!

Bin kiŒinin canına can katar günde;

Deh, eŒeđim, deh!

İki teneke bir yanına,

İki teneke öbür yanına;

Salına salına;

Can katar günde bin kiŒinin canına;

Deh, eŒeđim, deh!

Œu dünyada varım yoğum:

Karım, eŒeđim, oğlum.

Deh, eŒeđim deh!

Hepinize uzun ömürler versin Tanrım.

Siz ölürseniz, ben ne yaparım?

Deh, eŒeđim, deh!

O su taşır, bana yağ bal,

Karıma süt olur

Çamurlu su, içene afiyet olur.

Günde yüz hane, bin nüfus

—Deh, eŒeđim, deh!—

Hayat bulur,

Sıhhat bulur,

Bereket bulur.

(Yaprak, 1.11.1949)

KARŒI

GÜN OLUR

Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağırlann kokusunda
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra

Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;
Çiçekler gürültüyle açar;
Gürültüyle çıkar duman topraktan.

Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı telâş!..

Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur, başıma kadar güneş:
Gün olur, deli gibi...

(Aile, 1947, sayı 2)

SİZİN İÇİN

Sizin için, insan kardeşlerim,
Her şey sizin için;
Gece de sizin için, gündüz de;
Gündüz gün ışığı, gece ay ışığı;
Ay ışığında yapraklar
Yapraklarda merak;

Yapraklarda akıl;
Gün ışığında binbir yeşil;
Sarılar da sizin için, pembeler de;
Tenin avuca değişi,
Sıcaklığı,
Yumuşaklığı;
Yatıştaki rahatlık;
Merhabalar sizin için;
Sizin için limanda sallanan direkler;
Günlerin isimleri,
Ayların isimleri,
Kayıkların boyaları sizin için;
Sizin için postacının ayağı,
Testicinin eli;
Alınlardan akan ter,
Cephelerde harcanan kurşun;
Sizin için mezarlar, mezar taşları.
Hapishaneler, kelepçeler, idam cezaları;
Sizin için;
Her şey sizin için.

(Yaprak, 1.5.1949)

İSTANBUL'U DİNLİYORUM

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

Önce hafiften bir rüzgâr esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda;
Uzarlarda, çok uzarlarda,
Sucuların hiç durmayan çingirakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Kuşlar geçiyor, derken;
Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık
Ağlar çekiliyor dalyanlarda;
Bir kadının suya değiyor ayakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalı Çarşı;
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa;
Güvercin dolu avlular.

Çekiç sesleri geliyor doklardan,
Güzelim bahar rüzgârında, ter kokuları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Başında eski âlemlerin sarhoşluğu,
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı;
Dinmiş lodoların uğultusu içinde

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

Bir yosma geçiyor kaldırımdan;

Küfürler, şarkılar, türküler, lâf atmalar.

Bir şey düşüyor elinden yere;

Bir gül olmalı;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

Bir kuş çırpınıyor eteklerinde;

Alnın sıcak mı, değil mi, biliyorum;

Dudakların ıslak mı, değil mi, biliyorum;

Beyaz bir ay doğuyor, fıstıkların arkasından Kalbinin vuruşundan anlıyorum;

İstanbul'u dinliyorum.

(Varlık, 1.6.1947)

HÜRRİYETE DOĞRU

Gün doğmadan,

Deniz daha bembeyazken çıkacaksın yola.

Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,

İçinde bir iş görmenin saadeti,

Gideceksin;

Gideceksin ırıpların çalkantasında.

Balıklar çıkacak yoluna, karşıcı;

Sevineceksin.

rısilkeledikçe

Deniz gelecek eline pul pul;

Ruhları sustuğu vakit martıların,

Kayalıklardaki mezarlarında,

Birden,

Bir kıyamettir kopacak ufuklarda.

Denizkızları mı dersin, kuşlar mı dersin;

Bayramlar seyranlar mı dersin, şenlikler

[cümbüşler mi? Gelin alayları, teller, duvaklar, donanmalar mı?

Heey!

Ne duruyorsun be, at kendini denize;

Geride bekleyenin varmış, aldırma;

Görmüyor musun, her yanda hürriyet;

Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;

Git gidebildiğin yere.

(Aile, 1947, sayı 3)

GALATA KÖPRÜSÜ

Dikilir Köprü üzerine,

Keyifle seyrederim hepinizi.

Kiminiz kürek çeker, siya siya;

Kiminiz midye çıkarır dubalardan;

Kiminiz dümen tutar mavnalarda;

Kiminiz çımacıdır halat başında;

Kiminiz kuştur, uçar, şairane;

Kiminiz balıktır, pırıl pırıl;
Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
Kiminiz bulut, havalarda;
Kiminiz çatanadır, kırdığı gibi bacayı,
Şıp diye geçer Köprü'nün altından;
Kiminiz düdüktür, öter;
Kiminiz dumandır, tüter;
Ama hepiniz, hepiniz...
Hepiniz geçim derdinde.
Bir ben miyim keyif ehli, içinizde?
Bakmayın, gün olur> ben de
Bir şiir söylerim belki sizlere dair;
Elime üç beş kuruş geçer;
Karnım doyar benim de'.

(Varlık, 1.5.1947)

KARŞI

Gerin, bedenim, gerin;
Doğan güne karşı.
Duyur, duyurabilirsen,
Elinin, kolunun gücünü,
Ele güne karşı.

Bak! dünya renkler içinde!

Bu güzel dünya içinde.
Sevin sevinebilirsen,
İnsanlığın haline karşı.
Durmadaş işleyen saatlerde
Dişli dişliye karşı;
Dişlilerin arasında,
Güçsüz güçlüye karşı,
Herkes bir şeye karşı;
Küçük hanım, yatağında, uykuda,
Rüyalarına karşı.

Gerin, bedenim, gerin,
Doğana güne karşı.

(Aile, 1949, sayı 11)

DALGACI MAHMUT

İşim gücüm budur benim,
Gökyüzünü boyanm, her sabah,
Hepiniz uykudayken.
Uyanır bakarsınız ki mavi.

Deniz yırtılır kimi zaman,
Bilmezsiniz kim diker;
Ben dikerim.

Dalga geçerim kimi zaman da,
O da benim vazifem;
Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,
Bir ayak düşünürüm ayağımda,
Ne halledeceğimi bilemem.

(Yaprak, 1.3.1049)

BAHARIN İLK SABAHLARI

Tüyen hafif olurum böyle sabahlar;
Karşı damda bir güneş parçası,
İçimde kuş cıvıltıları, şarkılar;
Bağıra çağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başım havalarda.

Sanırım ki günler hep güzel gidecek;
Her sabah böyle bahar;
Ne iş güç gelir aklıma, ne yoksulluğum.
Derim ki: «Sıkıntılar duradursun!»
Şairliğimle yetinir,
Avunurum.

(Yaprak, 15.5.1949)

YALNIZLIK ŞİİRİ

Bilmezler yalnız yaşamayanlar,
Nasıl korku verir sessizlik insana;
İnsan nasıl konuşur kendisiyle;
Nasıl koşar aynalara,
Bir cana hasret,
Bilmezler.

(Meydan, 15.5.1948)

AYRILIŞ

Bakakalırım giden geminin ardından;
Atamam kendimi denize, dünya güzel;
Serde erkeklik var, ağlayamam.

(Aile, 1949, sayı 11)

İÇERDE

Pencere, en iyisi pencere;
Geçen kuşları görürsün hiç olmazsa;
Dört duvarı göreceğine.

(Yaprak, 1.6.1940)

BİR DUYMA DA GÖR

Bir duyma da gürültüsünü
Dallarda çıtırdayarak açılan fıstıkların,
Gör bak ne oluyorsun.

Bir duyma da gör Şu yağan yağmuru;
Çalan çanı, konuşan insanı.
Bir duyma da kokusunu yosunların,
İstakozun, karidesin,
Denizden esen rüzgârın...

(Yaprak, 15.8.1949)

BEDAVA

Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
Dere tepe bedava;
Yağmur çamur bedava;
Otomobillerin dıŐı,
Sinamaların kapısı,
Camekânlar bedava;
Peynir ekmek değil ama
Acı su bedava;
Kelle fiyatına hürriyet,
Esirlik bedava;
Bedava yaşıyoruz, bedava.

(Yaprak, 15.4.1949)

VATAN İÇİN

Neler yapmadık Şu vatan için!

Kimimiz öldük;

Kimimiz nutuk söyledik.

(Varlık, 1.8.1948)

AHMETLER

Kimimiz Ahmet Bey,

Kimimiz Ahmet Efendi;

Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyfendi?

(Yaprak, 15.3.1949)

Erol Güney'in kedisinin bahar mevsimin de ve toplum meseleleri karşısında ta kındığı tavrı anlatır şiirdir.

Bir erkek kediyle bir parça ciğer;

Dünyadan bütün beklediği.

Ne iyi!

Erol Güney'in kedisinin hamileliğini anlatır şiirdir.

Çıkar mısın bahar günü sokağa,

İşte böyle olursun.

Böyle yattığın yerde

Düşünür düşünür,

Durursun.

Bozuk Düzen:

PIRELİ ŐİR

Bu ne acaip bilmece!

Ne gündüz biter, ne gece.

Kime söyleriz derdimizi;

Ne hekim anlar, ne hoca.

Kimi işinde gücünde,

Kiminin donu yok kıçında.

Ağız var, burun var, kulak var;

Ama hepsi başka biçimde.

Kimi peygambere inanır;

Kimi saat köstek donanır;

Kimi ktip olur, yazı yazar;

Kimi sokaklarda dilenir.

Kimi kılıç takar bğrne;

Kimi uyar dünya seyrine:

Kan hesabına geceleri,

Gündüzleri baba hayrına.

Bu düzen böyle mi gidecek?

Pireler filleri yutacak;

Yedi nüfuslu haneye

Üç buçuk tayın yetecek?

Karışık bir iş vesselâm.

Deli dolu yazar kalem.

Yazdığı da ne?

Bir sürü ipe sapa gelmez kelâm.

(Varlık, 1.7.1946)

SON ŞİİRLER

DALGA

I

Mesut sanmak için kendimi

Ne kâğıt isterim, ne kalem;

Parmaklarımda cıgaram,

Dalar giderim mavisinden içeri

Karşımda duran resmin.

Giderim, deniz çeker;

Deniz çeker, dünya tutar

İçkiye benzer bir şey mi var

Bir şey mi var ki havada

Deli eder insanı, sarhoş eder?

Bilirim, yalan, hepsi yalan;

Taka olduğum, tekne olduğum yalan;

Suların kaburgalarımdaki serinliği,

İskotada uğuldayan rüzgâr,

Haftalarca dinmeyen motor sesi,
Yalan.

Ama gene de,
Gene de güzel günler geçirebilirim;
Geçirebilirim bu mavilikte,
Suda yüzen karpuz kabuğundan farksız.
Ağacın gökyüzüne vuran aksinden,
Her sabah erikleri saran buğudan,
Buğudan, sisten, aşktan, kokudan...

II

Ne kâğıt yeter ne kalem,
Mesut sanmam için kendimi.
Bunların hepsi... hepsi fasafiso.
Ne takayım, ne tekneyim,
Öyle bir yerde olmalıyım
Öyle bir yerde olmalıyım ki,
Ne karpuz kabuğu gibi,
Ne ışık, ne sis, ne buğu gibi...
İnsan gibi.

(Yaprak, 1.12.1949)

KUYRUKLU ŐİR

Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğın, kalaylı kaptā;
Benimki aslan ağızında;
Sen aşk rüyası görürsün, ben kemik.
Ama seninki de kolay değıl, kardeşim;
Kolay değıl hani,
Böyle kuyruk sallamak Tannın günü.

(Yaprak, 15.12.1949)

CEVAP

Ciğercinin kedisinden sokak kedisine
Açlıktan bahsediyorsun;
Demek ki sen komünistsin.
Demek bütün binaları yakan sensin,
İstanbul'dakileri sen,
Ankara'dakileri sen...

Sen ne domuzsun, seni

(Yaprak, 15.1.1950)

RAHAT

Ŗu kavga bir bitse dersin,
Acıkmasam dersin,
Yorulmasam dersin;
ÇiŖim gelmese dersin,
Uykum gelmese dersin;
Ölsem desene!

(Yaprak. 1.2.1950)

BİRDENBİRE

Her Ŗey birdenbire oldu.
Birdenbire vurdu gün ışığı yere,
Gökyüzü birdenbire oldu;
Mavi birdenbire.
Her Ŗey birdenbire oldu;
Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;
Filiz birdenbire oldu. tomurcuk birdenbire.
YemiŖ birdenbire oldu.
Birdenbire,
Birdenbire;
Her Ŗey birdenbire oldu.
Kız birdenbire, oğlan birdenbire;
Yollar, kırlar, kediler, insanlar...
AŖk birdenbire oldu.
Sevinç birdenbire.

(Yaprak, 1.4.1950)

MACERA

Küçüktüm, küçücüktüm,
Oltayı attım denize;
Bir üşüşüverdi balıklar,
Denizi gördüm.

Bir uçurtma yaptım, telli duvaklı;
Kuyruğu ebemkuşağı renginde;
Bir salıverdim gökyüzüne;
Gökyüzünü gördüm.

Büyüdüm, işsiz kaldım, aç kaldım;
Para kazanmak gerekti;
Girdim insanların içine,
İnsanları gördüm.

Ne yârdan geçerim, ne serden;
Ne denizlerden, ne gökyüzünden ama
Bırakmıyor son gördüğüm,
Bırakmıyor geçim derdi.
Oymuş, diyorum, zavallı şairin
Görüp göreceği;

(Yaprak, 15.3.1950)

DENİZ KIZI

Denizden yeni mi çıkmıştı, neydi;
Saçları, dudakları,
Deniz koktu sabaha kadar;
Yükselip alçalan göğsü deniz gibiydi.

Yoksuldu, biliyorum
—Ama boyuna da yoksulluk sözü edilmez ya—
Kulağımın dibinde, yavaş yavaş,
Aşk türküleri söyledi.

Neler görmüş, neler öğrenmişti kimbilir,
Denizle boğaz boğaza geçen hayatında!
Ağ yamamak, ağ atmak, ağ toplamak,
Olta yapmak, yem çıkarmak, kayık temizlemek...
Dikenli balıkların hatırlatmak için
Elleri ellerime değdi.

O gece gördüm, onun gözlerinde gördüm;
Gün ne güzel doğmuş meğer açık denizde!
Onun saçları öğretti bana dalgayı;
Çalkandım durdum rüyalar içinde.

(1943/Yaprak, 15.6.1950)

GELİRLİ ŞİİR

İstanbul'dan ayva da gelir, nar gelir,

Döndüm baktım, bir edalı yâr gelir,

Gelir desen dar gelir;

Gün aşırı alacaklılar gelir.

Anam anam,

Dayanamam,

Bu iş bana zor gelir.

(Varlık, 1.1.1951)

DELİKLİ ŞİİR

Cep delik cepken delik

Yen delik kaftan delik

Don delik mintan delik

Kevgir misin be kardeşlik,

(Yeni Dergi, 1 Mart 1951)

KEVGİR

Cep delik, cepken delik.

Kol delik, mintan delik.

Yen delik, kaftan delik.

Kevgir misin be kardeşlik.

(Yeditepe, 1 .12.1950)

YAŞAMAK

I

Biliyorum, kolay değil yaşamak,
Gönül verip türkü söylemek yâr üstüne;
Yıldız ışığında dolaşıp geceleri
Gündüzleri günışığında ısınmak;
Şöyle bir fırsat bulup yarım gün,
Yan gelebilmek Çamlıca tepesine...
-Bin türlü mavi akar Boğaz'dan_
Herşeyi unutabilmek maviler içinde.

II

Biliyorum, kolay değil yaşamak;
Ama işte
Bir ölünün hâlâ yatağı sıcak,
Birin saati işliyor kolunda.,
Yaşamak kolay değil ya kardeşler,
Ölmek de değil;
Kolay değil bu dünyadan ayrılmak.

(Aile, 1951, Sayı 17)

AŞK RESMİGEÇİDİ*

Birincisi o incecik, o dal gibi kız.

Şimdi galiba bir tüccar karısı.

Ne kadar şişmanlamıştır kimbilir.

Ama yine de görmeyi çok isterim,

Kolay mı? ilk gözağrısı.

..... çıkar

..... dururduk mahallede

..... halde

.....adlarımız yan yana yazılırdı duvarlara

..... yangın yerlerinde.

Üçüncüsü Münevver Abla, benden büyük

Yazıp yazıp bahçesine attığım mektupları

Gülmekten katılırdı, okudukça.

Bense bugünmiş gibi utanırım

O mektupları hatırladıkça.

Dördüncüsü azgın bir kadın,

Açık saçık şeyler anlatırdı bana.

Bir gün de önümde soyunuverdi

Yıllar geçti aradan, unutamadım,

Kaç defa rüyama girdi.

Beşinciye geçip altıncıya geldim

Onun adı da Nurünnisa.

Ah güzelim

Ah esmerim

Ah

Canımın içi Nurünnisa.

Yedincisi Aliye, kibar bir kadın

Ama ben pek varamadım tadına,

Bütün kibar kadınlar gibi,

Küpe fiyatına, kürk fiyatına.

Sekizinci de o bokun soyu:

Sen elin karısında namus ara,

Kendinde arandı mı, küplere bin.

Üstelik kendinde de

Yalanın düzenin bini bir para.

Ayten'di dokuzuncunun adı,

Barlarda göbek atar

İş başında şunun bunun esiri,

Ama bardan çıktı mı,

Kiminle isterse onunla yatar.

Onuncusu akıllı çıktı

Bıraktı gitti beni1

Ama haksız da değildi hani,
Sevişmek zenginlerin harcıymış
İşsizlerin harcıymış.
İki gönül bir olunca
Samanlık seyranmış ama,
İki çıplak da —olsa olsa—
Bir hamama yakışmış.

İşine bağlı bir kadındı on birinci
Hoş, olmasın da ne yapsın?
Bir zalimin yanında gündelikçi;
Adı Luksandra.
Geceleri odama gelir,
Sabahlara kadar kalır
Konyak içer, sarhoş olur,
Sabahı da, işbaşı yapardı şafakla..

Gelelim sonuncuya.
Ona bağlandığım kadar
Hiçbirine bağlanmadım.
Sade kadın değil, insan.
Ne kibarlık budalası,
Ne malda, mülkte gözü var.
Eşit olsak, der,
Hür olsak, der.
İnsanları sevmesini de bilir,

Yaşamayı sevdiği kadar.

(Son Yaprak, 1.2.1951)

* Şairin ölümünden sonra, bu şiirin elyazması, dış fır çasına sanlı bir kâğıtta bulunmuştur. Fakat bazı parça ları okunamamıştır

GARİP

GARİP İÇİN

Güçlüklere, bir başına da olsa, karşı koyan insan güçlü insan olmalı. Ben bunu yalnız kalıp da umutsuzluk içinde olduğumu hissettiğim anlarda daha iyi anladım. Bununla birlikte, yıllardanberi, o kadar çok zamanlar yalnız kaldım ki, bu duruma neredeyse alışır, üstelik güçlü olmanın gururunu duyabilmek için zaman zaman yalnızlığı arar oldum. Şu anda gurur diye adlandırdığım bu duygu, başlangıçta bir avunma yoluydu. Yaşamlarının, benim gibi, acılarla dolu olduğunu sananlar, buna benzer bir sürü avunma çareleri bulmuşlardır. Bu çareler, yalnız kalmış insanların yalnızlık anlarındaki arkadaşlarıdır. Yaşamın karşısında sırasında ölümün bile karşısında, ancak bu arkadaşların yardımıyla tutunabiliriz. Benim, yukarıda sözünü ettiğim gurura benzer birkaç 'arkadaşım daha var. Vakit olsa da sizinle, onlar hakkında konuşabilsem. Ne iyi olur! ama, *Garip* için yazacağım bir yazıda işi dertleşmeğe dökersem belki de bana kızarsınız. Onun için, size şimdilik, bunların yalnız bir tanesinden sözedeyim.

«Hiçbir yaptığımdan pişman olmayacağım,» diye bir karar vermişliğiniz var mıdır? Benim vardır. Çok da yararını gördüm. Yıllar öncesinde böyle bir karar vermemiş olsaydım, üzüntülü günlerimin sayısı kuşku suz daha fazla olurdu. Bu arada «1951 yılında *Garip* adlı bir kitap yayınlamıştım,» diye döğünür durur, he le onun yeniden basılmasına dünyada yanaşmazdım. *Garip* yeniden basılırken, içimde böylece, «yiğitlik bende kalsın» dermişim gibi bir duygu var. Şiirdeki 'garip' kavramı üzerinde bugün bir yazı yazmağa kalksam herhalde aynı şeyleri yazmam. Ama, bundan dolayı kim beni haksız bulabilir? Onları beş yıl önce yazmıştım. Beş yıl sonra da aynı şeyleri söyleyecek olduktan sonra ne diye yaşadım? O günden ölseydim olmaz mıydı? 1941 yılında söylediklerim, 1616 yılında 52 yaşında iken ölen *Shakespeare'in*, 377 yaşında söylemesi gereken sözlerdi. Aynı biçimde, bundan yüz yıl sonra yaşayacak bir ozanın sözleri de benim yüz otuz bir yaşında düşüneceğim şeyleri anlatmalıdır.

Bir oluş, bir kendimize geliş dönemindeyiz. Dilimizin, günden güne bile, ne kadar değiştiğini fark etmiyorsanız, benim bir bu yazıma, bir de o zamanlar yayımladığım *Garip'e* bakın. Göreceksiniz ki fark çok büyük. Bu farkın bütün günahını sakın benim omuzlarıma yüklemeyin; aynı deneyimi, başka yazarların yazıları üzerinde de yineleyin; işin, değişen, daha ileriye, daha güzele giden bir toplumun işi olduğunu anlarsınız. Bu gidişe ayak uyduramamış insanlarla da karşılaşmanız olasıdır. Ama her ileriye gidişte bir sürü döküntü bırakmıyor, bir sürü fire vermiyor muyuz? Üstelik, çoğu kez, o döküntüler ayaklarımıza takılıp bizim de yolumuzda yürümemize engel olmuyorlar mı?

Yazdıkça fark ediyorum; Garip'in savunusuna kalkışmış gibi bir görünüşüm var. Garip'i kimseye karşı değil, kendime karşı savunmak isterim. Bunun, çevremi hiçe sayışımından geldiğini de sanmayın. Garip'i başkalarından önce kendime karşı savunmak istemişim, ondaki kusurları, başkalarından çok, kendim bildiğim içindir. «Benden başka bilen yoktur,» demiş gibi de olmayayım; başkalarından kastım, kitabım hakkında söz söylemiş olanlardır. Bunların içinde, üzerinde durulmaya değer, bir tek eleştiri yazısı hatırlıyorum. O eleştiriyi yazan kişi, düşüncelerine gerçekten inandığım bir dostumdu. Topluma bağlı bir sanatın, bireyin ruhsal yaşamıyla ilgilenebileceğini söylüyordu. Ben bireyin ruhsal yaşamının, toplumdan büsbütün ayrı bir şey olduğunu ileri sürmemiştim ki. Yoksa o dostum mu işi böyle yorumluyor? Yapmaması gerek. Çünkü karşıt kuramların benim kadar uzlaştırıcı olmayan yandaşları bile, sırasında, kendi düşüncelerini karşı tarafın savlarıyla tamamlıyorlar. Sözgelimi hiçbir Freud'cü yoktur ki bilinçaltı'na itilen eğilimlerin oraya toplumlar tarafından itildiğini, dolayısıyla bilinçaltı dediğimiz dünyanın oluşmasında toplumun pek büyük bir payı olduğunu kabul etmesin. O zaman söylememişsem şimdi söyleyeyim; bilinçaltı'm bir varlık değil, bir düşüncenin açıklanması için ileri sürülmüş bir kavram diye kabul ediyorum. Hani birtakım insanların Tanrıyı kabul etmeleri gibi.

Bu konuyu derinleştirmek isterdim. Ama söyleyeceğim sözlerin bilgince olmasından korkuyorum. Şiir hakkında bilgince olmadan da söylenebilecek sözler var. Fakat Garip'i yazdığım zaman, daha çok, *garip liğın* nereden geldiğini düşünmüş, şiirin değerleri üze rinde o kadar durmamıştım. Gerçi o değerleri, o vakit ler, pek de bilmiyordum ya. Ama bugün öyle değil. Şiir üzerinde hem deneyimim çok, hem bilgim. Bununla birlikte o deneyimleri, o bilgileri anlatmak bana, şu anda, o günden daha güç görünüyor. Daha doğrusu, anlatılmasından çok, anlaşılmasının güç olacağını sanıyorum. Hoş, böyle olmasa da, söyleyeceğim sözler neye yarayacak bilmem. Düşünce tarihi, bir düşünce madrabazlığı tarihinden başka bir şey değil. Bugüne gelinceye kadar bir sürü şeyler söylenmiş. Ama, gerçek olarak ne söylenmiş? Bir aralık, bir arkadaşım, «Sanat konularında, karşıtı kanıtlayamayacağım hiçbir sorun yoktur,» demişti. Karşıtı kanıtlanamayacak sorun yoktur demek, kanıtlanacak sorun yoktur demektir. Madem ki kanıtlanacak sorun yok; ne diye düşünüyor, ne diye konuşuyor, ne diye yazıyoruz? Sanattan söz etmek de, sanatla uğraşmak gibi, kaçınılmaz, onulmaz bir hastalık mı yoksa?

* Türk şiirinde yakın bir döneme damgasını vurmuş bu büyük ozanın, özellikle bir tür manifesto niteliği taşıyan bu önsözlerini, kitabı basıma hâzırlarken, daha da anlaşılır kılabilmek amacıyla, bugün kullanılan dile aktarmayı düşündüm. Ailesinden izin alarak, «Orhan Veli bugün ya şasaydı bu önsöz'leri bu sözcüklerle yazardı,» düşüncesiyle, eskimiş sözcükleri bugünkü karşılıklarıyla yenileyerek bu sorumluluğu yükledim. Kitap basıma girerken, son dakika da yaptığım bu değişikliklerle, birtakım yanlışlıklar yapmayı da göze alarak, bu önsözleri daha kolay okunabilir, daha iyi anlaşılabilir duruma getirdiğime inanıyorum. Ta rihsel bir belge niteliği taşıyan bu her iki önsöz'ün asılları nı da kitabın sonuna eklemeyi kaçınılmaz buldum. Her iki metni karşılaştıranlar, güzel Türkçemizin kısa sürede ne reden 'nereye geldiğini de görmüş olacaklardır.

Erdal Öz

ORHAN VELİ İstanbul, Nisan 1945

GARİP*

Şiir, yani söz söyleme sanatı, geçmiş yüzyıllar için de birçok değişikliklere uğramış; en sonunda da, bugünkü noktaya gelmiş. Bu noktadaki şiirin doğru dürüst konuşmadan oldukça ayrı olduğunu kabul etmek gerek. Yani şiir bugünkü durumuyla, doğal ve günlük konuşmaya göre bir ayrılık göstermekte, bir ölçüde garip karşılanmaktadır. Fakat işin hoş yanı, bu şiirin birçok atılımlar sonucunda kendini kabul ettirmiş, bir gelenek kurarak da, sözü geçen garipliği ortadan kaldırmış olması. Yeni doğup bugünün aydınca eğitilen çocuk kendini doğrudan doğruya bu noktada kavıyor. Şiiri, kendine öğretilen koşullar içinde aradığından, bir doğallaşma isteğinin ürünü olan yapıtları şaşkınlıkla karşılıyor. Garip anlayışı, öğrendiklerini doğal kabul edişinden gelmekte. Ona buradaki göreceliği göstermeli ki öğrendiklerinden .kuşku duyabilsin.

Gelenek, şiiri nazım dediğimiz bir çerçeve içinde korumuş. Nazımın bellibaşlı öğeleri vezinle kafiyedir. Kafiyeyi ilk insanlar, ikinci satırın kolay hatırlanma sını sağlamak için, yani yalnızca belleğe yardımcı olmak amacıyla kullanmışlardı. Fakat onda sonradan bir gü zellik buldular. Onu, varlık nedeni aşağı yukarı aynı olan vezinle birlikte kullanmayı bir beceri saydılar. Şiirin de kökeninde, öbür sanatlarda olduğu gibi, bö y le bir oyun özlemi vardır. Bu istek ilkel insan için gözönünde tutulabilecek önemdeydi. Oysa insan o zamandan beri çok gelişti. Bugünkü insan, öyle sanıyorum ve diliyorum ki, vezinle kafiyenin kullanılmasında, kendini şaşkınlığa düşüren bir güçlük, ya da büyük heyecanlar sağlayan bir güzellik bulmayacaktır. Nitekim bu rahatsız edici gerçeği görmüş olanlar, vezinle kafiyeye «ahenk» denilen yeni bir şiir öğesinin atası gözüyle bakmışlar, bu yeni nimete dört elle sarılmışlar. Bir şiirde, eğer övülmeye değer bir ahenk varsa, onu sağlayan şey, ne vezindir, ne de kafiye. O ahenk, vezinle kafiyenin dışında da, vezinle kafiyeye karşın da vardır. Fakat onu şiirde bilinçli hâle getirip anlayışları en kıt insanlara bile bir ahengin var olduğunu haber veren şey, vezinle kafiyedir. Böylelikle farkına varılan, yani vezinle, kafiyeye sağlanan bir ahenkten zevk duyabilmek ya da sözü bu basit ölçüler içinde söylemeyi beceri sayabilmek; saflıkların herhalde en görkemlisi olmalıdınnun dışında bir ahenge inanmaksa, onun şiir için ne kadar gereksiz, hem de ne kadar zararlı olduğunu, biraz sonra anlatacağım.

Vezinle kafiyenin her şeye karşın birer sınırlama olduğunu da kabul edelim. Bunlar şairin düşüncesine, duyarlılığına egemen oldukları gibi, dilin biçiminde de değişiklikler yapıyorlar. Nazım dilindeki sözdizimi gariplikleri, vezinle kafiye zorunluğundan doğmuş. Bu gariplikler belki de anlatımı genişletmesi bakımından, şiir için yararlı olmuştur. Üstelik onların, nazım kaygılarının dışında bile baştacı edilmeleri olasılığı vardır. Fakat bu kuruluş, bazılarının kafalarına «şiir dilinin kendine özgü yapısı» diye dar bir anlayış getirmiş. Bu tür insanlar birtakım şiirleri reddederlerken «Konuşma diline benzemiş,» diyorlar. Köklerini vezinle kafiyeden alan bu anlayış, gerçek akış yolunu arayan şiirde hep aynı görece garipliği bulacak, onu kabul etmek istemeyecektir.

Söz ve anlam sanatları çoğu kez zekânın doğa üzerindeki değiştirici, yıkıcı özelliklerinden yararlanır. Bilgisini, görgüsünü, geçmiş yüzyıllara borçlu olan insan için bundan daha doğal bir şey yoktur. Benzetme (teşbih), eşyayı, olduğundan başka türlü görmek zorudur. Bunu yapan insan, garip karşılanmaz, hiçbir olağandışılıkla suçlanmaz. Oysa benzetiden (teşbihten) ve öğretilmeden (istiareden) kaçan, gördüğünü herkesin kullandığı sözcüklerle anlatan adamı, bugünün aydın kişisi, *garip* saymaktadır. Yanılgısı, türlü sapıtmalarla varılmış bir şiir anlayışını kendine çıkış noktası yapmasıdır. Yazının ortaya çıktığı günden beri yüz binlerce ozan gelmiş, her biri binlerce benzetme (teşbih) yapmış. Hayran olduğumuz insanlar bunlara birkaç tane daha

eklemekle acaba edebiyata ne kazandıracaklar? Benzeti, iğretileme, abartma ve bunların bir araya gelmesinden oluşacak bir düşsel zenginlik, umarım tarihin aç gözünü artık doyurmuştur.

Edebiyat tarihinde pek çok biçim değişiklikleri olmuş, yeni biçim, her defasında, küçük garipsemelerden sonra kolayca kabul edilmiştir. Güç kabul edilecek değişiklik, beğeniye ilişkin olanıdır. Böyle değiş melerin pek seyrek olduğunu; üstelik, böylece or taya çıkan edebiyatlarda da her şeye karşın değişme yen, yine sürüp giden, hepsinde ortaklaşa olan bir yan bulunduğunu görüyoruz. Bugüne kadar burjuvazinin malı olmaktan, yüksek sanayi döneminin başlamasından önce de dinin ve feodal sınıfın köleliğini yapmaktan başka hiçbir işe yaramamış olan şiirde, bu değiş meyen yan, *varlıklı sınıfların beğenisine seslenmiş ol mak* biçiminde beliriyor. Varlıklı sınıfları, yaşamak için çalışmaya gereksinmesi olmayan insanlar oluşturur. O insanlar geçmiş dönemlerin egemenleridirler. O sınıfı temsil etmiş olan şiir, lâıyk olduğundan daha büyük bir kusursuzluğa erişmiştir. Ama yeni şiirin dayana çağ beğeni, artık azınlığı oluşturan o sınıfın beğenisi değildir. Bugünkü dünyayı dolduran insanlar, yaşamak hakkını sürekli bir didişmenin sonunda buluyorlar. Her şey gibi, şiir de onların hakkıdır, onların beğeni sine seslenecektir. Bu, sözkonusu kitlenin istediklerini eski edebiyatların gereçleriyle anlatmaya çalışmak demek de değildir. Sorun, bir sınıfın gereksinmelerinin savunusunu yapmak olmayıp yalnızca beğenisini aramak, bulmak, sanata onu egemen kılmaktır.

Yeni bir beğeniye, ancak yeni yollarla, yeni araç larla varılır. Birtakım kuramların söylediklerini, bili nen kalıplar içine sıkıştırmakta hiçbir yeni, hiçbir sanatsal atılım yoktur. Yapıyı temelinden değiştirmelidir. Biz yıllardan beri beğenimize, irademize egemen olmuş, onları belirlemiş, onlara biçim vermiş edebiyatların, o sıkıcı, o bunaltıcı etkisinden kurtulabilmek için, o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak zorundayız. Olabilse de, «şiir yazarken bu sözcüklerle düşünmek gerekir,» diyerek yaratıcı çalışmalarımızı engelleyen dili bile atabilesek,. Ancak böylelikle kendimizi, alışkanlıkların sürüklediği doğal olmayan sapmalardan kurtarmış; kendi özbenliğimize, kendi gerçekliğimize kavuşmuş oluruz.

Tarihin beğenerek andığı insanlar her zaman dönüm noktalarında bulunanlardır. Onlar bir geleneği yıkıp yeni bir gelenek kurarlar. Daha doğrusu kur dukları şey, içlerinden gelen yeni bir sınırlama siste midir. Ancak ileriki kuşaklara ulaştıktan sonra gele nek olur. Büyük sanatçı, sonsuz sınırlamaların içinde dir. Fakat bu sınırlamalar, hiçbir zaman, öncekilerce belirlenmiş değildir. O, kitapların öğrettiğinden daha çoğunu arayan, sanata yeni sınırlamalar sokmaya çalışan adamdır. 17'nci yüzyıl Fransız klasisizmi, kuralcı olmuş, fakat gelenekçi olmamıştır. Çünkü kurallarını kendi getirmiştir. 18'inci yüzyıl yazıcıları daha çok gelenekçi oldukları halde sanatçı yanları bakımından geleneği kuranların düzeyine yükselememişlerdir. Çünkü sınırlamaları duymamışlar, öğrenmişlerdir. Bir şeyin ya gerekliliğim ya da gereksizliğini duymalı, fakat herhalde duymalıdır. Gerekliliği duyanlar kurucular, gereksizliği duyanlar yıkıcılarıdır. Her ikisi de toplumların düşünsel yaşamı için, düzeni sürdüren insanlardan daha yararlıdır. Bu tür insanlar belki her zaman başarılı olamazlar. Yaptıkları işin tutunabilmesi, işin toplumsal yapıdaki değinmelerle olan ilişkisine ve bu değişimlerin ağılıdır. Başarısızlığın nedenlerinden biri de yapmanın yapılması gerekeni bilmekten farklı oluşudur. Bir insan kurduğunu kusursuzlaştıramayabilir. Fakat kendisini hemen izleyecek olana değerli bir temel bırakır. Ya bir yol gösterir, ya da bir yolun yanlış olduğunu söyler. Bu insan bir davanın bayraktarı, sıra neferi ya da fedaisi demektir. Bir düşünce uğrunda fedai olmayı göze almış insan övünçle, kıvançla karşılanmalıdır. Yine de fedaî olmayı gözle almış insanın ne övgüye ihtiyacı vardır, ne de alkışa. Çünkü bunlar,, ondaki güven duygusuna hiçbir şey kalmayacaktır. En koyu gericilik hareketlerinin, yürekliliğinden hiçbir şey eksiltmeyeceği gibi.

Ben, sanat dallarının birbiri içine girmesinden yana değilim. Şiiri şiir, resmi resim, müziği müzik ola rak kabul etmeli. Her sanatın kendine özgü nitelikleri, kendine özgü anlatım araçları var. Anlatılmak istene ni bu araçlarla anlatıp bu özelliklerin içinde kapalı kalmak, hem sanatın

gerçek değerlerine saygılı olmak, hem de bir çabaya, bir emeğe yer vermek demek de ğil mi? Güzel olanı sağlayacak güçlük, herhalde bu ol malı. Şiirde müzik, müzikte resim, resimde edebiyat, bu güçlüğü yenemeyen insanların başvurdukları birer hileden başka bir şey değıl. Ayrıca bu sanatlar, öteki sanatların içine girince gerçek değerlerinden de bir çok şeyler kaybediyorlar. Sözelimi bir şiirde uyumlu birkaç sözcüğün yan yana gelmesinden ortaya çıkmış bir müziğı, ezgilerindeki çeşitlilik ve akorlarındaki zenginlikle alabildiğine büyük bir sanat olan gerçek müzik yanında küçümsememeye olanak var mı? Kay nakları aynı olan harflerin bir toplanmasıyla oluşan 'öykünmeli uyum' (ahengi taklidi) da bu ka dar basit, bu kadar adi bir hile. Ben bu gibi hilelerden tat almanın, o uyumu şiirde duymaktan gelen bir hoşnutluk olduğu inancındayım, insan, anlaşılmaz sandığı bir şeyi anladığı zaman hoşnut olur. Bu hoşnut oluşu, anlaşılmaz sanılan yapıtın başarısı saymak, insanın kendini yazarla bir tutmak, yani kendi kendini beğenmek isteğinden başka bir şey değıl. Bu yüzden, halkın sevdiği yapıtlar, en kolay anlaşılabilir oluyor. Söze limi müzik beğenileri yeni oluşmaya başlamış insanlar *Çaykovski'nin*; konusu, *Napolyon'un* Moskova seferinden alınmış, olayları, resim gibi, hikâye gibi betimlenmiş olan 1812 *Uvertürü'nü* hayranlıkla dinlerler. Yine onlar için *Saint - Saens'in*, ölülerin gece saat on ikiden sonra mezarlarından kalkıp rakedişlerini, sabahın oluşunu, horozların ötüşünü, iskeletlerin yeniden mezarlarına girişini anlatan *Danse Macabre'ı* ile Borodin'in, bir kervanın su ve çingirak sesleri arasında ilerleyişini anlatan *Orta Asya Bozkırlarında* adlı yapıtları ne büyük müzik yapıtlarıdır. Bence, müzik gibi anlatım olanakları olağanüstü geniş bir sanat dalında betimleme yoluyla avlanmak gibi basit bir hileye başvurmak, besteci için göz yumulamayacak derecede büyük bir kusur. Halkın, yukarıda anlattığım türden bir aşağılık kompleksine bağılı olan bu duygusunu, hiçbir büyük sanatçı sömürmemelidir. Sanatçı kendini ver diğı sanatın özelliklerini keşfetmek, becerisini de bu özellikler üzerinde göstermek zorundadır. Şiir, bütün özelliğı, söylenişinde olan bir söz sanatıdır. Yani tü müyle anlamdan oluşur. Anlam, insanın beş duyusu na değıl, kafasına seslenir. Öyleyse, doğrudan doğruya insan ruhuna seslenen ve bütün değeri, anlamında olan gerçek şiir ögesinin, müzik gibi, bilmem ne gibi ikinci derecede hokkabazlıklar yüzünden dikkatimizden kaçacağını da unutmamak gerek. Tiyatro için çok daha gerekli olan dekora karşı çıkıyorlar da, şiirdeki müziğe karşı çıkmıyorlar.

Apollinaire, 'Calligrammes' adlı kitabında, şiire bir başka sanat daha sokuyor: resim. Diyelim ki, bir yağmur şiirinin dizelerini sayfanın yukarı köşesinden aşağı köşesine doğru dizmiş. Yine aynı kitapta bir yolculuk şiiri var : harfleriyle sözcüklerinin sıralanmış gözümüzün önüne vagonlardan, telgraf direklerinden, aydan, yıldızlardan oluşmuş bir tablo çiziyor. Açık konuşmak gerekirse, bütün bunların bize bir yağmur havası, bir yolculuk havası verdiğini, yani Apollinaire'-in başka bir sanatla ilgili birtakım dalaverelerle bizi şiirin havasına soktuğunu söylemek gerekir.

Apollinaire, böyle bir hileye başvuran tek adam değıldir. Resmi, biçim yoluyla şiire sokanlar çok. Sözelimi Japon ozanları, çoğu kez konularını, kamış lar, göller, aylı geceler, hasır yelkenli kayıklar ve çi çeklenmiş erik ağaçlarına benzeyen biçimlerle anlatır larmış. *Hâşim*, alev sözcüğünün eski harflerle yazılışında gerçek alevi anımsatan bir büyü bulurdu. Bu örnekleri teker teker anışım, şiirin müzikten olduğu gibi, resimden de yararlanabileceğini anlatmak içindir.

Müzikten yararlanmayı kabul eden ozan, neden resimden, üstelik daha ileri gidilirse, heykelden ya da mimariden de yararlanmayı düşünmesin? Oysa hey kelden yararlanmak, . resmin bile hakkı değıl. Resmi bir aralık oylumlaştırmaya kalkışmış olan *Picasso*, bugün herhalde bu yanılgısını anlamıştır. Yalnız dikkat edilirse görülür ki, verdiğim örnekler, bizi, şiire sokulan resmin yalnızca biçimle ilgili yanı üzerinde durdurmakta. Böyle bir şiir, şimdilik sorun yapılacak kadar önem ve yandaş kazanmamış. Oysa bir de resmi şiire anlam olarak sokan ozanlar, bu ozanları tutan büyük de kalabalıklar var. Onlar, bütün üstünlüğünü betimlemeye dayamış yazıları şiir saymakta güçlük çekmiyorlar. Oysa o yazıların şiirliğini kabul

etmemek gerek. Bu görüşü savunanlar, pek ijeriye gitmedikleri zaman, düşünceleri akla yakınmış gibi görünür. Kendilerine hak vermek isteriz. Sanırız ki, betimleme, şiirin koşullarındandır, her şiir de az çok betimlemedir. Bu yanlış düşünce şiirin anlatım aracının dil oluşundan ileri geliyor. Dili oluşturan sözcükler ya doğrudan doğruya eşyanın, ya da düşüncelerimizin anlatım nesnelereidir. Soyut düşünceler, gelişmiş kafalara dış dünya ile ilgisizmiş gibi görünür. Oysa, insan denilen yaratığın, en soyut düşünceleri bile bir somutla birlikte düşünmek, yani onu sürekli olarak maddeye, sürekli olarak eşyaya dönüştürmek eğilimi vardır.

Böyle olunca sözcüklerin yan yana gelmesiyle oluşacak sanatın, gözümüzün önüne doğadan birçok şeyler getireceğini de olağan karşılamam. Ama bu olağan karşılama, hiçbir zaman şiirin bütün servetinin bu söz cüklerle anımsanan bir dünyadan, bütün değerinin de bu dünyanın güzelliğinden başka bir şey olmayacağı sonucuna varmamalı. Şiirde betimleme bulunabilir. Ama betimleme -üstelik sanatçının tümüyle kendine özgü görüş merceğinden bile geçmiş olsa- şiirde temel öğe olmamalı. Şiiri şiir yapan, yalnızca söylenişindeki özelliştir; o da anlama ilişkin bir şeydir.

Fransız ozanı *Paul Eluard'ın* dediği gibi, «bir gün gelecek, şiir yalnızca kafayla okunacak, edebiyat da böylece yeni bir yaşama kavuşacak.»

Edebiyat tarihinde her yeni akım, şiire yeni bir sınır getirdi. Bu sınırın elden geldiğince genişletmek, daha doğrusu, şiiri sınırdan kurtarmak bize düştü.

Oktay Rifat, bir mektubunda, bu görüşü, 'okul' kavramı üzerinde açıklamaya çalışıyor. Diyor ki: «Okul (ecole) düşüncesi, zaman içinde bir araverişi, bir duruşu simgeliyor. Hız ve devinime aykırı. Yaşamın akışına uyan, *dialectique* anlayışa aykırı düşmeyen akım, yalnızca okulsuzluk akımıdır.»

Ancak, sınırsızlık ya da okulsuzluk niteliği, şiirde tek başına, ayrı bir biçimde bulunabilir mi? Kuşkusuz ki hayır. Bu niteliğin insana birçok yeni alanlar keşfettireceğini, şiiri birçok ganimetlerle zenginleştireceğini doğal saymalı. Bizim, kendi hesabımıza, bu sınırdan genişletme işinde ele geçirdiğimiz ganimetlerin başlıcaları arasında saflıkla basitlik var. Şiirsel güzeli bunlardan çıkarma isteği, bizi şiirin en büyük hazinesi olan, insanı yaşamının bütün dönemlerinde kurcalayan bir evrenle yakından ilişki kurmaya yöneltiyor. Bu evren de bilinçaltıdır. Doğa, zekânın işe karışmasıyla değiştirilmemiş halde, ancak burada bulunabiliyor. Yine insan ruhu, burada bütün karmaşıklığı, bütün kompleksleriyle, fakat ham ve ilkel halde yaşıyor, ilkellikle basitliğin bir özelliği de bu karmaşıklık olsa gerek. Duyguların ya da heyecanların soyutlanmışlarına ancak ruhbilim kitaplarında rastlarız. Bunun için diyelim ki, bir şehvet şiiri yazmaya çalışan ozan, bir pintilik duygusunu anlatmak için sayfalar dolduran yazar, bizi, yaşamın olsun, bayağılıkların olsun, dışına sürüklüyorlar. Saflıkla basitliği, çocukluk anı-, larımızda aynı zenginlik, aynı iççelik ve ayırıp soyutlamaya karşı duyulan aynı düşmanlıkla buluyoruz. Tanrının sakallı bir ihtiyar, cinlerin kırmızı cüceler, perilerin beyaz entarili kızlar biçiminde tasarlanması, bozulmamış çocuk kafasının soyut düşünceye direnci olmadığını gösteriyor.

«Şiiri en saf, en basit halde bulmak için yapılan, insanın bilinçaltını karıştırma işleminin *symboliste'lerin* kabul ettiği gibi içimizdeki birtakım gizli tellere dokunma, ya da *Valery'nin* yaratıcı eylemi açıklayan «bilinç dışında olma» kuramlarıyla karıştırılmamasını isterim. Bu konuda bizim isteğimize en çok yaklaşan-sanat akımı *surrealisme* akımıdır. Ruhsal otomatizmi düşünce sistemlerinin ve sanat anlayışlarının çıkış noktası yapan bu insanlar, vezni ve kafiyeyi atmak zorunda kaldılar. Ruhsal otomatizmle zekâ hokkabazlığının uyumsuz şeyler olduğunu gören insan için, bu zorunluluk da apaçıktır, ikisinden birini seçmek gereğini açıkça ortaya koyan

ve «bütün *değeri anlamında olan şiir*» için bu küçük hokkabazlıkları gözden çıkarmaktan çekinmeyen *surrealiste'ler* elbette övgüye değer görülmeli. *

Bir yere kadar haklı bulduğumuz otomatizm dü şüncesi, bizim ülkemizde, bu akımın tam bir açıklaması diye kabul edilmiş. Oysa bu, yalnızca bir çıkış noktası. Burada, bizlerce olduğu gibi, onlarca da şiirin ana işçiliği diye kabul edilen «bilinçaltını boşaltma» işleminin, her zaman bir kendinden geçme durumuyla birlikte bulunmadığını eklemeliyim. Eğer böyle olsaydı, herkes sanatçı olurdu. Oysa sanatçı, elde edilmiş bir beceriyi düş ve benzeri türden durumlar dışında da kullanabilen adamdır. Değeri olsun, büyüklüğü olsun, bu beceriyi kazanış ve kullanımındaki ustalikle ölçülür. Alışkanlıklarla elde edilmiş bir bilincin, insana, bilinçaltı dediğimiz kuyuyu kazabilecek gücü getirdiğim, *Freud'ü* çok iyi bilen bir doktor ve sanatı düşünceleriyle başabaş bir şair olan *Breton*, bundan yıllarca önce söylemiş.

Bu güç acaba nedir? Ruhsal yaşamın yazılaşmış çalışmalarında bilincin denetimi —az olsun, çok olsun— her zaman vardır. Yani doğal koşullar içinde bilinçaltını yazıya dönüştürmemiz olanaksızdır. Öyleyse, ola naksız olan bu durumu bir yeti'S gibi göstermeye kalkışmak, büsbütün gereksiz bir çaba sayılmaz mı? Kesindir ki, bu yeti, bilinçaltını boşaltma yetisi değildir. Olsa olsa bilinçaltını taklit etme yeti'sidir. Bilinçaltında bulunan şeyler nasıl şeyler? Onu bir sanatçı bir bilginden çok daha iyi, çok daha derinden duyar. Yapıtı da bu duyuşun taklidinden başka bir şey değildir. Sanatçı kusursuz bir taklitçidir.

Usta sanatçı, taklitçi değilmiş gibi görünür. Çün kü taklit ettiği şey özgündür. 19'uncu yüzyılda yaşamış gerçekçi yazarın anlattığı doğa, özgün değildir; zekâ nın aracılığıyla taklit edilmiştir. Onun için de yapıt, kopyanın kopyasıdır. Basitlikle ilkelik, ikisi de, sanat yapıtına gerçek güzelliği getirirler. İyi bir sanatçı onları çok güzel taklit eder. Bu işi yapan adama «basit adam, ilkel adam» dememek gerekir. Sanatın yıllarca çilesini çekmiş, sonsuz aşamalardan geçmişmiş görürseniz, onun için hemen olumsuz yargılar vermeyiniz. Böyle bir şair «acemiliği taklit»te güzellik bulmuş olabilir. O zaman da o, acemiliğin ustası olmuş demektir.

Bütün bunlar gösteriyor ki sanat pek de öyle otomatizm işi falan değil, bir çaba, bir beceri işiymiş. Oysa biraz önce *surrealiste* ozanlardan söz ederken «ruhsal otomatizmi, düşünce sistemlerinin çıkış nokta-

sı yapan bu adamlar vezinle kafiyeyi atmak zorunda kaldılar,» demiştim. Madem ki insan böyle bir otoma tizme inanmıyor ve madem ki bütün çabanın bir tak litten başka bir şey olmadığını ortaya çıkartabiliyor, o halde vezinle kafiyeyi de kabul etsin. Vezinle kafiyenin ortadan kalkmasına neden olan şey, yalnızca otoma tizm düşüncesine bağlanmış olsaydı, bu düşünce, belki doğru olabilirdi. Oysa, vezinle kafiyeyi önemsemeyiş-te başka nedenler de var. O nedenleri şimdilik konumuzun dışında sayıyorum.

«Vezinle kafiyenin ortadan kalkmasına neden olan şey, yalnızca otomatizm düşüncesine bağlanmış olsaydı; bu bağlanışın yersiz olduğu anlaşılınca vezinle kafiyenin de şiirdeki yerini alması gerekirdi,» dedim. Oysa gerekmezdi. Çünkü *surrealiste* ozanlar, şiire taklit yolu ile sokacakları bilinçaltını gerçekmiş gibi göstermek istiyceklerdi. İşte bu yüzden vezinle kafiyeyi kullanmak zorundaydılar. Çünkü onlar taklit edilecek şeyi bilmenin yeterli olmadığını, taklitte de usta olmak gerektiğini kavramış insanlardı. Eğer böyle olmasaydı, biz Anların içtenliklerine inanmayacaktık. Sanatçı bizi, söylediklerinin içtenlikli olduğuna da inandırmalı.

Şiirde saldırılması gerektiğine inandığım anlayışlardan biri de dizeci anlayıştır. Bir şiirde bir tek en iyi dize'nin yeterliliğine inanç biçiminde beliren ve ilk bakışta insana basit görünen bu anlayışı, şiirin kötü bir özelliğine bağlanışın gizli bir anlatımı olduğu için önemli buluyorum. Şiirde bir «bütün»ün gerekliliğine inananlar bile dizeler arasında birtakım aralıklar kabul eder, bu aralıkları birbirine bağlayan anlam yakınlıklarını şiirdeki örülüsün kusursuzluğu için yeterli

sayarlar. Bu anlayış, belki de saldırılmaya değecek kadar sakat bir anlayış değildir. Ama insanı Şimdi szedeceğim özelliğe ve o özellikten tat alma tehlikesine götürdüğü için buna da meydan vermemek gerek. Şiir yle bir bütündür ki, bütünlüğünün farkında bile olunmaz.

SıvanmıŐ, boyanmıŐ bir yapının tuğlaları arasındaki harcı göremeyiz. Yapı, bütünlüğünü, ancak bu harçla sağladığı zamandır ki, onu oluşturan tuğlaları teker teker görmek, onların nitelikleri üzerinde düşünmek fırsatını elde ederiz.

Dize'ci anlayış, ,bize, dizelerin olduğu gibi, onun parçalan olan sözcüklerin de incelenmesi, çözümlenmesi olanağını verir. Sözcük üzerinde düşünmek onun güzelliğini ya da çirkinliğini saptamaya çalışmak; Şiire, sözcük halinde, soyut bir «Şiir ğesi» anlayışı ge tirmiŐtir. Yüz sözcükten oluşmuş bir Şiirde, yüz tane güzellik arayan insan vardır. Oysa bin sözcükten oluşmuş bir Şiir bile bir tek güzellik için yazılır. Tuğla, g zel değildir. Sıva, güzel değildir. Ama bunlardan oluşan bir mimarî yapıt güzeldir. Buna karşılık agat, helyotrop, gümüŐ gibi maddelerden bir yapı kurulabilece ğini varsayalım. Eğer bu yapı, maddelerinin taŐıdığı güzellik dışında bir güzellik taŐımıyorsa, sanat yapıtı sayılmaz. Görülüyor ki, aslında güzel olan sözcüğün, Őii re gerelik etmesi, Şiir için bir kazanç değil. Eğer söyle niŐ biçimlerini, kullanılıŐ biçimlerini de birlikte getir miŐ olmasalardı, bu sözcüklerin Şiire bir zararı da ol mazdı. Ama ne yazık ki o sözcükler ancak belli biçimlerde sylenabiliyor. Yani, kendi söyleniŐ biçimlerini kendileri belirliyorlar. İŞte eski Şiirin yukarıda sözü n ettiğim özelliği, bu söyleyiŐ biçimidir, adı da «Őai- rne»dir.

Bu söyleyiŐ biçimine bizi sözcükler getirmiş. Fakat Şiir beğenisini, Şiir anlayışını bugünkü toplumdan alan insan çoğu kez karşı yönden yola çıkmakta, yani o söz cklerden önce Őairaneyi tanımaktadır. Bu söyleyiŐ biimim getirebilecek sözcüklerden oluşmuş sözlük; ya zarken Şairane olmak isteyen, okurken de Őairaneyi arayan insanın kafasında zorunlu olarak ortaya çıkar. O sözlüğün çerçevesinden kurtulmadıkça Őairneden

kurtulmaya da olanak yok. Şiire yeni bir dil getirme çabası, işte böyle bir kurtulma isteğinden doğuyor. «Nasır» ve «Süleyman Efendi» sözcüklerinin Şiire so kulmasını sindiremeyenlerse Őairneye katlanabilenler, hatta onu arayanlar, hem de özellikle arayanlardır.

Oysa «eskiye ait olan her Şeyin, her Şeyden önce de girnenin karŐısına çıkmak gerek.»

* 1941 yılında çıkan yazı.

* Surrealizme'den birkaç kez böyle sevgiyle sztmemizden olsa gerek —ya surrealizme'i ya da bizim Őiirlerimizi oku mamıŐ kimi insanlar, hakkımızda yazılar yazarken— bizi bu adla adlandurdılar. Oysa sözünü ettiğim katılmalar dt- ında hiçbir ilgimiz olmadığı gibi, herhangi bir edebiyat akımına da bağlı değiliz.

ORHAN VELİ

Turkiston Kutubxonasi

Turkistan Library

Туркестанская Библиотека

www.turklib.ru

www.turklib.uz

www.turklib.com

Hazirlayan

www.kh.davron.uz